

HAMBURG BARIKATLARI

«1923 Hamburg ayaklanması»

Larissa Reissner

oda
YAYINLARI

HAMBURG BARIKATLARI

56

1. basım nisan 1979

HAMBURG BARİKATLARI / larissa reissner / çeviren, şemsa yeğin / tashih, nurten satar - olcay göçmen / kapak, mustafa delioğlu / kapak filmi, ebru grafik / kapak basımı, basım sanayi merkezi / cilt, günsan ciltevi / doğuş matbaasında dizilip, öztürk matbaasında basılmıştır / oda yayınları, nuruosmaniye cad. no. 36, kat 2-3, çağaloğlu / haberleşme, posta kutusu 57. sirkeci / telefon: 27 39 53.

**LARISSA
REISSNER**

ceviren
şemsa yeğın

**HAMBURG
BARİKATLARI**

Larissa Reissner 1895 yılında Polonya'da doğdu. Anayasa profesörü olan babasının bir siyasal sürgün olarak Almanya ve Fransa'da yaşaması nedeniyle çocukluğu bu ülkelerde geçti. Karl Liebknecht, Bebel gibi seçkin aydınların oluşturduğu bir çevrede büyüyen yazar, aldığı köklü kültürü daha sonra deneyleriyle beslemiş, elinden tüfeğini ve kalemını bırakmamıştır.

Karl Radek'in bu kitaba eklediğimiz yazısı, tasarladıklarım yazmadan çok genç yaşta ölen Larissa Reissner üzerine daha geniş bilgi vermektedir.

Bu kitabı oluşturan yazılar, 1924 yılında Rusya'da, çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmış, ve aynı yıl kitap haline getirilmiştir. Kitap, 1926 yılında S. Schreiber ve Y. Yanovski tarafından senaryolaştırılmış ve aynı yıl Ballyuzek tarafından filme alınmıştır.

HAMBURG BARİKATLARI'nın hangi koşullar altında yazıldığı Radek'in makalesinden anlaşılmakta. Hamburg'lu komünistlerin ve isyancıların polis tarafından aranyor olması nedeniyle yazar kimlikleri gizli tutmuş, çoğunu adlarının baş harfiyle, hatta, ilk Almanya baskısında X işaretiyle anmıştır. Kitabın daha sonraki basımlarında, Barmbeck bölümünde T., C. ve Kb. diye anılan kişilerden yalnız T.'nin kimliği Ernst Thalmann olarak belirlenmiştir. Yazarın C. diye sözünü ettiği kişinin

Hans Botzenhardt, Kb.'ninse Komünist Parti askeri örgütünün başı Hans Kippenberger olduğu söylenebilir. Schiffbek ayaklanmasında sözü geçen S.'in Fiete Schule olduğu sanılmaktadır.

LARISSA REISSNER

İnsanlığın karanlık bir gecesinde, savaş siperlerinin tepesinden bir kızıl yıldızın yükseldiği günün onuncu yıldönümüne yaklaşıyoruz. Vızıldayan kurşunlardan, düşenlerin kanından, cephane taşıyan işçilerin alın terinden, çektikleri acının ereğini düşünüp duran milyonların acılarının ortasında Ekim Devrimi doğdu. Topların gürlemesi, burjuva ve sosyal-demokrat basın onu boğmaya uğraştı; ama devrim, hiç sallanmadan ve de dimdik ayakta duruyor ve bütün insanlar sakıngan bakışlarını ona çeviriyorlardı: Bu bakışların kiminde sevinçler ve umutlar vardı; kiminde sövgüler ve yergiler. İki dünya arasındaki sınırdı devrim: pislikler arasında yok olan bir dünyayla, büyük bir kargaşalık içinde doğan yeni bir dünya arasındaki tek sınır. Ruhların denektaşydı bu. Burjuva dünyasının «ruhu» olan her şey —yalnız papazlar ve bilim adamları değil, burjuvazinin yazarları ve sanatçıları değil, işçi hareketindeki bütün «aydın» unsurlar, yani onlara göre proletaryayı «kurtarmak» için kendini feda edenler— proletarya devriminin gerçekleştiğini görünce korkudan küçük dillerini yuttular. Bütün yaşamları boyunca devrimi körükleyen Kautski,

Plehanov ve Guesde gibileri, şimdi devrime sırt çevirmiş bulunuyorlardı.

Batı Avrupa aydınlarının Ekim Devrimine karşı iyimser bir tutum içine girenleri, bu sonucun savaşa son vereceğini, devrimin savaşa karşı bir ayaklanma olacağını düşünüyorlardı yalnızca. Başka bir şey düşündükleri yoktu. Devrimde, yeni bir dünyanın başlangıcını gören, ve bunu büyük bir heyecanla titreyerek yaşayan aydın parmakla sayılacak kadar azdı. Rusya'da aydınların çok küçük bir bölümü Bolşeviklere katıldı. Rus aydınları, hatta, Gorki gibi proletaryaya yakın olanları bile, bu geri ülkenin, dünya kapitalizminin cephesini yıkabileceğine akıl yatıramıyordu.

Olan bitenin dünyaca önemini derinden kavrayarak, proletaryanın savaşımında onunla güçbirliği eden, bütün güçlerini seferber etmekten sakınmayan birkaç kişi arasında, utkuya olan sarsılmaz inancıyla, heyecandan dilli tutulurcasına ortaya atılan Larissa Reissner de vardı. Rus burjuvazisinin ölüm çanı çaldığında daha yirmi iki yaşındaydı. Ama saflarında kahramanca çarpıştığı ve çarpışmalarını, büyük bir savaşçının ruhuyla birleşen büyük bir ozanın ruhunu taşıyan birinin anlatabileceği ustalıklarla anlattığı devrimin onuncu yıldönümünü göre-meyecekti.

Birkaç makale ve küçük kitap — Larissa Reissner'in bıraktığı yazılı miras bu bize. İşlediği konu, Ekim Devrimi. Ama insanlar savaştıkça, duyup düşündükçe ve «nasıl bir şey» diye aramaya yöneldikçe bu kitapları okuyacaklar ve solukları devrim koktuğu için kitabın son sayfasına gelmeden onları ellerinden bırakmayacaklardır.

Bu eşsiz ve seçkin kadının yaşamöyküsünü yazmanın zamanı değil daha. Böyle bir öyküde Ekim Devriminin siyasal tarihinden heyecanlı sayfalar olmayacaktır

yalnızca; böyle bir yaşam öyküsü, devrim-öncesi Rusya'sının kültürel yaşamının ve yeni insanın doğuşunun tarihini de irdelemek gerekliliğini ortaya koyacaktır. Ben burada, böyle bir çalışmada yolgösterici olabilecek birkaç düşünceyi söylemekle yetineceğim.

Larissa Reissner 1 Mayıs 1895 günü Polonya'da Lublin'de doğdu. Babası, Pulawa Tarım Akademisi'nde profesördü. Babanın Baltık-Alman kanı anasının Polonya kanıyla sevinerek karışmıştı.

Babasının önce işi gereği sonra da siyasal sürgün olarak kaldığı Almanya ve Fransa'da büyüdü Reissner. Ana-babasının evinde, çok acı bir ruhsal çatışkıya tanık oldu.

Tutucu bir avukat ve kralcı olan babası cumhuriyetçi ve sosyalist olmuştu. Larissa'nın büyüdüğü çevre birden değişiyordu böylece. Rus profesörlerinin yerine Alman demokratlardan Barth, Trager ve sosyal-demokratlar atanıyordu.

Küçük kızın zeki ve keskin gözleri pek çok şeyi görüyordu. Profesör Reissner'in, Königsberg mahkemesinin baş danışmanı olarak sık sık görüşmek durumunda olduğu güleç, neşeli Karl Liebknecht'i, Bebel'i görüyordu. Liebknecht «Teyze»ye yaptığı ziyaretleri yaşamı boyunca ansıyacaktı Larissa. Böyle ziyaretlerde masanın üzerinde beliriveren duman duman kahvedenlik, «Teyze»nin yaptığı kekler, hep dün gibi aklında olacaktı. Larissa'nın Almanya'ya karşı beslediği sıcak ilginin temelini bu anılar oluşturdu. Zehlendorf'da okula birlikte gittiği işçi çocukları, annesine ev işlerinde yardım eden işçi kadın Theresa Benz'in anlattığı masallar Larissa'nın aklından hiç çıkmadı; 1923 yılında, Berlin'de bir işçi ailesinin yanında gizli olarak kalırken kendi evindeymiş gibi rahat olması, bu yüzdendir. Bir zamanlar onun saçlarını tarayan eski hizmetçi de, Larissa'yla birlikte

Tiergarten'e giden torunu da, onu bir yabancı aydın olarak değil, bir insan olarak görüyorlardı.

Dalgaları Alman cephesine de çarpan ilk Rus devrimi, küçük kızın ruhunda kendine bir yer buldu. Annesiyle babası, sürgündeki Rus devrimcileriyle sürekli ilişki halindeydiler. Elbet, küçük kız, Lenin'in Profesör Reissner'e yazdığı mektupların daha sonra bir gurur kaynağı olacağını bilemezdi. Birden ortaya çıkan ve sonra gizemli bir yokoluşla gidiveren yoldaşlar kızın düşgücünü daha derinden karıştırıyor, onu rahat bırakmıyordu. 1905-1906 Devrimi üzerine babası Rusya'ya dönebildi ve Larissa birden kendini Petrograd'da buldu. Önündeki yol, devrime uzanıyordu o ana dek. Ama burada bir sapak çıktı karşısına hakiki yoldan, bütün yaşamının yolundan aslında hiç sapınadı ama Larissa. Bir Marksist ve anayasa profesörü olan babası, Petersburg Üniversitesi'ndeki liberal profesörler çevresine karşı bir savaşıma girdi. O büyük öğrenme dünyası, aslında küçücük bir öğrenmiş insanlar dünyasıdır. Dolayısıyla, büyük bilim adamlarının bir düşmana karşı kullanmayacağı çamur, küçüklük ya da hainlik yoktur. Sosyalistten kuşkuluyorlar ve insan bir sosyalistten kuşkulanmaya neyle başlar? Sorulur mu, gericilerin gizli ajanı olduğundan dem vurur önce. İhtiyar dedikodu kumkuması Burtsev, bire beş katarak yaydı bu söylentiye. Profesör Reissner siyasal onuru uğruna, *Peer Gynt*'teki «tek gözlü canavara» karşı, iftiraya, uydurmalara, fısıldaşma kampanyalarına karşı yıllarca savaşım verdi. Yasal işlemlerle, mahkemelerde temizlenecek türden değildi atılan çamurlar. Siyasal yaşamdan çekildi. Eve kapandı. Bu kez maddi güçlükler, üzüntüler, ve sonunda küskünlük ve umutsuzluk sardı aileyi. Ana-babasına sevgi bağlarıyla sımsıkı bağlı olan küçük kız evlerinin neden giderek boşaldığını, babasının sesinin neden gide-

rek daha az duyulduğunu ve neden böyle saatlerce evin içinde volta attığını anlıyordu. Bu anılar derin izler bıraktı onun çocuk yüreğinde ve bunlar, küçük kızla devrimci çevreler arasına bir duvar diktiyse de sosyalizm sorunlarından kopmasına neden olmadı. Bu kız daha ortaokul sıralarında, bu yaşam dolu yetenekli kız için sancılı bir dönem olan o genç yıllarda, biçim açısından çok iyi sayılmamakla birlikte Larissa'nın fikirlerinin yönünü belirleyen *Atlantis* oyununu yazdı. (Oyun, 1913 yılında Shipovik tarafından yayımlandı.) Bu oyunda kendini öldürmekle toplumu başına geleceklerden korumayı amaçlayan bir adamı anlatıyor Larissa. Bir çocuğun yazdığı oyun! Bir «adam» toplumu asla kurtaramaz. Ama bu oyunu yazan küçük kız, insanoğlunu ve onun çektiği acıları düşünmekten nice uykusuz geceler geçirmişti... Larissa'nın bu ilk yapıtının konusu, Poehlmänn'in *Eski Sosyalizmin ve Komünizmin Tarihi* adlı kitaptan alınmadır. Bu nokta olayı büsbütün ilginç kılıyor: demek Larissa daha o vakitler Leonid Andreyev'in etkisi altında kalmış. Öndegelen bireyci yazarlardan biri olan Andreyev, onun öğretmeni olmakla kalmamış ruhsal gelişmesini de etkilemiştir. Ama seçtiği yoldan saptıramamıştır Larissa'yı. Ne o, ne de Acmeist çevrenin, onu biçim açısından etkileyen Gumilev gibi ozanları bunu başaramamışlardır. 1914 yılında bütün bu ozanlar emperyalist kıyımın Tyrtaeuses'leri olduğunda, Larissa babasıyla birlikte bir an bile düşünmeden uluslararası sosyalizmin savunusuna geçmişlerdir.

Ellerinde kalan son meteliği *Rudin* adlı gazetenin çıkarılmasına ve uluslararası dayanışmaya hainlik edenlere karşı bir savaşı başlatmaya harcamışlardı. Böyle bir gazetenin çıkması, gizli polis tarafından çok iyi tanıyan Reissner ailesinin siyasal soyutlanması sayesinde olmuştur. Yoksa Plehanov, Burtsev ve Struve'nin kari-

katürleri gazetenin kapanmasına yeterdi. Sansür ve mali güçlüklerle karşı verilen savaşı yöneten 19 yaşındaki Larissa'ydı. Gazetenin içinde de, gene aynı şekilde fikir savaşımı veriyor, çok iğneleyici şiirler ve gözüpek yazılar yazıyordu. Ama savaşım bitmek zorundaydı. Her savaş gibi paraya gerek gösteriyordu bu da ve onların parası yoktu. Satılacak bir şeyleri kalmayınca gazete de varlığını koruyamadı. Larissa, o dönemlerin tek yasal enternasyonalist gazetesi olan *Letopis*'le işbirliği etti.

Şubat Devriminin ilk anlarından başlayarak işçi kulüplerinde çalıştı Larissa. Bu arada, Sovyet İktidarı sloganını açıkça destekleyip desteklememe konusunda kararsızlık gösterirken burjuvaziyle koalisyon yapmaya karşı bir kampanya başlatan *Novaya Zhizn* dergisine, Gorki'nin çıkardığı dergiye yazılar gönderiyordu. Kerenski'ye karşı yazdığı yazıda, keskin sanatçı duyarlığı sayesinde Kerenski hükümetinin çürüklerinin açtığı oyukları görebildiğini gösteriyordu. Ekim Devrimine giden günlerde, işçi kulüplerinde ve tiyatrolarda okuduğu bildiriler ve işçilerin yaşantısını anlatan skeçler çok ilginçtir. Bu skeçlerde, yaratıcı çalışmalar için kitlelerin doğal bir dürtüye sahip oldukları çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmaktaydı. İşçilerin ve askerlerin yaşamı sahnede temsil etme girişimleri, kendini bilmez burnu havada aydınların dudak bükmeleriyle karşılandıysa da, gerçekliği yalnız anlamak değil, temsil etmek ve anlatmak isteyen yeni toplumsal tabakaların ve yeni sınıfın yaratıcı çabalarının ortaya çıktığını göstermiş oluyordu. Onun o büyük yaratıcılığı, devrimin yaratıcı gücünü görmüştü, Larissa bu gücün ucunu bırakmadı.

Ekim Devrimini izleyen ilk günlerde, sanat hazinelerinin müzelerde toplanması ve kataloglanması işinde çalıştı. Sanat tarihini iyi bilen biri olarak burjuva kül-

türünün mirasının çoğunu proletarya için kurtarma ve saklamada büyük emekleri geçti. Ama şimdi, karşı-devrime karşı ilk çarpışmalar başlamıştı. Devrimin gelecekteki yaratıcı çalışmalarının temelini oluşturabilmek için kendi yaşamlarımızı ve varolma haklarımızı savunmak zorundaydık. Larissa, partiye girmiştir ve şimdi Çekoslovakya cephesine gitmektedir. Eski dünyayla yeni dünya arasındaki savaşıma seyirci kalamazdı o. Kızıl Ordu'nun Çekoslovaklara karşı bir meydan savaşı verdiği Sviyazhsk'da orduya hizmet etti. Volga donanmamızda savaşa katıldı. Ama *Cephe* adlı kitabında bundan söz etmiyor Larissa. Kızıl Ordu'nun çarpışmalarını anlatıyor ve kendi oynadığı rolü büyük bir alçakgönüllülikle athıyor. Bu çarpışmalara katılan bir başka savaşçı, Larissa'nın yoldaşı A. Kremlev'den duyuyuyoruz onun kahramanlıklarını. İşte, ölümü dolayısıyla, Devrimci Savaş Konseyi yayın organı *Krasnaya Zvezda*'ya Kremlev'in yazdıkları:

«Kazan'a gelmedik daha. Beyazlar önlerine geleni silip süpürüyor. Tyurlyama'da Beyazların gerimizi kır-dığını, nöbetçilerimizi öldürüp on sekiz araba dolusu cephanemizi havaya uçurduğunu öğreniyoruz. Bizim bölük ikiye ayrılmış. Subaylar burda ama ayrılan askerlere ne oldu?

Düşman, yalnız bizim birliğin gerisinden değil, donanmanın ardından da Volga'ya doğru ilerliyor. Troçki'nin treni Sviyazhsk'da tıkanmış.

Buyruk: gizlice git, ayrılanların yerini öğren ve onlarla ilişki kur.

Larissa, Vanyuşka Ribakov adında bir bahriyeliyi (daha çocuk!) ve adını ansımadığım birini daha yanına alarak yola çıkıyor.

Gece. Buz gibi, ıssız ve meçhul. Ama hiç bilmediği o yolda güvenli adımlarla ilerliyor Larissa!

Kuroçkino köyünde biri görmüş onları, ateş etmiş, dağılmışlar. Emeklemek güç — görülmeden ilerlemek olanaksız gibi. Kurtuluş yok gibi! Larissa yoldaşlarını güldürmeye çalışıyor, şakalar yapıyor; gizli kuşkuları sesini daha tatlı, daha yumuşak yapıyor yalnızca.

Ateş hattından çıkmayı başarıyorlar. Tamam. 'Yorgun musun çocuğum? Ya sen Vanya?..'

İlgisi öyle içten, öyle derin ki o anda. Bu eşsiz kadının yolun çamurundan simsiyah olmuş ellerini öpmek istiyorlar.

Öyle hızlı yürüyor, öyle uzun adımlar atıyor ki, yoldaşları koşaradım gitmek zorunda kalıyorlar...

Sabahleyin Beyazların karargâhına varıyorlar. Yerler kömür kömür. Cesetler serili — Tyurlyama burası.

Ayaklarına karasu inmiş, ama duran kim... Şikhrana'ya ve Kızıl Latviya bölüğünün bulunduğu yere gidiyorlar. Troçki'nin treniyle ilişki kurabilirler burdan.

Cepheye demir attılar. Demirin halatını tutan o tatlı, silinmez gülümsemeli kadındır.

'Yoldaşlar, benim delikanlılara bakın. Ben mi? Yok, ben yorgun değilim!'

Sonra, Sorkvase yakınlarındaki Verkhniı Uslon'u doluyor, araştırmalarını Pyany Bor'a dek sürdürüyorlar.

At sırtında durup dinlenmeden seksen verst yol gidiyorlar!

O günlerde insanın yüzünü güldürecek şey çok azdı. Ama o çetin saatlerde bile Larissa Mikhailovna'nın yüzünden gülümseme eksik olmadı.

Sonra Enzeli, Baku ve Moskova!

Bahriyeli çocuğun aklında kalanlar bu kadar.»

Doğallık ve insancılıkla birleşen yürekliliği birlikte sefere katılan denizcilerin onu büyük bir içtenlikle sevmesine ve kendilerinden biri olarak görmesine neden olmuştu; kitlelerin ona karşı tutumunda hiçbir yapmacık yoktu, çünkü onun, yalnız cephede bir silahlı yoldaş değil, filo komutanının karısı olduğu kimsenin aklına gelmiyordu. (1918'de Raskolnikov'la evlenmişti.) 1919 yılında Moskova'da Deniz Kuvvetleri Komutanlığında komiserlik görevini yürütürken de, Amiral Altwater ve Amiral Behrens gibi iki uzmanla dostça ilişkiler kurmayı başarmıştı. Onun o duyarlılığı, işbirliği ve öyle seçkin bir ailenin ona kattıkları sayesinde Çar donanmasının amiralleri dışardan birinin denetimi altında bulunduklarını hiç anlamadılar.

1920 yılında, Afganistan'a tam yetkili elçi atanan eşinin yanına gidiyor Larissa. Bir doğulu despotun sarayında ister istemez debdebeli diplomatik oyunlara katılarak iki yıl yaşıyor. Emir'in eşlerini etkileme savaşımı veriyor bu arada. Savaşım veren bir proletaryadan kopmuş, devrimden ayrılmış bir genç kadın için «debdebeli» bir yaşantı sürmek çekilir şey değil. Ama Larissa Reissner, ciddi Marksist kitaplar okuyor. İngiliz Emperyalizmini, Doğunun tarihini ve komşu ülke Hindistan'daki özgürlük savaşımını inceliyor. Afganistan'ın dağlarında, kendisini dünya devriminin bir parçası olarak görüyor ve yeni bir savaşıma hazırlanıyor. *Afganistan* adlı kitabı ufkunun genişlediğini ve bir Rus devrimci kadından, enternasyonal proletarya ordusunun bir savaşçısı haline geldiğini gösteriyor.

1923 yılında Sovyetler Birliği'ne dönüyor. İşçi ve köylülerin ülkesi, bıraktığından çok değişik bir durumdadır şimdi. Kapitalizmden sosyalizme atlayış gibi görünen o çetin savaş komünizmi, Yeni Ekonomik Politika'ya yenilmiş. Böyle bir adımın gerekliliğini hepimiz gibi

Larissa da anlamıştı. Yalnız sanayiye hammadde sağlamak için değil, açlıktan ölmek için de köylülere iş alanı yaratmak gerekiyordu. Larissa bu kuramı anlıyordu. Ama sosyalizme bu yoldan varılabiliyor muydu? Kendisinin ve partinin bu soruya verdiği yanıtlar içindeki korkuyu gideremiyordu. Savaş Komünizmi rejimini sürdürmenin olanaksız olduğunu anlıyordu. Ama yüreğinin ta derinlerinde yeni toplumsal düzeni elde silah değiştirmek isteği duyuyordu. Yürekli bir yüreğin durdurulmaz isteği idi bu. Evet, kasabalarımızın sokakları canlanmıştı. Kamyonlar malla dolu, dükkanlar açık, fabrika düdükları bağırırken, işçileri işbaşına çağırmadaydı. Ama ya burjuva unsurlar yanbaşımızda güçlenirse? Onlarla başa çıkabilecek miyiz? Şimdi ticarete atılmak zorunda bırakılan sınai yöneticilerimiz, kapitalist ahlakın zehiriyle zehirlenecekler miydi? O çürük, partinin gövdesine bile bulaşabilir miydi acaba? 1923 yazı boyunca büyük bir tedirginlik içindeydi Larissa ve gördüklerini kendine saklayarak bakar durur olanlara.

Eylül'de bana başvurarak Almanya'ya gitmesine yardımcı olmamı istedi. Cuno hükümetine karşı kitle grevlerinin yapılmasından hemen sonra, Almanya'da proleter kitlelerin bir kez zincirlerinden kurtulmaya kalkıştıkları dönemdi bu. Poincaré Ruhr'u kuşatmıştı; Alman Markı hızla başaşağı düşüyor ve Rus proletaryası Almanya'daki durumu kesik solukla izliyordu. Larissa bir an önce oraya gitmek için çırpındı. Alman proletaryasının saflarından savaşmaya ve onun savaşımını Rus işçilerinin zihinlerinde berraklaştırmaya can atıyordu. Önerisi beni çok hoşnut etti. Alman işçilerin Rusya'da olup bitenleri açıklıkla anlayamadığı gibi Rus işçileri de Alman proletaryasının savaşımının gereğinden çok basitleştirilmiş ve şematik bir savaşım olduğunu sanıyorlardı. Bu iki proleter ordu arasında bir bağ

kurmada Larissa'dan daha uygun birinin bulunmayacağına inanıyordum. Çünkü o, yalnızca iyi gözlemleme yeteneği olan bir sanatçı değil, savaşımı derinlemesine görebilen onun dinamiklerini — insanlığın geleceğinin dinamiklerini aktarmayı bilebilen bir savaşçı sanatçıydı. Ama gene de, Almanya'ya gidişinin aynı zamanda giderilmemiş kuşkulardan bir kaçış olduğunu görüyordum.

Larissa 21 Ekim 1923 günü Dresden'e geldiğinde, General Müller'in birlikleri Red Saxony'nin başkentini kuşatmaktaydı. Bir asker olarak geri çekilmenin gerekliliğini anlayışla karşılayabiliyordu Larissa. Ama birkaç gün sonra, Hamburg ayaklanması haberi geldiğinde birden canlandı. Hemen o anda, haberi duyar duymaz Hamburg'a gitme isteğiyle yerinde duramaz oldu; Berlin'de kalmak zorunda olduğuna kızıyor, söyleniyordu. İşsizler kalabalığı arasına karışarak günlerce dükkanları dolaştı; milyonlarca mark karşılığında bir somun ekmek peşinde dükkanlara dolan bu insanlar ölüm açlığı çekiyorlardı. Öldü ölecek işçi kadınlarla dolu hastanelerde dolaştı; bakımsızlıktan ve çaresizlikten kıvranan kadınlarla yattı kalktı. O dönemde ben saklanmıyordum, kimselere görünmüyordum benim gibi kitlelere karışma olanağından yoksun parti liderleriyle görüşüyordum yalnızca. Larissa o kitlelerin yaşantısını sürdürdü. Tiergarten'de işsizlerle sohbet ederken, 9 Kasım Alman Devrimini anma gününde sosyal-demokratların düzenlediği törene ya da bir komünist ailede, yirmi beşinci evlenme yıldönümü eğlencesine katılırken hep insanların yüreğini kazanıyor, onların yaşantılarından da bir şeyler kapıyordu. Kendisine Saint Petersburg'daki kitleler ya da Baltık donanmasındaki bahriyeliler kadar yakın olan Berlin işçi kitleleri arasında yaşadı. Berlin proletaryasının General Seeckt'e ve onun top arabalarına

«yasaklanmış» Komünist Parti'nin varlığını açıkça gösterdiği bir büyük gösteriden gururla döndü.

Hamburg işçilerinin savaşımını Almanya ve dünya proletaryasına anlatmak ve savaşımı ölümsüzleştirmek üzere Hamburg'a gitmeyi başardı sonunda Larissa.

Hamburg'a varır varmaz, «bütün o gevşeklikten, tembellikten sonra burada kaskatı, güçlü ve canlı bir şeyler buluyor insan,» diye yazdı. «Hamburgluların güvensizliğini bana karşı duyduğu kuşkuları gidermek başlangıçta kolay olmadı. Ama Hamburg işçileri beni bir yoldaş olarak kabul edince, onların sade, büyük ve trajik deneylerini kendi ağızlarından dinleyebildim.»

Hamburglu özgürlük savaşçılarının ortada kalmış karılarıyla birlikte yaşadı, kaçakta olanları gizlendikleri yerde buldu, duruşmalara katıldı, mahkemeleri izledi, sosyal-demokratların mitinglerine katıldı. Geceleri, Hamburg hareketini anlatan Hamburglu tarihçi Laufenberg'in kitaplarını okudu. O haftalar içinde topladığı malzeme yığını, nasıl büyük bir sorumluluk duygusu içinde çalıştığını, o savaşım içindeki en küçük bir olayda bile insanlığın *türkü*sünü duyduğunu göstermeye yeter. Moskova'ya döndüğünde, Hamburg ayaklanmasını yöneten ve kaçmak zorunda bırakılan bir yoldaşla uzun saatler çalıştı. Topladığı bütün belgeleri, bütün malzemesini bu yoldaşla birlikte inceledi ve açıklık gerektiren konularda Almanya'daki yoldaşlarıyla yazıştı. *Hamburg Barikatlarında* adını taşıyan bu kitap, yalnız güçlü bir sanatçı tarafından değil, bir savaşçı tarafından geleceklerin savaşçıları için yazılmıştır. Alman proletaryası yüzlerce meydan savaşı yapmış, düşmanla yüzlerce kez çarpışmış ama bunların hiçbiri Hamburg proleterlerinin savaşımı kadar saygıyla ve sevgiyle aktarılmamıştır. Larissa sevdiklerine karşı çok eliaçık, çok diğergâm davranırdı ve Reich mahkemelerinin bu kü-

çük kitabı alevlerde yanmaya mahkûm etmesi boşuna değildi.

Larissa Reissner Almanya'dan döndüğünde yüreği yenik değildi, ayaklanmanın yenilgisi eziklik uyandırmamıştı onda. Hamburg'da, küllerin altında bulunan korları görebilmişti çünkü. Ama gene de, çabuk kazanılmış bir utkuyla devrime varılamayacağını öğrenmişti en azından.

Sovyetler Birliğine döndükten sonra, tarihin gidişine yön veren kitlelerin derinliklerinde neler olup bittiğini anlamak isteği duydu. Gerçekliği hemen kavrayabilen bir kişi olarak okumakla, tartışmalarla böyle bir gerçeği görebilmekten yoksun olacağını biliyordu. Bu yüzden kalktı, Ural Dağlarındaki madenci yörelere, sımai bölgelere gitti. Dokuma fabrikalarının bulunduğu Ivanovo-Voznesensk bölgesine ve bir küçük-burjuva bölgesi olan Byelorussia'ya gitti. Trenlerden, at arabalarından, at sırtından haftalar boyu inmediği oldu. Bir kez daha işçi aileleriyle yaşıyor, kömür ocaklarına iniyor, fabrikaların yönetim kurulu toplantılarına, alışveriş komitesi, sendika toplantılarına katılıyor, her gün, her saat köylülerle, işçilerle konuşuyordu. Yaşama kulak vererek karanlıklar içinde bir yol bulmaya çabalıyordu. *Kömür, Demir ve Yaşayan İnsanlar* adlı kitabı böyle bir çalışmanın ürünüydü; çok az sayıda yazarın üstesinden geleceği, hem bedensel hem de ruhsal açıdan büyük güçlükler getiren bir işti bu; bununla birlikte, Larissa'nın yaptığı, düşündüğü ve duyumladığı şeylerin yalnızca küçük bir parçasıydı bu kitap.

Larissa Reissner'in yapıtlarında sanat açısından olduğu gibi ideolojik görüş açısından da yeni bir safha başlamış oluyordu bu kitapla. Bu yapıtında bir komünist olarak kesin bir ideolojik konum alıyor ve bir yazar olarak özgün üslubunu saptıyordu. Kuşkuları da-

ğılmıştı. Çalışan kitlelerin bir yapım işine girmiş olduğunu görüyordu. Sosyalizmi inşa ediyordu kitleler.

Döküm fırınlarının önünde kan ter içinde kalarak olsun, yarı çıplak maden ocaklarında kazma sallarken, ya da düşük ücretlerine söver sayarken olsun, bütün bu çektiklerinin, zorunlu emeklerin sosyalizm adına yapıldığının kesin bilinci ve inancı içinde yılmadan çalışıyor, sosyalizmi kuruyorlardı. Cepheden tanıdığı eski bir yoldaşa rastlıyor burda. Şimdi acemi bir yönetici olan yoldaşı, burada da demir eliyle dizginleri çekmek, ama aynı zamanda kitlelere kulak vermek ve bütün etkileyici unsurları hesaba katmak zorunda. Devrimin halk tabakalarının derinliklerinde yarattığı büyük enerjiyi görüyor ve bu, kapitalist eğilimlerle ilgili bütün güçlüklerin yenileceğine olan inancını pekiştiriyor. Kendiliğindenlik gösteren küçük burjuva unsurların, en büyük tasarımları bile yutabilecek bir bataklık oluşturduğunu biliyor ve bu bataklıkta açan yabancı, garip çiçekleri görüyor. Ama emek cumhuriyetini, ve proletaryayla Komünist Partinin kendisini savunduğu barikatlara zarar verecek tehlikelere karşı yapılacak savaşıma giden yolu da açıklıkla görüyor. Bunun böyle olduğunu kesinlikle saptayınca da, kendi yerinin savaşımın ortası olduğuna karar veriyor ve silahını bilemeye koyuluyor. Silahı kalemidir. O andan sonra Larissa kim için yazdığını düşünmedi pek. Edebiyat tarihi ve sanatlar üzerine geniş bilgiye sahiptir ve zengin ve süzgeçten geçmiş yazma biçimi, yalnız keskin bir gözlemleme gücü değil aynı zamanda onda anlam kazanan yüzyıllık kültürü de yansıtmaktadır. İşçi sınıfı okurları gözünde popüler olmak sevdasında değildir ama. Proletarya için tümüyle geçerli yararlı sanat yapıtları ortaya koyma çabasıdadır.

1924 yılı sonlarıyla 1925 yılında çok çalıştı Laris-

sa. Troçki'nin sınai ürün standartlarının geliştirilmesi komisyonunda çalıştı. Rusya ve dünya ekonomisi üzerine pek çok kitap okudu. Burada, rakamları sevdiğini söyleyecek değilim. İki ya da üç yorucu kuramsal kitap okuduktan sonra bana gelir, petrol ya da tahıl ürünleri üzerine «lezzetli» bir kitap önermemi isterdi. Sonra da Delaisi'nin petrol tröstleri ya da Norris'in buğday üzerine yazdığı destancı kitaplarla dinlendirirdi kafasını.

Zırhlı araç okulundaki parti hücresi için 1905 devrimi üzerine dersler hazırladı; Lenin'in o dönemle (1905-1906) ilgili yazılarını okuyunca, öğretmenimizin sadeliğindeki büyüklüğü gördü; daha önce çok kuru bulduğu yazılarındaki güzelliğe götüren anahtar elindeydi artık. Sanatı, yeni unsurlar kazanmış, yeni boyutlara varmış oluyordu böylece. *Hindenburg'un Ülkesi* ya da *Aralıkçılar* (*Decembrists*) adlı yapıtlarında Krupp ve Junkers fabrikaları üzerine yazdıkları bu yargımı doğrulamaktadır. Bu kitaptaki ilk iki yazı, özgün bir yazı tekniği sergilemekte. Ancak bu Larissa'nın yazı dilini teknik deyişlerle doldurduğu anlamına gelmez. Ekonomi bilimine olan ilgisi, onun teknik bir biçimde düşünmesine yol açmıştır. Bir makineyi ya da bir fabrika binasını yalnız görsel olarak değil bir kavram olarak da algılamaktadır. *Aralıkçılar*'daki teknik, tarihsel bir bakış açısının etkisi altındadır. Burada da, ne bir öykünme ne de yapay bir ağır üslup göze çarpmıyor. İnsanları tarihsel açıdan değerlendirdiği görülüyor yalnızca.

Bir sanatçı ve devrimci olarak olgunlaştıktan sonra yeni bir yapıtın hazırlıkları içine girdi Larissa Reisner: Ural işçilerinin yaşantısı üzerine üçlü bir roman yazmayı düşünüyordu. Birinci kitapta Pugaçev ayaklanması döneminden bir kesit vererek serflerin çalıştığı bir fabrikayı, ikincide Çar yönetimi altında işçilerin

nasıl sömürüldüğünü ve üçüncü kitapta sosyalizmin kurulmasını anlatacaktı. Buna paralel olarak, sosyalizmin öncülüğünü yapanların portrelerinden oluşan bir dizi hazırlamayı tasarlıyordu. Yalnız Thomas More, Münzer, Babeuf ve Blanwui gibilerin değil, devrimin adsız kahramanlarının da yaşamlarını yazmak istiyordu. Bu tasarımların büyüklüğü karşısında zaman zaman ürktüğü de olurdu. Çok alçak gönüllüydü, gücünden ve yeteneklerinden kuşku duyardı sık sık. Bu yükümlülükleri kuşkusuz yerine getirecekti çünkü her gelen gün, onun gücüne güç katıyordu.

Ne var ki, içinde uyuyan o güzel şeyleri günışığına çıkaramayacaktı Larissa. Yüzüne kinle baktığı burjuvaziyle savaşırken değil, büyük bir tutkuyla sevdiği doğayla savaşırken yenik düştü. Hasta döşeginde, bilincine veda etmeden yüzünde oynayan güneş ışıklarına gülümsedi. Güneş, onu uğurluyordu. Kırına gidip orada iyileşeceğinden, yorgun kafasını gene yeni fikirlerle dolduracağından söz etti. «Ne güzel olurdu, değil mi?» dedi. Yaşamak için sonuna dek savaşacağını haykırdı ve kendinden geçtiği ana dek de teslim olmadı.

Birkaç makale ve küçük kitap - işte Larissa Reissner'den kalan miras. Makaleler gazetelere, dergilere dağılmış durumda. Bir araya getirilmeyi bekleyen otuzkırk mektubu var. İlk proletarya devriminin anıları yaşadığı sürece yaşayacak onun mirası. Devrimin bütün halklar için, Batı ve Doğu için, Hamburg ve Afganistan, Leningrad ve Urallar için ne anlam taşıdığını açıklayacaklar durmadan; anlatacaklar. Ve yüreği ve aklıyla her şeye bir yanıt verebilen bu savaşçı kadın, ölümünden sonra bile proletarya devriminin yaşayan bir tanığı olarak kitaplarında canlanacak.

KARL RADEK

1928

ÇOK YERSİZ BİR ÖLÜM

Bunu yazmak çok güç. Bu ölmüş kadından söz ederken geçmiş zaman kullanmak hiç uygun değil. Daha ölmemesi gereken bir ölüden nasıl söz edebilir insan, böyle bir ölü üzerine ne yazabilir. Çok yersiz bir ölüm. Saçma. Kısa kesilmiş saçları, uzun ceketiyle Gorki vardı bir zamanlar. Utangaç, bilgili Sukhanov vardı. Ve gencecik Mayakovski... Bugün böyle gençler yok.

Sonra Larissa Reissner vardı.

Sarı saçları örgü örgü. Yüzü, tam bir kuzeyli yüzü. Utangaç ve kendinden emin.

Letopis dergisine incelemeler yazdı, ve daha on dokuzunda bir yazar için büyük bir başarı sayılacak *Atlantis* adlı oyunu yazdı Larissa.

O vakitler, yeni bir kata taşınır gibi dünyaya açılıyorduk.

Larissa Mikhailovna buz skisi yapmaya bayılırdı. Buzlar üzerinde uçarken kendisini izlemelerinden çok hoşlanırdı. Sonra, sanırım *Rudin*, gibi *Bohem* gibi çok amatör öğrenci dergilerinde çalıştı.

Reissner, bir yazar olarak, gene tam bir kuzeyli gibi yavaş yavaş olgunlaştı.

Derken, yelkene vuran rüzgâr gibi gelen devrim!

Saint Peter ve Paul kalesini alanlar arasındaydı Larissa. Çok güç bir saldırı değildi bu. Ama surlara yaklaşmak, oraya varmak gerekiyordu. Kapıların açılacağına inanmak için önce kaleye yürümek gerekiyordu.

Novaya Zhizn'de ilk toplantı. Reissner bir şey söylüyor. Steklov'un ağzı şaşkınlıktan bir karış açık kalmış. «Marksist mi bu, Marksist mi?» diye soruyor yanındakilere. Ve bana kalırsa daha o vakitler Larissa Mikhailovna Rusya'da patlayacak devrime katılmış bulunuyordu.

Bir düşünür değildi o vakitler, daha yirmi ikisindeydi. Yetenekliydi ama. Yaşamaya istekli, yürekliydi. Yaşamın daha tadına bakmış olanlar çoğunu yediklerini sanıyorlar oysa. Ne bilsinler...

Reissner yaşamaya doymazdı. Çok oburdu. Ve hayattayken durmadan şişirdi yelkenlerini, rüzgâra da doymadı.

Rüzgâr ne yönden eserse o yöne doğruldu.

Kışlık Sarayı çok iyi tanımlıyordu. Gülünç yanını görebiliyordu o. Bolşevikler bize sekter görünürken o onlardan yanaydı. A. Blok acı acı: «İnsanlığın büyük bir çoğunluğu 'sağcı' demişti o günler.

Loskutnaya Otelinde görmüştüm Larissa Mikhailovna'yı. Raskolnikov'la evliydi o vakitler. Donanma Moskova Irmağına gelmişti nerdeyse.

Nerdeyse utanılacak derecede kalabalıktı ortalık.

Ben, düşman kampındaydım. Sonra düşündüm taşındım, döndüm. Larissa kusursuz bir yoldaş gibi karşıladı beni. O iyi kuzeyli yüreğiyle, çok iyi davranmış, beni mutlu etmişti.

Donanmayla birlikte Volga'ya gitti.

Bir başka gezegene gidiyormuşçasına heyecanlı, sevinçli ve hazırlıktydı.

Raskolnikov'un torpidoları kumsalda kayıyor, Volga boyunca kırmızı bir çizgi çiziyordu.

Orada, seferberlikte yazar kişiliğini buldu Larissa Reissner.

Bir kadın yazara özgü bir yazma biçimi değildi bu. Bir gazetecinin alışkanlığı haline gelmiş ironi de yoktu yazılarında.

İroni, akıllı görünmenin kolay yoluydu.

Larissa Mikhailovna gördüklerine çok önem veriyor, yaşama sımsıkı sarılıyordu. Yükünü biraz zor taşıyordu, ama taşıyacağından çoğunu yüklenmekten sakınmıyordu. Ona bakarsanız, yaşam, bir tren vagonu gibi tepeleme yüklü değil miydi.

Reissner yavaş yavaş büyüdü, gelişti ama yaşlanmacasına büyümedi. Kendini tam anlamıyla kusursuzlaştırmadı. Yazdığı en iyi şeyler, son günlerinde yazdıklarıdır. Ullsteins ve Junkers fabrikalarının o güzel tanımlamalarını daha dün yaptı.

Almanya'yı çok iyi anlamıştı.

Gazeteci gözüyle görmemeyi başaran gerçek bir gözlemciydi burada.

Acmeistlerin ve Sembolistlerin öğrencilerinin kültürü, Larissa Reissner'e «bakmayı» öğretmişti.

Rus gazeteciliğine büyük katkıları olmuş, onun yazma biçimi derin izler bırakmıştır.

Çünkü o, çok kültürlüdür.

Bu gazeteci büyük bir kaynaktan fışkırmış bir yetenektir.

Larissa Mikhailovna yazmaya daha yeni başlamıştı. Kendine inanmıyor, sürekli olarak kendini yeniden eğitiyordu.

En iyi makalesi, Baron Steingel üzerine yazdığı ya-

zıdır. [Sanırım başlığı Decembrists (Aralıkçılar) ve daha yeni yayımlanıyor.]

Konusunu adlandırmak ya da tanımlamak yerine açıklamak gerektiğini daha yeni öğrenmişti.

İşte Basın Sarayındaki bildik salonda bulunan yabancı yüz.

Oraya ne çok gelmiştir!

Rus gazeteciliğinin yaşayan bir parçası dişlerle sökülüp alındı sanki.

Dostlar, Larissa Reissner'i hiç unutmayacaklar.

Viktor Şklovski

1928

HAMBURG BARİKATLARI

BERLİN
EKİM 1923

REICHSTAG (MECLİS)

Ne parlamento! Burada saygı uyandıracak tek şey varsa, o da salonun ortasında dikilmiş duran Birinci Wilhelm'in koskocaman mermer çizmeleri olabilir ancak. Saltanatı sırasında kendisinden zar zor bir anayasa sızdırılabilen ihtiyar asker, orda durmuş, ters ters bakmakta ve şu dır dır öten milletvekilleri sürüsünü binadan kovabileceği anı beklemekte. Parlamento üyeleri, onun o ünlü çizmeleri çevresinde sessiz sakin dolaşmakta, tek tek ya da tıpkı caddelerde piyasa yapan kızlar gibi çifter çifter volta atmaktalar. Kalın yün çoraplar ve kabaralı çizmeler giymiş birkaç genci peşine takmış yaşlıca bir milletvekili, sallana sallana yürüyen bu insan kalabalıklarını zaman zaman yarıyor. Alman halkının temsilcilerinin toplandığı bu binaya bakmaya gelmiş gençler, Reich'a bağlılık andı içmek ve saygı sunmak işi, epey terletmiş bunları. Kafalarındaki okul kasketlerini yana kaykıtmış, tavanı yerinde tutan altın göbekli tahta oyma kız heykellerine ister istemez bakı-

yorlar. Biraz mahçup, ama görülesi bir şeyi kaçırmak istemeyen bakışları, parlak göbeklerde dolaşıyor. Orda burda akıp giden redingotlular sürüsüne ve şu iki dirhem bir çekirdek giyimli, pırıl pırıl üniformalı ihtiyar uşaklara bakıyorlar bir de. Eski parlamento geleneklerini yaşatan tek unsur olan bu üniformalı uşaklar, anılarını yazan çok yüksek, görkemli kişilermiş gibi dolaşıyor ortalıkta. Kurumlarından yanlarına yanaşılmıyor. Heyhat! Eski saltanattan eser kalmamış! Değil saygı, saygın bir kin bile uyandıracak tek kişi yok burda. Kişilik sahibi, dürüst biri olmakla başkalarından ayrılan tek bir seçkin kişi yok. Ardında bıraktığı birkaç on yıllık siyasal oyunun lekesiz ve temiz oluşuyla övünebilecek tek kişi yok. Eskiden, ihtiyar Bebel bu salondan geçerken bütün düşmanları ayağa kalkar, gözüpek, kafası kavi Prusya Junkerleri yumuşak koltuklarından beceriksiz hareketlerle fırlar, onu selamlarlardı; bugün... ne selamlanacak bir insan kalmış ne de öyle birinin adı, sanı... İşte şurada, bütün dumanlarından oluşan sis perdesi ardında, Levi'nin anlamsız gölgesi seçiliyor. Yaptığı büyük ihanetleri içinden geçire geçire onları kendine göre süsleye çirkinleştire yüzüne bakmakta olan insanlar karşısında açık vermeden ve de makyajsız durabilmek için çok talim yapmış, kuşkulu bakışlara alışkın kül rengi yüzüyle Levi... Her şey geçmişin izlerini taşıyor. Halkın gösterdiği kin ve nefretle ne yapacağını bilmez hale gelmiş can çekişen bir yarıcanlı gibi titreyen, sarsılan eski bakanlar, milletvekili giysilerinin kuyruklarındaki çıkmaz lekeleri gizleyemeyen dünün adamları.

Kalabalığın arasında, parlamenterler aleminden birkaç hayvan seçmek güç değil gene. Her şeyden önce, hemen işe koşulmuş, bakanlıklarda görev almış ve bir uluslararası belge parçasına sakına sakına da olsa, okunmaz bir yazıyla da olsa adını koymayı, ya da an-

laşma adı altında başka ülkelere sunulmak üzere göz-yaşlarıyla yazılan yakarı mektuplarından birinin bir köşesine adını sıkıştırmayı becerenler var burda. İşte şurada, Alman cumhuriyetindeki altın rezervlerini yağmalamaktan sorumlu kabine üyeleri, ve işte işçileri kurşunlamakla ün salmış sosyalistler — kısacası piyasaya sürülmüş insanlar.

Eski bir oyuncu, iskambil kâğıtlarının arka yüzündeki desenleri iyi tanır. Bir kabine kurulurken, usta bir kumarbaz asla eski iskambilleri kendisine rastlatmayacak, ve masanın üzerine asla Büyük Koalisyonlar açmayacaktır. Oyuncunun elinden bir kez alınmış ve sonra da suratına fırlatılmış bir iskambil kâğıdı, yenik ve yerli yerinde kullanılmamış bir iskambil kâğıdı, bir yedek oyuncu olarak sürdürür yaşamını. Ama mutlu günler geride kalmıştır. Reichstag'ın kırmızı halısının üzerine bu oynanıp işi bitirilmiş iskambil kâğıtlarından bir yığın atılmış. Çeşit çeşit. Bunlar oy vermeye devam ediyorlar, ama siyasal bekaretlerini henüz yitirmemiş olan genç hevesliler, siyasal onur payelerine erişmeye çalışıyorlar. Önlerinden geçen ihtiyar korsanların ardından bakarken, kumar masalarında aldıkları dolgun elleri, uydurma ihanetleri ve göz kamaştıran skandallarını şaşkınlıkla, gıptayla akıllarından geçiriyorlar. Tatlı iktidar fincanından vaktiyle bir iki fırt çekmeyi başarmış, sahtekar ve buruşuk suratlar sergisi. Çırlıçıplak olan bu adamlar, çıplaklar arasında olduklarından, utanç duygusu taşımaksızın dolaşıyorlar ortalıkta. Bugününü doldurmuş, geçerliğini yitirmiş insanlar arasında daha hareketli, ahmak ve inatlı bir sürü var: Bunlar, yarının yöneticileri. Arı kovanından fırlamış oğullara benzeyen bu sürü, vızıl vızıl uçarak siyaset uşaklarının çiçeğiyle sarılı Breitscheid'in çevresine yapışıyorlar. Azıcık, ama azıcık karaborsa mala üşüşür bir halleri var, ama çoğun-

lukla tatlı sesli, makamı iyi tutturulmuş bir hava duyuluyor... Ve güzel kokular... Burda, bir de Reichstag'ın medarı iftihar, süs çiçeği var: Hayasız bir borsa bültenine sarılı minik bir yanlış hesap diye tanımlanabilecek bir dişi — meclisin tek kadın gazetecisi. Çayıra salınmış. Sağcılar yarış alanındaymış gibi yürüyorlar. Beyaz tozlukları, çatık kaşları altında ayna ayna duran gözlükleri ve göğüslerinde üçgen biçiminde peçeteler var. Tıkınıyorlar. Ama masanın bu yarısındaki tıknama, Demokrat Parti'nin tıknamasından tümüyle ayrı bir işleyiş göstermekte. Ve burada dolaşanlar, soysuz hiçbir şeyle karşılaşma tehlikesi olmayan bir salondaymışçasına umursamaz, rahat davranıyorlar. Ancak, kürklerine ayakları dolana dolana ve yaşlı kertenkeleler gibi kuyruklarını orda burda bıraka bıraka salınmaya ve beş çaylarını siyasal lak-laklar arasında içmeye alışık, aristokrat, burnu havada ve ürkünç hanımefendiler, safkan Prusyalı bayanların yanısıra kat kat göbekli bankacı ve sanayici yurtseverler de var. Bunlar öyle şişman ve öyle ağzı dolu geveze kişiler ki, sağcı milletvekillerinin cebinden ucu görünen **Haçlı Haberleri** gazetesinin sayfaları iki büküm oluyor ve üzerlerindeki haçlar, Hristiyan-Faşist haçlar sağa dönüyor. Ah ne para kurburu bunlar! Gösteriler arasında tıkindıkları, safkan Junker yetiştirmek ve onların soyunu korumak için verilen yemeklerden çok daha bol, besleyici ve pahalı.

Sosyal-Demokrat Parti'nin masalarında sosis var, kahve var ve bir de huzursuzluk var. Reichstag'ın bütün giriş ve çıkış kapıları kordon altında. Polis gelip geçenlerin ensesine yapıyor; kapılara en kıdemli nöbetçiler konmuş. Hareme girme izni olan bütün yasal zevceleri ve en gözde cariyeleri çok yakından tanıyan bu siyasal harem ağaları, halkın temsilcilerini kendi elleriyle yoklayıp içeri bırakıyorlar. İçerde, gazeteciler

İlocasının yanında, sırtık suratlı, elindeki kayışla oynayan biri var. Berlin Emniyet Müdürü bu. Gözlerini milletvekillerinin yüzünde gezdirerek suç unsuru bulmaya çalışıyor. Yüzlerine dürüst bir anlatım verme çabasında pek de başarısız olmayan sayın delegeler, çok meşgul havalarında önünden geçiyorlar. Bununla birlikte, bütün bu önlemlere karşın, komünistler birden bir olay yaratacak, Remmele birden içeri dalacak, durup dururken bir kavga çıkaracak, içeri bir sis bombası atıp koca Reichstag'ı havaya uçuracak diye ödü kopuyor herkesin. Saçma, telaşlı bir korku bu. Remmele'nin adı bir saplantı gibi dolaşıyor ağızlarda. Bir **coup de théâtre**(*) gibi birden ortaya çıkması bekleniyor. Adını geveliyor, çiğniyor, yutuyor, geçiriyor gene yutuyorlar. Bununla birlikte, Remmele şimdi elinde bir megafonla kapıda belirse, ya da şu subay heykeli mermer tabanından bir öksürük sesi çıkarsa, bu parlamento darmaduman olurdu. General Seeckt de bunu bilmekte ve bu yüzden, Voltaire'in **Candide**'inde eşsiz bir canlılıkla betimlenen o bildik diz hareketini şimdilik yapmamakta.

Parlamentodaki oyunların Almanya'nın yazgısı ya da devrimiyle bir ilişkisi yok. Tarih, Reichstag'ın önündeki çeşmenin yanında duran dev heykeller gibi ona çoktan demirden sırtını döndü.

İşte böyle entrikalar düzenlemekte, pazarlıklar yapmakta, iktidar uğruna savaşmaktalar.

İktidar uğruna. Ne o, gülüyor musunuz General Seeckt? Yanlış mı söyledim? Öyle değil mi? İktidar bu yüksek binadan çekip gideli çok oldu; ama insana sıkıntı veren, acımasız, inatçı ve yok edilmez bir arı sürüsü, harıl harıl siyaset yapan dar görüşlü bir gerici

(*) Bir tiyatro oyunu sırasında sahnede yapılan ani değişiklik. —Çev.

sürüsü, kendilerinden önceki milletvekillerinin yıkanmamış ellerinden anayasanın sayfalarında kalan yapış yapış yağ lekelerinin çevresine üşüşmüşler gene de. Sinekler gibi. Buruşturulup atılmış yırtık, kara bir kâğıt parçası kalmış geride. Ama onlar, yapıştırıyorlar, yapıp üstüne üşüşüyorlar, ve vızıldıyorlar...

Tartışma salonu. Biri koşuyor. Bir kahkaha patlıyor. Buna sağdan biri karşılık veriyor. Uzatmalı nesheli bir kahkaha. Soldan bağrışlar. Boş, acı gülüşler. İşte Alman Reichstag'ının açılış töreni, en önemli günü.

İŞÇİ ÇOCUKLARI

Berlin açlık içinde. Tramvaylarda ve kuyruklarda bitkinlikten bayılan sürüyle insan sokaklardan toplanıyor. Açlıktan öldü ölecek vatmanlar sürüyor tramvayları; açlıktan öldü ölecek makinistler, trenlerini yeraltının cehennemsi koridorlarında yürütmeye çabalıyorlar; açlıktan öldü ölecek insanlar işlerine gidiyor ya da günlerce ve gecelerce parklarda ve kentin eteklerinde işsiz dolaşıyorlar.

Açlık ölümü otobüslere asılıyor. Otobüsün ikinci katına çıkan döner merdivene gözlerini kapayarak tırmanıyor; ve reklamlar, perişanlık ve araç kornaları sarhoşlar gibi sallanarak geçiyor kapalı gözler önünden. Açlık ölümü, Wertheim'ın görkemli tezgâhlarında nöbet bekliyor. Bir somun ekmek aşağı yukarı on milyar mark ederken haftada yirmi milyar kazanıyor Wertheim. Rafaları bomboş, içleri zenginlerle tıklım tıklım dolu yüzlerce mağazada açlık ölümü buyur ediyor insanları; ve ışıklar içinde altın altın parlayan bu mağazalar, uluslararası bankalar kadar temiz ve saygın duruyorlar. Avurtları çökük üçgen yüzünde göz yerine yalnızca iki mavimsi nokta, biraz pudra ve zorunlu, kölemsi bir

gölümseme bulunan şu genç bayan, elini uzatmış bir av köpeği gibi on dolarlık çizmeleri ve otuz dolarlık bir halıyı gösteriyor. Açlıktan bayıldığında gövdesini eski fiyattan, bir buçuk fenige satıyor da, kusursuz bir Alman hesapçılığıyla ve şimşek hızıyla spekülâtorlerin milyarlarını trilyonlarını hesaplayarak, eğitim düzeyi yüksek olan bu ulusun insanlarına özgü o eşsiz el yazısıyla deftere geçiriyor. Bir sonraki personel kısıtlama listesinde adını göreceği günü beklerken isteksiz isteksiz iş önlüğünün düğmelerini çözüyor, ama gene de yüzündeki aç gülümsemeyi silmeye cesaret edemiyor.

Çıplak sırtlarını hızla ilerleyen trenlerin pencerelerine döndürmüş olan dev duvarlarda dünün üretim fazlasının naralarını resimleyen reklamlar var: Konserve kutusundan büyük bir iştahla süt yudumlayan neşeli insanlar, tombul al yanakları kalçalar kadar iri dev çocuklar, yüzlerindeki mutlu sarışın gülümsemeleriyle koca sokak lambalarını çikolata paketi gibi havalara kaldırmış kentin üzerine tutuyorlar. Ama gerçek, yaşayan çocuklar açlık yüzünden okula gidemez oldu: analar çocukları okula götürüyor, ve ders sırasında bayılır gibi olurlarsa eve göndersin diye tembihliyor öğretmenleri. Akşam yatarken ve de sabah kalkınca ağzına lokma koymamış bir küçük çocuk kaç ders dayanabilir ayakta kalmaya?

Son aylarda, Alman istatistiklerinin kara cetvellerinde ölen çocuk sayısı ani bir yükselme gösterdi. Wedding, Riksdorf ve Oberschöneweide gibi AEG elektrik ve motor şirketlerinin iktidar koltuklarının çöreklenmediği bölgelerin yaşamına verem balgamları yapışmış. Bizimkine hiç benzemeyen o Ekim başlarında, görülmedik sayıda işçi kitlelerinin top ateşi altında işten çıkarılışı izlenebiliyor. Ve işte Alman işçileri 'Enternasyonal'i söylemeyi öğreniyorlar. Yavaş yavaş gelmekte ve ber-

rak Berlin gecelerini sakınasakına soğutmakta olan bu Avrupa güzü sonu, binlerce işçi çocuğunu da alıp götürdü. Savaştan bu yana hiçbir dönemde bunca insan ekmek kuyruklarında öksüre tüküre damla damla can vermedi; ve bitmek tükenmek bilmeyen işsizlik içinde orda burda durmadan dolaşırken ateş içinde yana yana, açlıktan inleye boğula ölümü beklemedi.

İşsiz! Haftalarca değil, aylarca değil yıllarca ya da daha uzun süreler işsiz! Ve elbet işsizliğin yanısıra, karı, üç-dört çocuk ve insanın dertli, bitkin ve yıkkın olduğu dönemlerde başına yığılan binlerce terslik: Hastalık, çalışmaya karşı isteksizlik ya da birden karşısına çıkan bir dilim ekmek kapma fırsatını değerlendirmesine, o yabancı kargaşa anında gerekli atağı yapmasına engel olan istek dışı bir zayıflık, güçsüzlük... Öte yanda, perişan edilmiş, bütün geçim kaynaklarından yoksun bırakılmış olan küçük-burjuvazinin en alt tabakaları açlık ve sefaletlerini haykırmalarına karşın eğilip bükülmeyi ve yeni duruma uyarlanmayı beceriyor ve her nasılsa 'zor zamanları' yenmeyi başarıyorlar. Yarın bir çöp yığınına dönüşeceğini düşünmeden para biriktirmeye, kısıntı yapmaya çabılıyor, yoksul ama dürüst görünümlerini korumak, alınteriyle yaşayan biri izlenimi bırakmak için ellerinden geleni yapıyor; çok biriktirip az harcamaya bakıyorlar. Yokluk içinde yaşıyor, karşılığında hiçbir şey almaksızın çalışıyorlar ama gene de, üç günde bir insanın almaya utanacağı miktarda paranın yüzlerine tükürülürcesine atıldığı kasanın kalın tel ızgaralarına yapışıyor ve kendileriyle korku veren devrim arasında duran patron parasıyla dolu yanmaz bir kasanın insanın içini rahatlatan suskunluğunu duyuyorlar. Toplumsal devrim olmasın da, ne olursa olsun, razılar. O bir avuç diktatöre, bir diktatörün hakiki özelliklerinin ne olması gerektiği konusun-

da gazetelerde yapılan sütün sütün tartışmalara razılar; Wilhelm döneminin basık burunlu, çıkık elmacık kemikli portrelerine razılar. Küçük-burjuvazi, Siegesallee'de duran eli silahlı mermer ahmaklardan birinin gelip Alman halkını sol anarşiden, sağcı isyanlardan ve ekonomik çöküntüden kurtaracağını umuyor hâlâ. Almanya'nın, güzel, uygar, asfalt döşeli kentlerinde öyle bir çaresizlik çökmüş ki ortalığa, küçük memurlar, büro işçileri ve kamu görevlileri hayvan gibi dört ayak olup havlamaya hazır sanıyorlar kendilerini; oysa 'haydi çık sokağa, havla' deseler doğru bir kahveye gidecektir. Evet, hafta boyunca harcamamayı başardığı ne varsa verip bir yüksük dolusu kahve almaya, kabarık, sağlıklı öfkesini, ıslak, kaygan bir valsle, oyma ayaklı barok masaların pırıltısı ve tütün dumanıyla, sakarin ve tüylü orospu şapkalarıyla uyuşturmaya, doğru bir kahveye gidecektir.

En küçük devlet memurlarının, hatta üst kademe-deki usta işçilerin bile evlerinde, yıllar boyu kendini hiçe sayarak, boğazından keserek biriktirilen paralarla sağlanan eşyalar vardır. Birkaç yumuşak koltuk, üzerinde Kutsal Resimler olan halılar, kanatlı bir melek, bir demet kuru ot ve mutlaka bir **Vertiko**, yani bir çeşit konso... Küçük-burjuva konforunun bir simgesi haline gelen üzerinde aile resimlerinin ve alttan bakıldığında ayıp şeyler görünen küçük bir heykelin ve bir fanus altında düğün çiçeğinin bulunduğu **Vertiko**. Burjuvazinin yüksek faiz politikası **Vertiko**'yu ve beş içine gömülünen koltuğu alıp, dev kadife pantolon paçaları gibi büklüm büklüm sarkan perdeleri pencerelerden indirmedikçe, bu malların sahibi sokağa dökülmeyecek ve Sosyal-Demokrat Parti'nin Alman proletaryasına zarar vermek pahasına kırk beş yıldır yapmaya çalıştığı kansız, barışçıl devrimin umudunu yitirmeyecektir.

Ama **Vertiko**'nun bulunmadığı evlerde ne para ne de ekmek yoktur. Çünkü işçi sınıfının gerçek derinliklerinde koca, işsiz saatlerini sokakta dolaşmakla geçirirken ana, bir hayır kurumundan öbürüne gitmekte, durmadan kapı çalmaktadır. Hele bir de gebeyse, doktor iri karnını dikkatle muayene edecek ve aynı derecede aç ama son derece saygın bir hemşire, doğmamış çocuğu yoksullar listesine yazacak, ona bir numara verecek ve anaya, iki ay kadar sonra karnındaki bebeği beslemek için piyasa fiyatından yüzde yirmi beş ekşiğine süt alabilme olasılığından söz edecektir.

Şimdi gebe olan bir işsiz karısı, 1923 kışında bir ceset olacaktır.

Kadın sandalyeye yığılmış; bir çocuğun yuvarlak başı bilinmeyen bir nedenle kucağına, giysisinin altına gizlenmiş de sanki karnı ondan şiş. Kurumakta olan aç gövdesinde böyle bir yumru. Yardımsever genç bayan bile bu yaşayan kadınla, nerdeyse ortaya çıkmış yaşayan bebeğe bakarken huzursuzluk duyuyor. Bunların ikisi de üç ay sonra bu dünyadan gitmiş olacaklar kuşkusuz. İşsizlerin haftada altmış milyar mark aldığı ve bir somun ekmeğin evvelsi gün seksen milyara çıktığı bir ülkede kışa çıkma şansı binde bir bile değil. Kadın ve kocası geçen ocaktan beri, yani on aydır işsizler. Bu ocakta, en soğuk ve en korkunç ayda, işsizlik sigortası kesilecek. Ve tam dört çocukla ortada kalıverecekler.

«Neden kocan yazın çalışmadı? Patates çapalamaya gitseydi ya?»

«Gitti, ama ayağı incindi. Kan zehirlenmesinden bütün yaz hastanede yattı.»

Böyle kötü yazgılar sınır tanımaz, haddini bilmez ve zayıf düşmüşlerin başına biçimsiz, umutsuz bir taş olarak çöker yalnızca. Kadında verem olduğu kesin: uykudaymış gibi sesli sesli ve güçlkle soluyor.

«Peki çocuğunu nerde doğurmak istersin? Evde mi, hastanede mi?»

«Evde.»

Doktor, akıllı davranarak kararını değiştirmeye çalışıyor; hastanenin daha temiz, sıcak olduğunu, yiyecek sıkıntısının daha az olacağını öne sürüyor.

Sonunda beklenmedik ve karşı durulmaz bir gülümsemeyle şöyle diyor kadın:

«Doktor, ben evimde ölmek istiyorum. Kocam çocuğunu görsün, kendi elleriyle kundaklasın istiyorum.»

Bir başka kadın: Genç bir başın iki yanından buğday başağı gibi iki örgü iniyor. Beyaz bir boyun ve tüm gövdesini saran koca bir şal.

Kara Ormanlarda ya da Bavyera dağlarında, güneşin altında kurusun diye serilmiş el dokuması keten kadar sağlam ve temiz, neşeli bir kadın. Bir yıl iki aydır işsiz. Onu buraya getiren kocası dışarda bekliyor. Soğuk suda sabunsuz yıkanmış ama şaşılası ölçüde temiz bir bluz var sırtında. Kiraz dudaklarından yayılan cömert gülümsemesi sağlıklı ve iri dişlerini ıstıyor.

Benzi sararık ve yüzü, eski gotik el yazısı gibi buruş kırış olmuş bir rahibenin «Kışın ne yiyip ne içeceksin?» sorusuna şu yanıtı veriyor kadın:

«Bilmem. Ya ölüp gideriz ya da her şey değişir.»

İki kız. ikisi de işsiz. ikisi de gebe. Birinin ağlamaktan yüzü gözü şişmiş. Açlıktan kıvrandığı belli. Yaşı az daha küçük olanı, temiz bakışlı umursamasız bir çocuk gibi. Bunu annesi getirmiş. Ufak tefek, öfkeli, kafasında süslü bir şapka, elinde bir file olan bir kadın bu. Rahibe ince dudaklarını geriyor ve bekleme odasına açılan kapıyı kapamaya davranıyor. İçeriye süzülen ters bakışlardan kurtulacak aklınca.

«Quatsch!» (Saçma!) Ne gerek var! İşçi büyütü-

yoruz biz karnımızda, çalışacak adam doğuracağız, ölecek bebe değil!

En perişan Alman işçi kadını bile çocuklarını, harap olmuş, dağılmış evini ve yoksul, işsiz ailesini akıl almaz bir güçle koruyor.

Bütün aile açlıktan ölüm döşeginde. Aylardır duruyor ölümün eşiğinde. Ama ne yapıp yapıyor, bebeğe çeyrek litre süt ve elli gram lapa sağlıyorlar. Bir odada beş, altı kişi kalıyor. İkiisi veremli. Ama ananın her hafta şaşmadan doktora götürdüğü bebek çiçek gibi, tertemiz ve gene tertemiz bezlere sarılı. Ancak, yavaş yavaş, altı ay içinde, kollarını yukarlara kaldırıp bebeği kendi yoksulluklarının üzerinde tutmakta olan aile açlık bataklığına iyice saplanıp aşağılara gömüldükçe, bebeğin benzi solacak, ince, kül rengi derisinin altında, zayıf kemikçikleri daha belirgin hale gelecektir. Ve doktorun parmakları seyrek saçların altındaki yumuşak, şişik ve yavaş yavaş kapanmakta olan kafatası kemiğini hissedecektir. İşçi hastanelerinde (düzinelerce işçi hastanesi var) çalışan kayıt memurları, binlerce işçi çocuğunun her geçen gün kilo verdiğini kartlara geçirmekte. Bu terazilerde, ağlayan inleyen, ince küçük bacaklarını havada sallayan ve zayıf dişsiz ağızlarını o yana bu yana büken koca bir proletarya soyu yatıyor. Her geçen gün biraz daha zayıf biraz daha solgun hale gelirken, açlık ishelinin sarı köpükleri ve hasta çocukların gözyaşları arasında süzülüp gitmekte. Alman işçi sınıfı yenilmedi daha ve yenilmeyecek. Ama bugün, işçi sınıfının güçleri, güçlü bir komünist yumruğunda toplanmaktayken, ona karşı savaşanlar çok aşağılık yollara başvuruyor, işçi sınıfının geleceğine, çocuklarına darbe indiriyorlar. Ve işte proleter Alman kadını, bu sınıfı savunmak üzere bütün varlığıyla ayağa dikilmiş duruyor.

Bir erkek, açlığın doğurduğu perişanlığa, doyurulmamış çocukların ağlamasına, açlık ölümüyle pençeleşmelere ve bunların getirdiği pisliğe dayanamaz genellikle. Birkaç ay süren işsizlik sonucu binlerce işçi kadın kocaları ve sevgilileri tarafından bırakılmışlardır. Kalabalık içinde, çıldırtıcı bir hayatta kalabilme savaşımını tek başına yürüttüğü insana ürkü veren solgun yüzünden okunan, kendinden ağır bir yükün altında ezildiği belli, yumru yumru kemikli kansız kafası yumruk olmuş gövdesine gömülü kadınlar hemen ötekilerden ayrılıyor. Tecrübeli bir göz işsizliğin yakınlarında mı yoksa çoktan mı başladığını, arada iki üç günlüğüne mi yoksa iki üç saatliğine mi iş bulunduğunu bu kadının yüzüne bakınca hemen anlayabilir. Çünkü az önce acıkmaya başlamış bir bebekle başı güçsüzlükten bir yana düşmüş, kulaklarının ardı, koltuk altları, bacak araları tükenmişliğin çıkardığı iğrenç ama tertemiz çibanlarla dolu bir bebeği ayırtetmek güç değil. Evet, anasının yunduğu tertemiz yaralarla dolu başını küçücük yastıklara bırakmış, amaç, sıcacık bir şalla örtünmüş bebekleri görmemek ve yalnızca bakıp geçmek elde değil. Ancak, yara temizlemekle, doktora görünüp dediklerini işitmekle hiçbir yere varılmıyor ki? Bu bebeklerin karnını doyurmak gerek, süt almak, mama bulmak gerek. Bebenin zayıf vücudunda yaralar belirmeye başladığı anda ilaç bulmak gerek.

Ufak tefek kızarıklıklarla başlıyor bu hastalık, kızarıklar yaralara dönüşüyor; hemen temizlenip ilaçlanması gerekli pare pare kabarıklıklar su topluyor. Ve sonra hastalık bütün organizmayı sarıyor. İşte bezler arasında uzanmış yedi-sekiz aylık bir küçük ihtiyar. Ağzı yara içinde, burun kemiği çökmüş, bacakları yay gibi kıvrılmış ve karnı şiş. Altı çok kötü kokuyor.

Aylar süren kahramanca savaşımın sonu bu işte.

Güçlü, sağlıklı, eli kolu düzgün bir bebek yerine bir hilkat garibesi.

Her hafta mutlaka hastaneye gelen işsiz analar, bu geliş gidişlerin er-geç böyle sonuçlanacağını bilir. Bilir, ama gene de savaşı — bilimin açlık ölümüne ve yok olmaya karşı savaşmada ortaya koyduğu tüm teknik olanaklardan yararlanmaya çalışarak savaşı — gene de.

Saflarında okuma yazma bilmeyen erkeklerin ve anaların bulunmadığı tek işçi sınıfıdır bu. Böyle bir sınıf, kültürüyle, tüm yiğitliği, sevgisi ve gençliğinin verdiği güçle savaşı.

Doktor, bebeğin muayenesini bitirince, anaya döner:

«Memelerini göreyim,» der.

Kadının sütyeni bile yoktur. Memeye el değeri değmez kalkık meme ucundan masanın üzerindeki kâğıtlara, doktorun gözlüklerine ve önlüğüne ılık, beyaz kan fışkırır.

BİR VARSIL İŞÇİ AİLESİ

Fil, hortumunu tel kafesin aralıklarından uzatmış, akıllı ve aç gözlerle bizim Hilda'ya bakıyor. Hayır, kız ona hiçbir şey vermeyecek anlaşılan!

Bu anlayışlı ve akıllı hayvan, yılların aklaştırdığı kuru ve çatlak derisini hışırdatabilir hışırdatabilir, kulaklarını indire kaldıra umutsuz adımlarla kafesin arka tarafına gidiyor. Hayvanat bahçesi boş ve soğuk, ve hayvanlar, tıpkı insanlar gibi açlıktan öldü ölecek. Fil, yakında ölecek. Butlarından ve pörsük gövdesinden anlaşılıyor bu. Tam bir iskelet. Yüzyıllık bir zamanı bir müzenin ortasında dikilerek yaşamış olmasına karşın yürüyebilen ve bir avuç saman yiyebilen bir yabanıl canavarın zoolojik örneği bu. Daha tükenme noktasına gelmemiş olan bu iskelet örneği, ihtiyar ve kat kat pörsük bir derinin kıvrımlarına sarınmış. Üstündeki örtü kaldırılıncaya dek böyle kalacak örnek. Hilda başlangıçta korkuyor, gözlerini kapıyor. Ama gözünün ucuyla şöyle bir baktıktan sonra, «Bunun yüzü var mı?» diye soruyor ince sesiyle. Sonra soğuk pirinç parmaklıkları tutuyor ve bu dağ yığının kilit altında oturduğunu düşünerek rahatlıyor.

«Amca, ne tatlı bir hayvan, değil mi?»

Maymunların bulunduğu tel kafeslerin önünde duran birkaç Rus göçmeni boş kibrit kutularıyla çer çöp atıyorlar zeki maymunların önüne. İhtiyar maymunun bu işe canı sıkıldı; pavyonun içinde başlayan bir aile kavgasının gürültülerine kulak verdi, insansı bir merakla bir an dinledi, sonra kavgaya katılmak üzere bir koşu kopardı. Küçük kapıyı hisimla açarken, gövdesinin mavimsi mor kısmını bizim Rus yurttaşlara sundu.

«Ayağımızı çabuk turalım Hilda, yoksa çayhaneye geç kalacağız! Sen o yaratığı gördün mü?»

«Evet. Çayhaneye gidersek bana tereyağ-ekmek alır mısın?»

Hilda hiç açlık çekmemiş. Babası ustabaşı. Annesinin örgü makinesi var; çorap örер, kazak ve eldiven örер. Safrasından ekmek, patates, yağ, et suyu ve kahve eksik olmayan sayılı işçi ailelerinden biridir Hilda'nın. Evdeki bütün dünya sorunları, tartışmalar, dilekler ve korkular, bolca yağlı sıcak bir Stulle (sandviç), yatakların altına gizlenmiş çuval çuval patates ve orda burda asılı ya da kilerde saklı yiyecekler etrafında döner. Bu yüzden Hilda'nın ruhuna, cızır cızır yağ salan sıcak tombul sosisler biçim vermiştir; bu ruh büyüyünce, bir koşum beygirinin güçlü parlak kabasını ve besleyici, keskin kokulu biraları taşıyacaktır içinde.

Hilda ne balıkçılara, ne de o uzun boz tüylü, kuşkulu bakışlı Mısır kuşlarına bakmak istemiyor. Tüylerinin her bir kıvrımında bin yıllık bir geçmişin izini taşıyor bu kuşlar. Balıkçılar uzun burunlu, kabak kafalı bir bilge gibi volta atıyor ortalıkta. Kısa bir pelerin giymiş, pantolonsuz bir bilge — ayakları öyle uzun ve öyle çıplak ki bunların! Birden büyük bir sevinç: «Bak, bak, kuşun kuyruğunda Wilhelmina Yengenin şapkasındakiler gibi tüy var! Wilhelmina Yenge bu sa-

bah bedava bir kahve içsin diye annemi görmeye geldi. Nedense insanlar yüz­süzleşti bugünlerde!»

Karlı bir gece. Brandenburg Kapısı'nın bulunduğu yerde rüzgâr, bir orak gibi biçiyor asfaltı. Gecenin karanlığında koyu bir gölge gibi uzanan Tiergarten, fırtınaya tutulmuş bir denizi andırıyor. İssız kaldırımlar boyunca bir rıhtımdaymış gibi sıra sıra dizili duran otomobillerin farları ıslak ıslak parlamakta.

Saat beş buçukta Komünist Parti bir gösteri yürüyüşü yapacak. İşsizler, Unter den Linden caddesi boyunca yürümekteler. Çalgı aletleri sırtlarında, soğuktan donmuş kulakları şapkalarının altından fırlamış, ceket yakaları kalkık ve bağrıları açık. Rüzgâr, yüzlerine vuruyor. Karanlık yan sokaklarda, Berlin'i bir günlüğüne olsun birbirine yapıştıran küçük afişleri yırtıyor. Ara sokaklarda, yürüyüşçülere coplarla vuruyor, onları dağıtıyorlar; ve sonra kalabalıklar arasından yüzü gözü darmadağın edilmiş polisler çıkarılıyor. Soğuk bir kar fırtınasının süpürmekte olduğu bu gün bitiminde, Lustgarten ve Unter den Linden'i ta Friedrich Caddesine dek dolduran on bin işçi yoldan geçen bir zırhlı otomobili kahkahalarla karşıladı ve polis, komünist gösterisine tek bir kurşun sıkabilmek yürekliliğini gösteremedi. O akşam Hilda'nın annesi sıca-cık odalarında ışığın önünde çorap yamamakta. Hilda, yağlı ekmeğini yiyor; karnı iyice doyunca, mutlu midesinin işini suyla kolaylaştıracak.

«Hilda,» diyor annesi, «haydi yavrum bize Enternasyonalî söyle.» Hilda, Enternasyonalî söylüyor, arkasından bir Noel şarkısı ve birkaç ilahî.

«Hilda,» diyor annesi, «söyle bakalım terbiyeli çocuklar amcalarını isim gününde nasıl kutlar.»

Boşta kalmış bir işçinin karısı olan Wilhelmina Yenge verilen yanıt karşısında hayran hayran başını sallıyor ve bol keseden bir övgü savuruyor.

«Hilda,» diyorum ben, «Noel armağanı olarak ne istersin? Bebek mi, boya kitabı mı, yoksa o hayvanat bahçesinde gördüğünün aynı, gerçek, canlı bir deve mi?»

«Amca, bana biraz sosis ver!»

«Saçma,» diyor Hilda'nın annesi Wilhelmina Yengeye. «Ben bu gösteri yürüyüşlerine falan inanmıyorum. Silahlı bir ayaklanma, gerçek bir devrim gerek bize... Sokakları aşındırmaktan ne çıkar, hiç.»

Kudurmuş bir rüzgâr camların ardındaki panjurları sarsar ve öfkeli bir Tanrı gibi ulurken ocaktaki kahvelik tıklar tıklar ama sessiz sessiz kaynamakta.

Elindeki iğneyle beyaz masa muşambasına —hiç ses çıkarmadan— vurmakta olan Hilda'nın annesi, «Hayır,» diyor, «...vakit saat geldi. Artık o heyecanlı sözlerle bizi sokaklara dökemezler. Kararlı bir çarpışma gerek bize, gösteri yürüyüşü değil. Tam beş yıldır bir aşağı bir yukarı yürüyüp sokak aşındırmaktan başka işe yaradığımız yok! Yeter artık!»

Wilhelmina Yenge kararsız.

«Benim ihtiyar gitti. Bu havada sokak arşınıyor... Ne korkunç bir kış gecesi!»

«Evliliğimizin gümüş yıldönümüne gelsene, Wilhelmina! Kutlayacağız. Peynir turtası, fırında et, mayonezli yumurta, patates salatası ve elma olacak sofrada. Bir de krem şokola... Çırpma makinesini sattım ama gene de krem şokolatsız olmaz.»

«Anneciğim, krem şokola! Ahh! Bana da verecek misiniz?»

«Her şey günden güne pahalılanıyor, hayat çekilmez oluyor. Ama gene de suçu kendinde ara, Wil-

helmina. Yuvayı dişi kuş yapar. Kadın tutumlu, akıllı ve işbilir olursa, idaresini bilirse, aileyi ayakta tutar. Bir de, insan eşyalarını iyi korumalı, gözü gibi sakınmalıdır. şu benim dolabı ya da karyolayı alalım örneğın. Tam yirmi beş yıllık eşya bunlar. Ama neresinden belli? Dün alınmış gibi. Günde bir kez tozunu al, cilalı eşyaya su değdirme, koltuk, kanape gibi şeylere de çok sık oturma, tamam; hiçbir vakit eskimez.»

«Anne, Wilhelmina Yengenin oğlu mavi şekerlikten kesme şeker çaldı!»

«Önemli olan kara talihe kahramanca göğüs germektir. İnsan hemen kendini koyverip telaşa kapılmamalı ve eşyasını satmamalıdır. Evden eşya çıkmaz. İnsanın eşyaları yerli yerinde olduğu sürece ailesi yerli yerinde olur. Bir de elbet hükümetin kışkırtmalarına kanmamalısın. Kesin, kararlı bir savaş başlayıncaya dek bu sokak gösterilerine karışmamalı insan. Ahmakça şeyler bunlar. Çocukluk, canım. Biraz daha sabır, direnç ve dayanışma... Az kaldı. Birbirimizi desteklemeliyiz. Kurt Amcayı alalım örneğın. Adamcağız bir yıldır iş arıyor, ailesi kent dışındaki yazlık evlerde barınmak zorunda kaldı. Zavallı Minna'cığı iki yıl sancıyla kıvrandı, sonunda kansere boyun eğip göçtü gitti. işte bak, bu örnekten de bir kadının sorumluluğının ne büyük olduğunu anlayabilirsin. Kadına çok iş düşer. O gidince aile parçalandı işte. Elde avuçta hiç, ama hiçbir şey kalmadı. Eh, hısımları olarak elimizden geleni yaptık, doğru dürüst bir cenaze töreniyle uğurladık kadıncağızı. Biz işçiler birbirimize yardım etmek zorundayız. Zavallı adamcağıza kocamın eski şapkasını ödünç verdim. Eh, en azından, tabutun ardında giyimli kuşamlı yürüdü ya, sen ona bak!»

Küçük Hilda yatağın bir köşesinde uyuyakalmış. Sirtında bir beyaz uzun giysi, ayağında beyaz terlikler ve kucagında ısırılmış bir parça kek. Biraz sağda solda koşuşmak, biraz oyun, patlayasıya yemek, sonra da, başındaki pembe kurdele Franz Amcasının omuzuna sessizce düşerken uyuyakalmak Hilda'nın en büyük zevki.

Gümüş yıldönümü çok iyi geçti. Güzel eğlenildi. Hele armağanlar! Sabun, nebati yağ, çiçek ve tam bir kilo tereyağ. Hısımlar bir araya gelerek altı kişilik bir sofra takımıyla altı çay kaşığı almışlar. Gerçi, bir dikiş makinesi satıldı ve çocuklardan biri aynanın önünde duran içi kuru çiçekle dolu bir vazoyu kırdı, ama gene de, bütün mahalle, bugün, Hilda'nın annesinin evliliğinin yirmi beşinci yıldönümünün kutlandığını, büyük bir parti verebildiğini öğrendi. Ve bütün mahalle en azından bir hafta bu kutlamanın sözünü edecek.

«Sendikalar hep çöktü elbet. Daha niye duruyorlar, anlamıyorum. Parayı nerden alıyorlar, patrondan, sanayiciden. Ama biz şirketlerden akıllı çıktık, değil mi? O adamlar da kalkmış, önceki sendikacıların, bir iki milyar karşılığı şirket çıkarını koruyacaklarını sanıyorlari Kötü günlerinde sendikacıların cebine birkaç kuruş sıkıştırmakla işleri yoluna koyacaklarını sanıyor patronlar.»

Küçük Hilda'nın amcası işbilir bir tavırla göz kırıyor.

«Sendikacıları satın almak her yiğidin harcı değildir! Aylıkları kapitalistlerden alırlar ama onlara değil bize arka çıkarlar. Biz onlara daha yakınız. Ne diyorsun sen, otuz yıldır birlikte çalışıyoruz, birbirimizi biliriz. Sendikacılarımız çipil çipil altın aylık bağlatacaklar bize, görürsünüz!»

Küçük Hilda'nın halalarından bir geçen yıl öldürülen bir komünistin dul karısı. Evlenme yıldönümlerinde armağan veremedi zengin hısımlarına; bütün gece bulaşık yıkamakla ödedi armağan borcunu. Sıcak sudan kıpkırmızı olmuş ellerini kurulayıp önlüğünü çıkarıyor, mutfak masasının başında durarak konuklardan kalan son iki sandviçle bir fincan kahveyi yudum-luyor. Gitar, keman ve mandolinden oluşan aile bando-sunu yöneten yeğenine dönüyor sonra:

«'Seni kurban seçtiler' türküsünü çalsana,» diyor.

Arka odadakiler ışığı söndürmüş, sokak lamba-sından içeri dolan loş aydınlıkta gençlik günlerinin sevilen havalarını anıyor, hiç birbirini tutmayan ses-lerle «Ay Valsi» ve «Bozkırdaki Gül» ezgilerini söy-lüyorlar.

Şimdi kahve fincanlarının tabakalara değip kalk-masıyla oluşan tıkırtılar duyuluyor yalnızca. Ama bu-rada, genellikle kiraya verilen bu ön odada, gençler sımsıkı birbirine sarılmış devrimin acı cenaze havasına ayak uydurarak hep birden dans etmekteler. Minik Hil-da uykuda. Düşünde nebati yağ ve Wilhelmina Yen-genin üzümlü-elmalı pastasının bir dilimini önlüğünün altına gizleyişini görüyor.

BİR İŞÇİ MAHALLESİNDE 9 KASIM

Kasım devriminin yıldönümü. Uçsuz bucaksız, mağara gibi bir salon. Birkaç yüz kişi var içerde, ama koca salonda üç-beş insan gibi görünüyorlar. Görülmedik ölçüde ezgin, bıkkın ve kımıltısız işçiler — Sosyal-Demokrat Parti üyeleri bunlar.

Kürsüde, düz kırmızı keten üzerine altın yaldızla yazılmış korkunç derecede belirgin yazılar göze çarpıyor. Şiir dizeleri gibi alt alta — meyhane duvarlarını süsleyen dinsel sözler, tebrik kartlarına dizilen satırlar ya da damat bacağı gibi apaçık, okunaklı yazılar.

«Yaşasın Enternasyonal!» Enternasyonali söyleyen yok.

«Sermayenin işkencesine Paydos!»

«Özgürlük ve Emek!»

Kimsenin baktığı yok yazılara. Kimsenin inandığı yok. Şu lekelenmiş kutsal pankartların, taze kan rengini yansıtan kızıl bezlerin ve hiçbirisi devrimci proletarya ordusunun başına geçip savaşa yürümemiş, o vurucu olmaktan uzak, zararsız ve de yararsız yazıların ardında, Alman işçilerini boş, kısır devrimci sloganların

kılıfı altında etkisiz bırakan ve kanını emen, zevki sefa-
sı uğruna savurganlıktan sakınmayan, boşuna yaşa-
mış bir burjuva cumhuriyetinin koskoca bir beş yılı
yatmaktadır.

O süslü püslü, üstü kapaklı bira bardaklarından
yok hiçbir masada. Yalnızca orda burda, nemli boz
serinlikte eriyerek yiten belli belirsiz sigara dumanları
seçilebiliyor. İşçiler içkiyi ve sigarayı çoktan bıraktı.
Sakıngan ellerin ceplerden çıkardığı bir parça kuru
ekmek, bayramı kutlamaya yetiyor bile...

Bu neşesiz kutlamaya karılarıyla, çocuklarıyla gel-
miş işçiler. Ölüm seferine çıkarılmak üzere gönüllü ya-
zılmış ve gemiye binmek üzere iskelede umutsuz, boş-
vermiş ve yüreksiz bir tavırla oturan yolcular gibi hepsi.
Erkekler karılarıyla gevezelik ediyor, küskün ve sıkkın
çocuklar, analarının dizi dibine sokulmuş oturmakta.

Bu arada faşistler o gün, 9 Kasım'da darbe yap-
maya hazırlanmışlar. Yaygın gösteriler ertesi sabah so-
kak savaşlarına dönebilir, pogromlar düzenlenebilir iş-
çi kitleleri kurşunlanabilir — kısacası Beyaz darbe ha-
zırlamış faşistler. Bu lanetlik Kasım kutlaması, Sosyal-
Demokrat Parti yöneticileriyle, desteğini bekledikleri ve
çıkarlarını savunacakları kitlelerin son buluşmaları ola-
bilir— hükümet eden bürokratlarla, Beyaz darbecilerin
üzerlerine yirmi dört saat içinde katillerini salacağı
proletarya arasındaki son karşılaşma olabilir. Ama bu
'işçilerin partisi' sokak savaşının arefesinde işçilere
ne uyarıda bulunmayı gerekli gördü acaba? Silah mı
verdi onlara? Bir mücadele planı mı verdi? Toplanma
noktaları, şifreler, askeri ve siyasal liderlikler... Nerde?
Kimde? Nedir? Var mıdır? Yüz binlerce işsiz, sokak-
lara atılmış koca bir kadınlar ordusu, hükümetin varla
yok arası bir para ödediği sakatlar ve son olarak, ar-
tık açlık ölümüne kendilerini bırakmış yirmi bini aşkın

örgütlü işçinin doldurduğu bir kentte devrimci savunmayı örgütlemek neye mal olurdu? Adına işçilerin partisi ve sosyalist parti dedirten ve onuru hiçe sayılarak bir asker çizmesiyle hükümetten atılan bu parti, şu toplantıda bir ayaklanma buyruğu veriverirdi her halde. Başka ne olabilir?

Toplanmış olan halk, görülmedik bir huzursuzluk içinde parti temsilcisini beklediler ve sonra derin bir sessizlik içinde şu sözsüz soruyla karşıladılar onu: Şimdi ne yapacağız?

Evet, beklenen kişi geldi: Seçkin bir parti aydını. Kuşkucu, ölçülü, dikkatli bir aydın. Sosyal-Demokrat Partinin sol kanadını oluşturan gruptan. (O günkü toplantıların hiçbirinde, hiçbir sağcı sosyal-demokrat ortaya çıkıp da ağzını açmak yürekliliğini gösteremedi.) Tane tane ve uzun uzun konuştu. Aşağı yukarı iki saat sürdü konuşması. Ne dedi? Akılda kalacak bir şey söylememiş olsa gerek. Hatırlamıyorum. Ama Beyaz darbecilerden hiç söz etmediğini çok iyi biliyorum. Ertesi güne planlanan darbenin adını bile anmadı. Böyle bir darbenin proletaryaya getireceği zararlar neler olabilir, bu nasıl önlenabilir, savunma nasıl olmalıdır, provokasyonları ve kan dökmeleri önlemek için ne yapmalıdır... Bunlardan hiç söz etmedi adam. Pürüzsüz, usta bir meclis konuşması oldu yaptığı.

O günkü kutlamanın neden böyle sönük geçtiği, Almanya'nın aslında 9 Kasım'da sevinçli kutlama yapmasına neden olmadığı üzerine birkaç söz söyledi. Ekmek her geçen gün biraz daha pahalılaşıyor, işsizlik büyüyor, kötü generaller cumhuriyete karşı planlar hazırlıyor, köylüler hasatlarını tek yüzüne mürekkep buluşturılmış kâğıt parçaları karşılığında vermek istemiyorlardı.

Şimdi salonda tam bir ölüm sessizliği egemendi.

Milletvekilinin suratını öyle bir umutsuzluk bürümüş, yüreğine öyle sıkıntı çökmüŝtü ki, konuşmasının sonunu birkaç süslü tümceyle bağlayıp, kendine inanç duygusundan yoksun olmak bir yana, böyle bir inancı duyma hakkını bile kendinde görmeyen ve birkaç saat sonra, Reichswehr'in makineli tüfekleri, bomba ve sün-gülerine çıplak elleriyle karşı koyacak olan umudu yit-tik proletaryayı dosdoğru evine göndermeye karar ver-di.

O soğuk, aç ve tetikli toplantıya, şu Hukuk Dok-toru birden bire nasıl da insanı kendinden geçiren fel-sefeseli bir rüzgâr soluyabiliyor, hayret! Kimseyi aldata-mayacak, bununla birlikte hiç kimseyi savunmayan ama gene de proleter yüreğe bir bit gibi tırmanıp az sonra burjuva diktatörlüğünün demir tırnağıyla ezilmek üzere yerleşiveren ucuz, sefil ama gene de insanı baştan çı-karan bir umut bu soluk. İşte bir parti haini proletar-yanın omuzlarında diri diri çürümekte, bir yandan onu vıcık vıcık zehiriyle zehirlerken, bir yandan burjuva hükümetine karşı savaşmak, o sözüm ona toplumsal dev-rimi gerçekleştirmek için apaçık ve de hiç utanmadan sloganlar savurmakta.

Dinleyin hele:

«İğrenç burjuvazimizin soygununa uğramıŝ, yenik silahsız ve işsiz bırakılmış bulunuyoruz. Bu kutlamaya, geçmişte gerçekleŝmiŝ bir devrimin cenaze töreni de-mek daha doğru olurdu. Ancak, sayın proleterler, öf-kelenmeyiniz, sinirlenmeyiniz: zaman, tarih ve toplum-sal yazgı, bizden yanadır. Tarihin çarkı tersine döndü-rülemez, dolayısıyla çarpışmaya hazır olmamakla bir-likte, faşistlerin zafer kazanmalarına meydan verme-yeceğiz; barış seferlerine hazırlanalım ve Ludendorff'dan korkmayalım. Silahlar ondan yana ama tarihin man-tığı bizden yanadır. Size iyi geceler diliyorum. Bir da-

ha toplanıncaya — barikatlarda değil, toplumsal önlemler sayesinde bugünkünden daha mutlu olacak olan gelecek yıldönümünde bir araya gelinceye dek esenlikle kalınız.»

Söylev böylece bitti.

Sonra en azından elli-altmış kişi birbuçuk saat kadar duygulu ezgiler söyledi; sahnede, bir sosyalist kilise çancısının yellenip duran eteklerinin iki sıraya ayırdığı seçkin işçiler, gözlüklerinin ardından bembeyaz kâğıtlar üzerine döşenmiş müzik notalarına bakarak büyük bir istek ve aşkla pastoral coşkuların ve katıksız sevgilerin şarkılarını söyledi.

«Aa! benil!» İri yarı, geniş omuzlu bir yapım işçisi başını havaya dikmiş şarkıya başlıyor. Gırtlak kemiği, terden sıırıslam olan yakasından fırlamış. Çizmeleri ayağını sıkan bir yayanın iniltisini andırıyor sesi.

«Aah, şu mayıs çiçekleri!» Sol tarafta kümelenmiş koroyu oluşturan rıhtım işçileri sevecen bir sesle katılıyorlar şarkıya. Dapdaracık ceketleri, fırlak adellerini belli ediyor. Pürüzsüz bir ses... Tek bir yanlış nota çıkmıyor ağızlardan. Açlığa, işsizliğe, doyurulamayan çocukların ağlamalarına ve faşistlerin savaş hazırlıklarına karşın en azından iki aydır kutlama provaları yapmakta adamlar. Sosyal-Demokrat Parti'yi, barışçıl kültürel ve eğitsel eylemlerden hiçbir şey alıkoyamaz, değil mi efendim!

Evet... Tam anlamıyla bir tımarhane! Bütün bir işçi mahallesinin çocuklarını, delikanlılarını ve yeni yetme genç kızlarını, kadınlarını sahneye doldurmuşlar. Satır satır ezberledikleri hüznü, sıkıntılı bir oyunu, büyük bir kendini vermişlikle oynuyorlar hepsi.

Oyunu yönetenin değneğini kaldırıp indirmesiyle aç işçi çocukları, aç işçilerden oluşan izleyiciler toplu-

luğu önünde hep bir ağızdan ağlayıp sızlanmaya başlıyor:

«Anneciim, bir lokma ekmek!»

Sonra kadın, erkek ve çocuklar hep bir ağızdan:

«Kardeşler, ölüyoruuuz!»

İzleyiciler yakasından kadınların hicrî kırıklarıyla ağlayışı duyuluyor.

Kalabalık dağılıyor. Herkes bitkin, üzgün ve çaresiz. Devrimin cephanesi olan sağlıklı öfke ve büyük hoşnutsuzluk, güçleri yok eden çarpık bir aldatmaca sanatı lâğımına gönderilmiş. Şu Sosyal-Demokratlar şeytanı deliğinden çıkaracak kadar kurnaz! Az önce büyük bir yüreklilikle eşsiz bir gösteri yapan koro, programını kıvrak havalarla bitirirken araya Enternasyonalî sıkıştırmayı ihmal etmedi. Bu müziğin devrimci eylemlere ayrılmaz bir biçimde bağlı olmadığı, davulların yalnız kan ve barut dumanı içinde değil, her vakit çalınabileceği izlenimini vermiş oluyordı proletaryaya böylece.

Yook, bu tehlikeli savaş narası önceden boğulmalı, çarpıtılmalı, sıradan şarkılar arasına sıkıştırılmalı, anlamı gözden ırak tutulmalı, tutulmalı ki, savaşın başlayacağı gün, saldırıdan önce proletaryanın kulağını, duygularını harekete geçirmesin; boğulmalı ki, o gün, proletaryanın başının üzerinde, rüzgârda dalgalanan bir sancak gibi esmesin.

Bir Sosyal-Demokrat Parti toplantısı daha. Bir Reichstag üyesi olan Hertz konuşmaya kalkışıyor. İşçiler, ellerinden geldiğince önlemeye çabalıyorlar konuşmayı. Reichstag üyesinin tarafında: başkanın çanı, istatistikler, tarih, ekonomi politik ve mantık. İşçilerin tarafında: kulakları delen politikacı gay-guyları, işsizlik, açlık ve sağlıklı bir toplumsal güdü. Hertz, son beş yıl içinde SDP'nin bazı yanlışlar yaptığını, ama bunların

sözü edilmeye değer nitelikte olmadığını söylüyor. Öte yanda izleyiciler, yalnız ve yalnız yanıtlardan söz etmek istiyorlar. Dr. Hertz'e gönderilen yazılı notlardan söz etmek istiyorlar: «SDP çoktan gömülmesi gereken kokuşmuş bir cesettir.» Reichstag üyesi kürsüye gönderilen bu notlara aval aval bakıyor, sözüm ona okuyamıyormuş gibi davranıyor. Bu kez kâğıtta yazılanı yüksek sesle tekrarlıyor izleyiciler.

Konuşma kürsüsünde, bir komüniste yanıt hakkı tanınmıyor.

İşçiler komünistin konuşmasını sağlamak üzere dayanışma içinde oy veriyorlar ve komünist, başkanın izniyle kırk dakika, sonra da onayı dışında bir kırk dakika daha konuşuyor. Sonra milletvekili Hertz nasılsa gürültüyü yarıp sesini duyurabiliyor, ter ter tepinerek, kürsüleri yumruklayarak çılgınca bir çabayla konuşanı susturabiliyor. Ve utkun bir tavırla konuşmayı başarabiliyor.

İşçileri mum gibi yapmaya yarayacak yandaşlar, işbirlikçiler, kalantörler buldu kendine.

«Beyazlara karşı direnç göstermenin yararı yok. (Işık sesleri.) Sosyal-Demokrasinin onlarla birlikte hükümet ettiği beş yıl içinde, Beyazlar, İşçilerin çıkarlarını savunmaya çalıştılar. (Gürültü yükseliyor.) Sosyal-demokrasi elinden geleni yaptı ama Kara Yüzler bakanları Stresemann ve Ebert'i öyle çok sıkıştırdılar ki bu kara yazgılı yoldaşlar, Kahr'ın Bavyera'daki Beyaz hükümetine her ay çuvallarla para yardımı yapılmasına karşı koyamadılar. (Sövgüler.) Lenin... (Derin bir sessizlik; Hertz yutkunmaya fırsat buluyor böylece.) Lenin, Almanya'nın kendi kendine yeterli bir siyasal ve ekonomik varlık göstermediğini saptamıştır. Almanya'nın kaderi, Fransa, Belçika, İngiltere ve İtalya'daki gericilikle ya da devrimle sıkı sıkıya birbirine bağlı-

dır. Lenin'in görüşlerine dayanarak konuşacak olursak, Almanya'da içinde bulunduğumuz dönemde bir toplumsal devrim olasılığından söz etmemiz, kesinlikle düşünülemez...»

Dr. Hertz'in daha hâlâ konuştuğu anlaşılıyor, ağzı oynuyor çünkü. Ama sesi, artık duyulmuyor.

HAMBURG BARİKATLARI

Bir ayaklanma, büyük kentlerde hiçbir iz bırakmadan sona erdi. Bir devrimin büyük olması, başarıyla gerçekleştirilebilmesi için, bir kentteki yıkık binaların, yapılan kahramanca savaşların izleri, makineli tüfek kurşunlarıyla benek benek olmuş duvarlarındaki Beyazların izlerinin en az beş yıl silinmemesi gerekir.

Süngülerle yırtılarak, ya da pis yağmur sularıyla ıslanarak yerlere inen afişler, gazete parçaları, sokak çarpışmalarının zihinlerde bile uzun yaşayamayan anıları, allak bullak sokaklar, ırmakları andıran caddelere birer köprü gibi atılmış koca ağaç gövdeleri, ara sokakları dolduran seller de iki üç gün ya da iki üç hafta sonra yok oldu.

Hapishane kapıları tutuklananların üstüne kapandı; öte yanda fabrikalarından atılan savaşçılar bir başka kentte, ya da uzak bölgelerde iş aramak zorunda bırakıldılar. Yenilgiden sonra işsiz kalanlar uzak diyarlara sığınmış, ya da kuytu köşelere yığılmışlar; kadınlar suskun, ve çocuklar, polis sorgularından bitkin düşmüş çocuklar, her şeyi inkâr etmede. Böylece Ayaklanma günlerinin efsaneleri giderek duyulmaz oluyor, zihin-

lerden siliniyor ve yeniden işlemeye başlayan trafiğin gürültüleri içinde boğuluyor. Atölye köşelerinde, terk edilen tezgâhları devralan yeni işçiler bir iki adı tekrarlayabilir daha, çok iyi atışları anabilir... Ama bu da geçecektir.

Bir işçi için, burjuva devletin sınırları içinde tarih yoktur; işçi kahramanlarının listesi askeri mahkemelerde ve bir Menşevik sendikanın fabrika bekçisinin elindedir. Burjuvazi, silah gücüyle onu ezdikten sonra, daha yeni kurtulduğu tehlikenin o nefretli anısını boğar.

Hamburg Ayaklanması'nın üstünden birkaç ay geçti bile. Ama, ne kadar garip görünürse görünsün, ayaklanmanın anısı inatçı: büyük bir ısrarla direniyor, gitmiyor. Oysa, barikatların izleri dikkatle yokedildi; savunma ya da saldırma siperleri olarak kullanılan çukurlar ve setler boyunca sakın sakın ilerliyor trenler şimdi.

Sokaklarda, seferini bir an önce tamamlama aceleciliği içinde ilerleyen üç mezbaha kamyonu, savaşçıları kürek kürek topluyor... Sucuk makinesine atarcasına hapse dolduracak insanları. Doktorlar ve tutukevi görevlileri, vahşetin tanınmaz hale getirdiği son cesetleri çoktan hısımlarına teslim etti. Ama gene de, o gözüpek Ekimin anısı yaşamakta. Sokaklarında akıllara durgunluk veren olayların yaşandığı eski özgür Hamburg kentinde, işçilerin ya da proleter ailelerin toplanıp da birbirlerine anılarını anlatmadığı tek bir kahvehane yok. Kavgaya katılanların taşkın bir gururla anlattığı, ya da en azından, rastlantı sonucu bir ya da birkaç olayı izlemiş olanların tüyleri diken diken eden öykülerini dinliyor herkes bu kahvelerde.

Liman kenti proletaryasının Ekimin anısını korumada gösterdiği bu kararlılığın nedenleri, Hamburg

Ayaklanması'nın askeri, siyasal ya da moral anlamda ezilmiş olmamasında yatmaktadır. Kitleler, büyük bir yenilgiye uğradıkları duygusuna kapılmamışlardır.

Kitleleri Ekimde barikatlara koşmak durumunda bırakan devrim süreci, ne bütün polis örgütünün ve bir bölük Kara Yüzler bahriyelisiyle Reichswehr güçlerinin harekete geçtiği 24 Ekimde, ne de, yüzlerce işçinin kendi isteğiyle birkaç saat önce terkettiği devrimci mahallelere zırhlı araçların, binlerce piyade ve atlı birliklerinin ordularla polisin daldığı 26 Ekim günü kırılmış değildi. Tersine, becerikli ellerin kurduğu barikatlardan saldırı yapabildiği her yerde düşmanın başını ezerek kenti altmış saatliğine eline geçiren Ekim hareketi, işçilere yalnızca on ölüye malolurken polis ve askeri birlikler düzinelerle ve yüzlerle ölü ve yaralı verdi. Savaşçıları kendilerine yaraşır bir dinginlikle ateşin ortasından çeken devrimciler, silahlarını saklamış, yaralılarını planlı bir geri çekilme hareketi içinde güvenli ellere bırakmış ve bütün Almanya'yı saracak olan devrimin ilk çağrısında yeniden ortaya çıkabilmek için yeraltına dönmüştü.

Aslında devrimci hareket Ekimde değil, geçen yılın ağustos ayında başlamıştı. İşçilerin, işgününü sekiz saate indirme, ücretlerin altın değerine göre ayarlanması ve yalnızca ekonomik değil, tümüyle siyasal olan taleplerini dile getirdikleri büyük bir savaş meydanına dönmüştü Hamburg o günlerde. Çarpışmalar birbirini izliyordu. Bir işçi hükümeti istiyordu işçiler, üretimi denetlemek ve daha başka siyasal haklar sağlamak istiyorlardı. Bu sendikal çarpışmaların yanısıra büyük bir devrimci kin birikimi korkunç gümbürtülerle yer yer patlak veriyor, yiyecek depoları yağmalanıyor, polise ve grev kırıcılarına saldırılıyordu. Hamburglu işçi kadınların, bütün büyük liman kenti kadınları gibi, Alman-

ya'nın sanayi merkezlerinde çoğunluğu oluşturan yoldaşlarından daha büyük bir siyasal olgunluk ve beceri sergilemekle hareket içinde önem kazanması ve öne çıkması işte bu döneme rastlar. O yılın ağustos ayında kocalarını ve iş arkadaşlarını grevdeki tersanelerde saklayanlar, onlardı. Ne polis süngüleri, ne de işverenleriyle her koşulda uzlaşmaya hazır zayıf iradeli işçiler, onların insanlık zincirini Elbe tünelinden çıkaramadı. Çarpışmalarından birinde, bir polis birliğini zarsız hale getirdi kadın işçiler, silâhlarını aldılar, polisleri, özellikle birliğin başında bulunan çavuşu iyice hırpaladılar. Çavuş yaptığı bu işe karşılık Elbe'nin soğuk pis sularında boğuldu.

Ağustosta başlayan bu hareket, burjuvazinin böbürlendiği gibi «fiyaskoyla» sonuçlanmayabilirdi. 23-26 Ekim günlerinde yapılan parlak askeri gösteriyle de bitmeyebilir, bütün Alman işçi sınıfının yenilgisi ya da utkusuyla sonuçlanabilirdi. Hamburg'lu yoldaşların çalışmalarını ve başarılarını simgeleyen bu sürekli ve yaygın gelişme ve bu devamlılık içinde, silahlı ayaklanmayla «siyasal darbe» denen şey arasındaki büyük ayırım yatmaktadır.

Bir 'hükümet darbesi'nin geçmişi ya da geleceği yoktur; ya bir tam zafer, ya da aynı derecede dönüşü olmayan ve geçersiz bir yenilgidir darbe. Bir devrimin güçlü olabilmesi ve savaşa hazır ve güçlü bir parti önderliğinde gerçekleşmesi için, o devrim hareketinin, en ağır bir saldırıdan sonra bile bir sıçrama yapabilmesi, gücünü toparlayabilmesi gerekir. Ama zayıf, siyasal eğitimden yoksun ve tam anlamıyla olgunlaşmamış bir proletarya ancak küçük bir darbe, bir patlama ve keskin, kanlı ama dirençsiz ve desteksiz bir çaba umuduyla yaşayacaktır. Böylesi bir küçük, kısa darbe büyük özverilere, çok sayıda kurbanlara ve harcanan

güçlere malolur. Ne var ki, zayıf ve aralarındaki bağları gevşek olan kitleler, o anlık saldırının ardında pırıldayan küçük ama eksiksiz ve kesin başarının umudu oldukça her şeye göğüs gereceklerdir. Böyle bir iktidarı ele geçirme girişiminden sonra şu ya da bu nedenle bir gerileme olursa, kitleler izledikleri yolu bırakacak, örgütler parçalanacak ve yenilgilerini katı özelleştiriyle güçlendireceklerdir. Siyasal olgunluğa varmış kitlelerin militanlarıysa, ortalığı kasıp kavuran bir hareketin başarısız sonucunun ardından siperlerine çekilecek, düşmanı bir kez daha kuşatmak için gerekli uzun, yorucu, yıpratıcı bir çalışma demek olan yeraltı siperlerine çekilecek, günlük eylemlerini sürdürecektir. Hamburg Ayaklanması, olaya yolaçan uzun siyasal süreç, ve özellikle ayaklanmanın bastırılmasını izleyen gün ve haftalarda yapılan eşsiz, kusursuz çalışmalar açısından, hakiki bir devrimci ayaklanmanın klasik örneğini vermiştir. Sokak savaşları eşsiz bir strateji sergilemiş, kitleleri düşmana üstün olduğu ve manevî zaferi kendilerinin kazandığı inancıyla baş başa bırakan eşi görülmedik, kusursuz bir geri çekilme örneği verilmiştir.

Ayaklanmanın sonuçları tartışma götürmez bir açıklıkla ortada: Eski işçi sendikası örgütlerinin çöküşü, daha önce hiçbir dönemde o Ekim günleri sonrasında olduğu kadar esaslı boyutlara erişmemiştir. 25 Ekimle 1 Ocak arasında, hepsi de uzun yıllar sendikalarına hizmet etmiş otuz bini aşkın üye, Menşevik sendika saflarından çekildi. Sendika bürokrasisinin ve bunun sağ unsurlarının Ekim günlerinde oynadığı sinsi ve hain role aşağıda ayrıntılarıyla değineceğiz. Birleşik Cumhuriyetçiler ve Anavatani Savunma Birlikleri, Menşeviklerin bekçiliğini yaparak, polisi olaysız yörelerdeki görevlerinden aldı ve yoğun eylemleri bastırmak üzere

polisli Hamm ve Schiffbek gibi etkin bölgelerde topladı. Bu konuda da daha söyleyecek sözümüz var — burada yalnızca, sosyal-demokrasinin, parti iskambillerinin yırtılmasına ve partinin güçlenmekte olan şubelerin kapısına yığılmasına yolaçan bütün bu düşmansı sömürülerine işaret etmekle yetineceğiz.

Oyun kâğıtları kapı önlerinde yığılı dururken, yüzlerce işçi, tutuklanmayı ya da Reichswer devriyeleri tarafından vurulmayı göze alarak, kendi iskambillerini bürokrasinin binlerce hileyle kirlenmiş pis suratına fırlatmak üzere işçi sendikaları binasına gitti. Ekim Ayaklanması'dan sonra, kıyı bölgelerin, örneğin Yapım İşçileri Sendikası gibi en belli başlı sendikaların tümü, bütün dikişlerinden patladı, parçalandı. Üyelerin, kitleler halinde sendikadan çıkışlarını engellemek olanaksızdı. Bir yapım işçileri sendikasının gösterilerinden birine katılmayı başarmıştım, sekiz yüz kişilik bir grup, kendi örgütlerini oluşturmak üzere sendikadan ayrılmaya karar verdiler. Bunlar arasında orta yaşlılar vardı, hepsi de parti üyesi değildi, işsizlik sıkıntısı çekmeyen, işlerine ve kendilerine güvenen, onlarca yıl sendika ödeneklerini aksatmamış kişilerdi çoğu.

Böyle bir toplantıda, öfkeden deliye dönmüş bir ihtiyar, 'bonze'lerden hemen ve tümüyle kopmayı talep ediyor, ciğerlerini parçalarcasına bağırıyordu. Eski partinin ölçülere sığmaz çöküşünü daha derinden duyabilecek ya da partiden daha çok nefret edebilecek bir komünist düşünülemezdi. Komünist Parti (AKP) üyelerinin, bir 'bölünmüş sendika' oluşturulmasını önlemek ve etkisini giderek artıracak sağlam bir muhalefet kurarak bürokrasiyi içerden yıkmayı sağlamak üzere toplantıda gösterdiği bütün çabalar, boşunaydı...

İşçiler, son derece pis, ve sendika yardım fonuna bağışlanan alın teriyle kazanılmış tek kuruşa bile değ-

mez bir şeyden kaçarcasına çıkıyordu sendikalardan. Bir işçi için bir Menşevik sendikada daha bir gün bile kalmanın, proleter onurunu zedelediğine ve Sosyal-Demokrat Parti'nin sahtekârlık, cinayet ve ihanetlerinde suç ortaklığı demek olduğuna iyice inanmışlardı. Ekimden sonra sendikada kalan orta yaşlı, parti üyesi olmayan bir işçi bile, **Sipo** ya da **Eins A(*)** örgütlerinin hizmetine girdi.

Komünist Parti ve ardındaki kitleler, içsel olduğu gibi dışsal açıdan da çok büyük güç kazandı. Birçok kişinin tutuklanmasına karşın Partinin etkinliği azalmadı. (Aslında yoldaşların büyük bir çoğunluğu Ayaklanma sırasında değil, daha sonra, Sosyal-Demokrat Partili işçilerin ve komşularının gönüllü ihbarlarına dayanılarak yakalandı.) Tersine, bütün Hamburg duvarları, silinmez yazılarla süslenmişti. Her köşe başında, ve her bir kamu hizmet binasının duvarında şu slogan görölüyordu: «Komünist Parti Yaşayacaktır. Kapatılamaz.»

Parlamentoda **Ermächtigungsgesetz** (Hukuka aykırılığı haklı kılan kanun) oylaması yapılabilir, kanun, kabul edilebilir; Seeckt özel yetkilerinin tadını pekala çıkarabilir ve Beyaz bir diktatörlük, işçi yasalarındaki küçük özgürlük kalıntılarını yalayıp yutabilir, ama işsizlerin önünde kuyruk olduğu barakaların duvarları, duvar kâğıdıyla kaplanmışçasına yeni küçük komünist afişlerle dolu olacaktır ... Sosyal-Demokrat Parti mitinglerinde kar gibi yağdırılıyor bu mürekkebi kurumamış afişler; kahve duvarlarına, tren, tramvay pencerelerine yapıştırılıyor. Erkek nüfusun 'kaçakta' ya da hapishanelerde bulunduğu kent dışı yörelerde oturan kadınlar,

(*) **Sipo**: Sicherheitspolizei - güvenlik polisi. **Eins A**: Güvenlik güçlerine bağlı sivil polis örgütü.

afiş ve bildirilerin oralara da gönderilmesini istiyorlar. Tek dertleri varsa, o da ucuz bir komünist gazetedен yoksun olmak. Askeri mahkeme yargıçlarının, suskun kitlelerin içlerinde uyandırdığı korkunun baskısıyla cezaları azaltmaya çabalamasına bakılırsa, bütün bunların yenilgiye pek benzemediğini kabul etmek gerekir. Hüküm giyenler, günün birinde daha güçlenmiş olarak çıkacakları tutukevlerine, ya da çalışma kamplarına zafer kazanmışların gururu, rahatlığıyla gidiyorlar. Çünkü kesinlikle biliyorlar ki, devrim, beş, yedi ya da on yıllık hükümlerini hapislerde doldurmalarına izin vermeyecek... Devrimin yakında onları özgürlüğe kavuşturacağı inancındalar. Burjuva devletinın kanunlarına, burjuva polis gücünün hain gaddarlığına, ve bu devletin utkun görünüşlü hapishane duvarlarına büyük bir küçümsemeyle, yukardan yukardan bakıyorlar. Böyle bir inanç, kimseyi yanıltamaz.

Peki öyleyse, Hamburg Ayaklanması'nı neden bütün ülke halkı desteklemedi?

Ekim günlerinde, Almanya birbirine karşı olan iki kampa bölünmüştü ve taraflar, saldırıya geçmek için işaret beklemekteydi. Ancak Reichswehr ve polis Saxony'yi doldurmuştu. Dolayısıyla, Hamburg Ayaklanması başladığında devrim hareketinde en önemli köprübaşlarından biri olan Saxony, kullanılamaz haldeydi. Sayısız işsiz grubu, Dresden'in yalnız gece yaşayan sokaklarını doldurmuştu; ancak peşlerinde, yanlarında ve önlerinde ilerleyen silahlı, küstah ve kıskırtmacı Reichswehr birliklerinin adımları asfaltta cınlamaktaydı. O anda Saxony'de savaşa başlama işareti verilmiş olsa, işçilerin kitle halinde kıyılmasıyla sonuçlanacaktı kuşkusuz. O günlerde, Lübeck, Settin, Bremen, Hamburg ve Wilhelmshaven gibi büyük limanlarda çalışan işçilerin Hamburg'da topladığı konferansta, he-

men genel grev ilan edilmesi talep ediliyordu. Liderlerin çırpınmaları, konferansta grevin yalnızca birkaç gün ertelenmesi kararının alınmasına yarayabildi ancak — bununla birlikte Chemnitz konferansına katılan işçiler, genel grev çağrısına uymayacaklarını belirttiler. Bütün bunlar olurken Saxony'yi su basmış ve sol sosyal-demokratlara sonuna dek bağlı olan proletarya, devrime belki de zararı dokunabilecek bir çarpışmayı sezgilerine dayanarak yanaşmamıştı.

Berlin! Ekim günlerinde Berlin'i gören herkes, kentin devrim karmaşasında göze çarpan en belli başlı özelliğin şaşkınlık ya da daha doğrusu kararsızlık duygularının yansılarını olduğunu kuşkusuz ansıyacaktır. Kadınlarla işsizler caddelere değişik bir görünüm kazandırmaktaydı. Ekmek kuyruklarında ve kasap vitrinlerinin önlerinde ısıklıkla Enternasyonalî çalarak umudu yitik kadınların oluşturduğu kalabalığı yara yara öne geçen cin gibi bacaksızlara rastlanıyordu. Markın düşüşü, işsizlere ödenen para miktarının gülünçlüğü, sakatlar, savaş dulları, ücretlerin düşüklüğü, zorunlu ihtiyaç maddelerinin akıl durdurucu fiyatları, küçük-burjuvazinin çöküşü, Büyük Koalisyonun utanmazlığı, Ruhr'un insanların kanını emen bir sanayi bölgesi haline gelmesi, Fransızların baskısı, kapitalistlerin, basının gün ışığına çıkardığı sinsî oyunları, ve bütün gazete sütunlarını karartan kömür tozu kaplı, kanlı Ruhr'un korkunç hayaleti bütün bunlar, devrimin çok yakın olduğunun açık belirtileri. Varsılların otomobilleri kentin dışına çıkmaktan sakınıyorlar ve polis, fırınların yağmalanmasına göz yumuyor. Kentin eteklerinde, taş ve çöp yığını görünümü verilmiş tepecikler cephane dolu; tepecikler görünmeyen ayaklarla yürüyormuşçasına grevdeki fabrikalara yaklaşıyor. Caddede, iki düzgün sıra halinde ilerleyen polis yüklü taşıtların homurtusu

hiç alçalmadı; kamyonlar, bakkalları ve gazete büfele-
rini yağmalayan kalabalıkların heyecanını hiç bozma-
dan çekip gittiler.

Bununla birlikte, büyük ve tümüyle eylemsiz du-
ran işçi kitleleri, sosyal-demokrasiye olan bağlılıklar-
rını sürdürüyorlar; işsizlerin ve komünistlerin ardında,
kat kat burjuvalaşmış proletarya tabakaları gizli. Bir
dilim ekmek, bir paket yağ ve evindeki huzur uğruna
bütün doymakbilmezliğiyle ve bunların kaç saatte ka-
zanılacağını umursamadan kimsenin gözünün yaşına
bakmayan burjuvalaşmış proletarya...

Elindeki sıcak kahvesi ve son çıkan **Vorwärts** ga-
zetesıyla evinde sobasının başında oturup, sokaklarda-
ki çarpışmanın bitmesini, ölü ve yaralıların götürül-
mesini, barikatların kaldırılmasını ve zafer kazananın
—kim olursa olsun: bir Bolşevik, Ludendorff ya da
Seeckt, her kimse— yenileni hapse tıkmasını ve yasal
hükümetin iktidara geçmesini beklemeye hazır, korku-
lu, sesi soluğu kesik, alçak bir çoğunluk da var. Son
derece hareketli, etkin bir öncü kesimin yanı sıra, çürü-
müş, diken üstünde duran ve bir başarısızlık halin-
de, bir sosyalist subayın evinin penceresi dibine kazılı
bir çukurda ve subayın dokunulmazlık perdesi ardında
yatmakta olan bir komünist komşusunu ihbar etmeye
hazır bekleyenler de vardı.

Berlin'de de Hamburg'da olduğu gibi (işçi sınıfı
nüfusunun yoğun olduğu bazı kesimler dışında) prole-
tarya General Seeckt'in jandarma ve birliklerine karşı
teketek, büyük kitlelerin etkin yardımından ve en zor
anlarda bile yardıma koşulacağı umudundan yoksun
olarak kimi zaman, Hamburg'da olduğu gibi silahsız
savaşmak zorunda kalmıştı. Bununla birlikte, Hamburg
Ayaklanması da aynı derecede ya da hemen hemen
eşit ölçüde kötü koşullar altında yürütülmüş, ancak

hareketi yenilgiye götürmek bir yana, çok önemli sonuçlara ulaşmıştır. Bunun nedeni, **bir meydan savaşında karşı-devrime yenilmemiş** bulunan bütün bir Alman işçi sınıfının, Hamburglu öncülerin kahramanca yenilmesini maddi ve manevi olarak desteklediği olgusunda yatmaktadır.

Kuşatmaya kalkışmış bir partinin görevi, «burjuvazinin on ikinci saati» denilen o tarihsel anın (moment'in), tarih saatinin ibrelerinin bir an için kararsız kaldığı ve sonra mekanik olarak komünist çağın ilk sanayilerini işlemeye başladığı o anın gelmesini beklemek değildir.

Eski bir Alman masalı vardır: Kahraman bir şövalye, bütün ömrünü sihirli bir mağarada geçirmiş. Bir sarkıtın ucunda yavaşça biriken pırlıl pırlıl bir su damlacığının ağzına düşmesini beklermiş hep. Ve her seferinde, son anda bir terslik olur, dehşet içinde beklemekte olduğu su damlacığı yere düşer, şövalye damlayı bir türlü yakalayamazmış. Asıl önemli olan başarısızlık değil de, bir sonraki damlanın oluşmasını beklerkenki ölü, boş ve umutsuz bekleyiş...

Hamburg'da, Tanrı tarafından bir kiraçı tanesinin oluşturulmasını beklemediler. Çok yerinde ve özlü bir deyişle **Die Aktion** (hareket) diye adlandırdıkları şey, kesintisiz bir savaşım zincirine bağlı, daha önce olanlarla arasında organik bağı bulunan ve her geçen günü, ister başarılı ister başarısız olsun, dünyaya bir şahmerdan gibi inecek olan zaferin belirtilerini getiren gelecekte destek alan bir harekettir.

Hem, Ayaklanma Brandenburg eyaletinde değil, Prusya'da, parlamento, Siegsallee ve Seeckt'in kenti Berlin'de değil, **Wasserkante**'de, İngilizce söylersek, seaside'da (deniz kıyısında) olmuştur.

HAMBURG

Hamburg, denizden yeni çıkarılmış ve daha sıçramaları kesilmemiş kocaman bir balık gibi uzanır Kuzey Denizi kıyısında.

Evlerinin iri balık pullarıyla kaplıymış gibi duran sivri çatılarının üzerine bir daha gitmemecesine yerleşmiştir sis. Kentin nazlı, solgun, rüzgârlı sabahlarına sadık kalabilen tek bir gün yoktur. Dalgaların coşup kenti kucaklamasıyla birlikte ve birbiri ardına nem, durgunluk, güneş, ve açık denizin boz renkli soğuğu kaplar ortalığı. Ve ardından, deniz kıyısında durmuş elindeki eski denizci kovasıyla —suya batmış kayıkları boşaltmada kullanılan türden bir gemici kovasıyla— denizden aldığı suyu neşeli Hamburg kentinin üzerinde sallayarak boşaltan biri gibi pırıltılı asfaltları sırlıslık eden umursamaz ve durmak bilmez yağmur gelir. Bir muşamba yağmurluk kadar su geçirmez, nemini buhar buhar yükselten, bir denizci piposu gibi tüten, limanlardan yayılan dumanlarla kömür kömür karanı, ama gene de Elbe Nehrinin sağ ve sol kıyılarına atılı bir köprü gibi bacaklarını açmış, kovalardan boşalan yağmurun altında dîmdik durur Hamburg...

Akıllara durgunluk veren bu sanayi şeridinin uzandığı kıyıda doğa, on sekizinci yüzyılın yaşamımızın dışına ittiği bir eğilim gibi tümünden yok edilmiş. Bir karış boş toprak parçası yok. Yirmi mîli aşkın kıyı boyunca yalnız iki ağaç görünüyor. Denizin ortasında alev alev yanmış bir gemiden kalan iki direği andırıyor bu ağaçlar. Taşlıklar arasında yükseleni, yüzüne doğru esen rüzgârı yara yara ve soğuktan titreyen yün çoraplı bacaklarla iki büküm yürüyen bir kocakarı gibi sallanıyor. Denizin öfkeli köpükleri ıslak ıslak dövüyor kadının bacaklarını — ya da ağacın gövdesini... İkinci ağaç, Hamburg'un en büyük gemi tersanelerinden biri olan Blohm-Voss'un bahçesinde.

Bu ikinci ağaç, korkudan kaskatı kesilmiş duruyor. Altında, mürekkepli kustumuk gibi görünen fabrika pisliğini oluk oluk boşaltan boruların doldurduğu kara, iğrenç bir kanal akmakta. Bir köprü, bekçi kulübesi ve nehrin karşı kıyısında sabahın saat beşinin solgun ışığı... Limanın üzerinde, sıra sıra uzanan duvarsız, tavansızmışçasına seçilemeyen belli belirsiz binaların parıldayan pencerelerinden başka bir şey görünmüyor. Tan yerine dokunabilme çabasıyla elektrik ışıklarını yukarı yukarı uzatıyor bu pencereler...

Ama bu şaşılasi garipliklerin en büyüğü ve bu şekilli madenler yığını içinde en şekillisi, limanın üzerinden doğru eğilen dev vinçlerin gene pek seçilemeyen uzantıları. Vinçlerin dibinde duran transatlantikler birer cyuncak kadar küçük görünüyor. Bu gemiler, baştan başa ışıklarla donatılmış lumbar delikleri ve suyun altında gizlenen bölümleriyle, su yüzüne çıkmış birer kuğuyu andırıyor: onların da suya batık kısımları çirkin.

Burada işçiler, çılgın bir öfke ve acımasızlık içinde üç posta çalışıyorlar.

Burada, Alman burjuvazisi, kendisini felce uğratan bunalımı alt etmek için işçileri ıslak çamaşır gibi sıkarak son boş çabalarını harcıyor. Bu çırpınış içinde binalar yapıyor burjuvazi, yeni değerler yaratıyor, okyanusları kara bacalı beyaz gemilerle dolduruyor... Gemilerin direklerinde siyah-beyaz-kırmızı imparatorluk bayrakları var, ama üzerlerindeki cumhuriyet simgesi olan yuvarlaklar seçilemiyor...

Dedikleri gibi Hamburg'da her şey var... Fabrika bacalarından tüten dumanlar, dev kıskaçlarını açma kapağına yığın yığın malları taş binalara depolayan vinçler ve bunların filleri andıran gövdeleri, tezgâhtan yeni çıkmış gemilerin üzerinde zikzaklar çizen hafif kavisli kaygan köprüler, ıslak yataklar, siren çığlıkları, taşan öfkeleri haykıran boğuk insan çığlıkları, yüklerin gemilerden boşalmasına ayak uydururcasına yükselip alçalan okyanus suları ve birer duba gibi suyun üzerinde duran martılar... Ve hepsi de, liman işçilerinin az önce boşaltıp istiflediği yumurta biçimi yük yığınları gibi duran yan yana dizili kara-kırmızı düzgün kübik tuğla binalar, yani depolar, bürolar, fabrikalar, alışveriş merkezleri, gümrük binaları... Evet, Hamburg'da her şey var.

Bu limanlarda alay alay, bölük bölük işçi çalışmakta. Yükleme boşaltma işçileri, sayısız teknisyen, rafineri işçileri, kimyasal madde üreticileri, büyük sanayi kuruluşların emek orduları ve Hamburg'un nemli, kumlu kıyı kesimini çimento ve çelik tozlarından oluşan çatlamaz bir kabuk gibi saran uçsuz bucaksız ağır sanayi kuruluşlarının sayısız işçilerinden oluşan ordular...

Elbe, bu eski, kirli nehir, deniz taşıtlarının ılık sulu dalyanı, durmadan genişlemekte, beton duvarlar durmadan gerilemektedir.

Denizlerde salınan bu koca beygirler, yüklerini burada boşaltmakta, yağ ve kömürlerini gövdeye indirmekte, kaptanları gümrüklerde rüşvet dağıtır, paralar sayar ve karılarını çocuklarını görmeye gitmeden önce saç sakal tıraşı olurken, yıkanıp paklanmaktadırlar. Bu arada tayfalar karaya çıkmakta ve toplu halde soyulmak üzere barların, çetelerin, hazır giysi dükkanlarının bulunduğu, aynı süslü püslü pahalı elbiselerin yarısı fiyatına kiralandığı ve son olarak, akıllara durgunluk veren genelevlerin bulunduğu Saint Pauli'ye gitmektedir. Saint Pauli'nin çevresinde bulunan arka sokaklar, orta çağlardan beri yalnızca geceleri açılan büyük demir kapılarla kentten ayrılmıştır. Bu kapılar akla gelebilecek her türlü işlemeyle donatılmış ve tayfalar derneğinin amblemiyle süslenmiştir. Bu amblemi gururla taşımaktadır ağır demir kapılar. Sokağın arka tarafına bakan evlerin kapılarında bulunan pencereler akşamları açılır. İçersi aydınlıktır ve küçük pencerelerde, uçsuz bucaksız yağmurlu karanlığa gülümseyen kadınlar, bu denizciler cennetinin kraliçeleri sergilenir. Yakaları açık, etekleri kısa giysiler vardır bu kadınların sırtında. Pırıltılı pullarla işlenmiş, renk renk tüylerle süslenmiş, geçen yüzyıl sonlarının modasının, —kadınsızlıktan kıvranan denizcilerin imgeleminde korunmuşçasına— o günlere dek yaşayabildiğini simgeleyen ve yaşama sevinci aşıladığı sanılan giysiler...

Bu tür canlı etin satışı çok basit yöntemlerle yapılmaktadır. Müşteriler pencere pencere dolaşarak sergilenen malları inceler ve kısa bir zaman sonra homurdana homurdana ve söve saya sokağın ortasına fırlatılmak üzere bir kapının ardında yok olurlar: Saint Pauli'nin kapıcıları güçlü adaleleriyle ünlüdür.

Bu bölgenin küçük tavernalarında her dil yankır ve bütün uluslar kaynaşır. Bunlar, hazır cevaplılıkları, ya-

banıl kahkahaları, keskin içkileri ve polis karşısında dokunulmazlıklarıyla ünlüdür — kısacası, korkmazlık, yüreklilik, alkol, devrim ateşi, tütün dumanı ve oralara en son düşen umudu yitik, kolu kanadı kırık günahkâr kadından oluşan eşsiz bir karışımdır burası. Acı birayla sıırsıklam sarhoş olan kadın, bir masanın kenarına ilişmiş zor durmakta, elindeki tereyağlı ekmekten kopardığı lokmaları, adı ve kutsal bir 'seni seviyorum' yalanıyla örtülü yüzsüz, sarhoş bir Ademoğlunun ağzına tıkmaktadır.

Burada konuşulan dil, kural olarak Hamburg dilidir.

Hamburg dili deniz suyuyla sıırsıklam ıslanmıştır morina balığı gibi tuzlu, Hollanda peyniri gibi yuvarlak, dolgun ve sulu, İngiliz cini gibi sert, keskin ve çakırkeyiftir. Ve gökkuşağı renkli ıslak gövdelerini titrete titrete bir balıkçının ağına doğru giden balık sürüleri arasında ağır ağır soluyarak dolaşan az rastlanır türden iri bir dip balığının derisi gibi kaygan, zengin ve hafiftir Hamburg dili. Hamburg'un eski Almanya'nın bir parçası olduğuna Hanse günlerine, başpiskoposların korsanlıkla ün saldığı günlere tanıklık eden tek şey, bir gemi direği gibi görkemli, bir mil gibi keskin görünümlü olan S harfidir.

Limanın canlı, gürültülü havasına yalnız lumpen proletarya değil bütün kent kendini kaptırmıştır. Baltık Deniz'indeki gelgitin etkisiyle zaman zaman alçalıp yükselen Alster gölünün çevresinde yerleşmiş olan burjuvaları da sımsıkı bir halka gibi sarmıştır bu hava. Göl kıyısındaki villaların önünde renk renk mayoları andıran çiçek kümeleriyle süslenmiş düzenli bahçelerde, dolaşmaya ve iki üç basamak aşağıda tenis oynamaya yetecek kadar yer vardır ancak; villalar, gölü çepeçevre kucaklamaktadır.

Kenar mahallelerin heyecanlı ve temiz olmaktan uzak soluğu, bu kibar evlerinin ensesine eser. Kentin eteklerini bir elektrikli tren halkası sarar ve bir çelik yay gibi uzak mahalleleri kentin merkezine doğru iter. Limanlara gelirken günde iki kez kenti bir baştan bir başa aşan bulanık bir işçiler ırmağı bu çelik yay boyunca ilerlerken vagonları ter kokusuyla, nikotin ve şaraplı nefes kokusuyla doldururlar.

Küçücük bir gölün, çocuklarla tıklım tıklım dolu küçücük bir su birikintisinin bile uzaklardaki okyanusun —Hamburg’a zenginliklerini ve yelkenler gibi şişip dalgalanan rüzgârını gönderen o okyanusun— titremelerine ayak uydurması gibi, bütün Hamburg halkı, limanlardaki öğle düdüklarına, porsunların borazanlarına ve Elbe kıyılarındaki sabah-akşam paydoslarına ayak uydurur.

Bir burjuva, o saygın kentli, bir proleterle ilişki kurmaktan, ona yaklaşımdan ya da onu evinde ağırlamaktan sakınmaz. Sinemaya gitmiş bir hanımefendi, yağlı torbalarını yumuşak koltuklara bana mısın demeden atıveren iki liman işçisinin ortasında sıkışarak bir filmi izleyebilir.

Saint Pauli’li bir kız, büyük bir soğukkanlılık içinde bir memur karısının yanına oturabilir, onun arkadaşlarıyla selamlaşıp konuşup, durağına gelince onlardan birinin koluna girerek trenden inebilir; bir işçi, karısını ya da sevgilisini sokakta okşayabilir; bir liman hamalı, kaba tütününün dumanını rahatça sağa sola üfleyebilir... Zilzurna sarhoş bir denizciyi evine götürmekte olan arkadaşları, vagonda bulunan bütün yolcuları kahkahalara boğabilir. Hepsi de, herhangi bir yeri, neşeli bir denizci başkasarasına döndürebilecek Hamburg Platt’ıyla (lehçesiyle) düşünmekte, konuşmakta ve kusursuz bir Hamburglu gibi gülmektedir.

Bütün bunlar bizim aklımızın kolayca yatacağı görüntüler değil. Bir işçinin elinde aletleriyle yalnızca özel bir pis vagonda seyahat etmeye hakkı olduğu, birinci ve ikinci mevki yolcuların polisçe denetlendiği, soğuktan kulakları morarmış işsiz bir işçinin, Tiergarten'deki sayısız ve daima boş banklardan birine oturmaya cesaret edemediği Berlin'den, coşkun burjuvalar kenti Berlin'den sonra, Hamburg'un özgür ve doğal havası, insanın burnuna devrim kokusu estiriyor.

Sabahleyin saat dört beş sularında, lumpen proletarya şurda ya da burda uyumakta, ya da karakollara götürülmektedir.

Saat altıya çeyrek kala, daha elektrikler sönmeden, ilk büyük işçi akını başlar.

Tramvay raylarının üzerinde, alaca karanlıkta zar zor seçilen demiryolu ve onun üzerinde de, ışık ışık parlayan kısa elektrikli tren şeritleri görülmekte. Bütün bunlar, liman işçileri ordusunu, yüz binlerce işçiyi ve birkaç kuruş getirecek geçici bir iş, belki de bir saatlik bir hamallık bulmak umuduyla yola düşen binlerce işsizi kaldırımlara boşaltır. Her grup, ustabaşısının çevresinde toplanır; kirden lekeden kararık ceketlerin karanlığında ve alet torbalarıyla kamburmuş gibi görünen sırtların arasından madenci lambası gibi bir gaz lambası parıldar. İşbaşı düdüğünden sonra işçiler, kendilerini fabrika ve limanlara dağıtacak yüzlerce vapura binmek üzere bölük bölük ayrılırlar. Sanayi kentine dört köprünün üzerinden dökülür işçiler. Askeri birlikler ve polis, sanayi adalarına tek bir «devrimci» sızmasın diye gözlerini dört açar. Ancak ne köprüler, ne Venedik'in kara yağlı sularında eşsiz bir karnaval sergilercesine ışıklarını nehirde oynatıran yüzlerce vapur, gürül gürül akan bir şelaleyi andıran sabah postası işçilerine yeterli değildir. Bu yüzden, Elbe sularının derinlikle-

rine, alay alay işçiyi, sabah akşam nehrin bir yakasından ötekine pompalayan parlak, kuru bir boru döşenmiştir.

Tünelin her iki ucunda bulunan dev asansörler, bu insan selini beton giriş çıkışlara indirip kaldırmaktadır.

Bu iki asansör, fırına benzer yüzlerce fabrikaya canlı yakıt doldururcasına işleyen iki dev küreği andırmakta, gacırdaya gucurdaya çalışıp durmaktadır. Hamburg ayaklanması bu fırınlarda haddelenmiştir.

BARMBECK

Hamburg işçileri, fabrika ve limanlardan çok uzaklarda, kentin Barmbeck denen bölümünde otururlar. Bütün barınakların tıpatıp birbirine benzediği, içinde insanların balıkistifi uyuduğu kiralanmış kışlaların pis çıplak ve nemli sokak koridorlarıyla birbirine bağlandığı bir yerdir burası. Birer yarığı andıran bu dar sokaklar, daha çok bir halk mutfağına ya da toplanma yerine benzeyen üzgölü meydanlara açılır. Bu küçük meydanların ortasında ve boz renkli bir saç tabakasından farksız bir gökyüzünün altında, üzgün üzgün akan birer çeşme bulunmaktadır. Zaten pis ve sağlıklı olmaktan uzak bulunan bu mahallenin üzerinde, bir çelik yayı andıran dev demiryolu viyadükü tırmanır. Viyadükün hafif eğik bacakları, beton vantuzlarla asfalta yapışmıştır. Tren, sır sıra evlerin arasında kalan dar yollara başını zar zor sığdıran bir çingiraklı yılan gibidir; arka bahçelerde, penceresiz duvar diplerinde ve yıkanmış çamaşırlarla, dumandan ve nemden sararıp solmuş sarmaşıkların sarktığı küçük harap balkonlardaki gözler önünde kıvrıla kıvrıla kaybolur. İstasyon binası, demiryolu hattının kuyruğunda yolcu ımağının

akmasına yetecek bir yarık oluşturarak iri, yayvan bir ayak gibi yere basmaktadır.

İstasyonun tam karşısında, üzerinden eski yasa kırpıntılarının sarktığı sivri uçlu demir parmaklıkların ardında karakol vardır. Karakolun buzlu camlı pencere-leri, gizli polislerin kara gözlüklerini çağrıştırmakta. Karakolların o sikkın, çiçek bozuğu suratlı nöbetçilerinden biri, sıkıcı görevini yerine getiriyor. Çatacak insan arayan kötü niyetli polis memurları, daha önce bir kez yerden alınmış, içilecek yeri kalmamış bir sigara izmaritini ağızlarında çiğner gibi bitmek bilmez sikkınlıklarını konuşuyorlar.

Liman, işçilere yalnız belirli saatlerde açıktır. Tan ağarırken işçiler ordusunu emer ve gün batımında, her birini teker teker tükürüp atar liman. Bu terkedilmiş sanayi kalesinde artık yalnız, yoğun işçi sellerini rıhtıma akıtan asma köprüleri, turnikeleri, metroları bekleyen askeri birlikler kalmıştır. Limanlarda oturan tek bir işçi yoktur. Böyle bir ayrıcalık, sanayi ağalarının çok eski ve sadık uşaklarına tanınmıştır. Bunların evlerinden yansıyan ışıklar, gündüzleyn yuttukları insan sıcaklığını sisle örtülü geceye yavaş yavaş soluyan fabrika binalarının dev gölgelerine sakına sakına sokulur. Nöbetçiler, iskeleler üzerinde volta atar ve gözlerinin tutmadığı kimseleri ellerindeki süngüyle durdurarak fenerlerini yolcunun yüzüne tutarlar:

«Kimsin? Nereye gidiyorsun? Ne yapmaya? Şifreyi söyle!»

Barmbeck'de huzursuzluk, ayaklanmadan bir hafta önce başladı. 17 Ekim Çarşamba günü kadın işçilerle büro işçilerinin karıları alış veriş merkezlerine el koydular ve sabotajcı ticaret adamlarını işi sürdürmeye zorladılar.

Perşembe ve Cuma günü, limanların önünde yan

yana dizilerek bir barikat oluşturdular ve grev kararına uymayan utançlı kocalarını evlerine yolladılar. Aynı gün, bin beş yüz işsiz işçi ve kadın Heiligengeist Parkı'nda gösteri yaptı. Cumartesi günü Sendika Binasında çok etkileyici bir toplantı daha hapıldı ve bunun sonucu olarak binlerce işçi Belediye Sarayına yürüdü, binanın çevresindeki yasak bölgeye zorla girdi.

O günün akşamı on binlerce işçi inatla, durmadan, büyük bir gerginlik ve öfke içinde kaldırımları arşınlamaktaydı. Polis, yüzü aşkın kişiye tutukladı ama bilinçli ayakların voltaları kesilmedi. Reichswehr'in Saxony işçilere karşı giriştiğı kıyımın haberi sıtma gibi yayılmakta. Kitleler büyük bir heyecanın gerginliğı içinde. İşte bu, devrimin arifesidir.

21 Ekim Pazar günü, Baltık Denizi kıyılarında bulunan bütün limanların, Bremen, Stettin, Schweinemunde, Lübeck ve Hamburg limanlarının işçileri bir konferans düzenliyorlar. Delegelerin büyük çoğunluğunu SDP üyeleri oluşturuyor ama çoğı birkaç gündür grevde bulunan fabrikalardan gelmişler. Bu grevlerin «kanunsuz» olduğunu ilan eden maden işçileri sendikasına üyelik kartlarını geri vermişler hepsi. Yirmi sekiz yıllık sosyal-bürokratiğin oluşturduğı küf ve yosunlardan görünmeyen eski bir Sosyal-Demokrat Partili Stettin delegesiyle, enine boyuna, iri kemikli, gür kaşlı ve sıkılı yumruğunu bir mil gibi indiren, demir pençeleriyle Hamburg Ayaklanması'nın dizginlerini tutmaya hazır bir işçi olan T. arasında büyük bir çarpışma oldu.

Burada, bu konferansta T. her duruma egemen oluyor, davanın saptırılmaması için vargücüyle çabalıyordu. Sosyal-bürokratları yakıcı kamçı darbeleriyle döven, kazınmaktan köpüre köpüre eriyen buz parçaları üzerinde yetkinliğinin verdiğı bütün ağırlıkla arabasını çeken, ve artık tartışmaya dayancı kalmamış, gözünü

öfke bürümüş olan militanları kendine getirmeye, yerlerine oturtmaya çabalayan T., kurşun yüklü arabalarını buzla kaplı köprülerin dik yokuşlarına sürmeye alışkın ihtiyar bir arabacıyı andırıyor.

Konferans, genel grevin yalnızca birkaç gün ertelenmesine izin verdi. Bu karar sayesinde, tam gün çalışan memurların fırtınalı toplantısı yatıştırıldı, düzene sokuldu.

Pazar gecesi bir kurye, Saxony'de bir patlama olduğu (sahte) haberini getirdi. Bunun üzerine hemen genel grev kararı alındı ve çeşitli merkezlere bildirildi. Cumartesiden beri kapalı bulunan Deutschewerft limanlarını destekleyen düzinelerce büyük kuruluş var.

İkinci vardiya işçileri işlerini bırakıyor, polis kordonunu yararak kent merkezine gidiyor. Liman, daha saat dört olmadan felce uğruyor. Yüzbinlerce işçi, Hamburg sokaklarında ilerlerken, kente, Ayaklanmanın yayından kurtulmak üzere olduğu görünümünü veriyorlar.

İkinci bir kurye: Altona ve Neustadt'da düzenlenen mitinglerde konuşarak Rus Ordusunun harekete geçtiği, Rus denizaltılarının Hamburg'un yardımına koşmakta olduğu yolunda uydurma haberler veriyor.

Gece yarısının derin sessizliğinde 'şeflerini' toplantısı: Askeri Örgüt liderleri, kendilerine derin bir dayanıklılık duygusu veren 'savaş' buyruklarını alıyorlar. Bir erteleme kararının alınması için saatlerce savaşıyor, hareketin olgunlaşmadan önce sokaklara dökülmesine yol açacak olan delikleri tıkayan T., şimdi bütün tıkaçları çıkarıyor ve Ayaklanmanın selini durduran bütün muslukları açıyor.

K. da memnun. Biraz ondan söz edelim:

K., bir işçidir. Siperlerde yapılan ve **der preussische Drill** (Prusya ordusu talimi) diye adlandırılan

şeyi bütün benliğiyle lanetlemiş olan bir başçavuştu savaşa. Daha sonra, kuşatma altındaki Galicia'nın bir kasabasında başına gelenler, nerdeyse yeni apoletlerinin sökülmesine yol açacaktı. Bir binbaşının kulağına herkesin önünde yumruk indirmekten dört hafta hapis yattı. K., 1918 yılında, Hamburg İşçi Vekilleri Konseyi'nin üyesi oldu. Mart Olayına katıldı. Birleşme Kongresinden hemen sonra Alman Komünist Partisi'ne girdi. Hamburg örgütünün en etkin üyelerinden biri. Askeri eğitimi, cesareti, gözüpekliği, bir liman işçisine yaraşır neşesi, eski bir başçavuş olmaktan gelen disiplin ve eline çabukluğu, 'ağız payı' vermedeki becerikliliği... Bütün bu nitelikleri, K.'nın kitlelerin sevgisini ve **die Intellektuellen**'in (aydınların) sakınmalı ve nerdeyse sinsi tepkisini kazanmasına yolaçtı. Aydınlar, tepkilerinde haklı, çünkü dar görüşlüler (philistines) ağızları sabah akşam Köm (kimyonlu bir içki) kokan ve kaba liman ağzıyla konuşan güleç insanların çevrelerinde dolaşmasından hoşlanmazlar.

Avrupalı bir parti budalasının gözünde, coşkunluk, sertlik ve azıcık sarhoşluk bir arada olamaz.

Ağustos ayaklanmalarından sonra parti tam anlamıyla tıklım tıklım ajan doluydu. Bunlardan biri, bir provakatör ustalığıyla bir sandık silah sağlayacağını söyledi. Bu silahların alınması demek, savaş güçlerinin etkisiz hale gelmesi demek olacaktı. Bu polis numarasını engelleme görevi K.'ya verildi. Ajanla birlikte silahları teslim almak üzere yola çıktı. Köprülerden birinde büyük bir soğukkanlılık içinde adamın yakasına yapıştı, onu kenara çekti.

«Konuş ulan, piç!» dedi.

Ajan konuştu, cevabını aldı ve ortadan kayboldu.

Sakin ve suskun bekleyiş dönemlerinde, yoldaş K.'daki büyük enerjinin onu bir meyhane kabadayısı-

na döndürdüğünü görüyoruz. Böyle zamanlarda K., güçlü bir hakan kişiliğine bürünüyor ve semt sakinleri, astığı astık hakanlarıyla övünüyorlar.

Bir meyhanede birkaç Sosyal-Demokrat Partili gördü diyelim. Hamburg'un eşsiz birayla yarı yarıya karıştırılmış ünlü içkisi Köm K.'nin diyalektik kafasını iyice alevlendiriyor. Sonunda, bu insanın içini okuyan tatlı, keskin bakışlı devin sessiz hakaretleriyle çılgına dönen Menşevikler, ağızlarını bozup kavga çıkartıyorlar. K.'nin asıl baştan çıkarmak istediği kişi, karşı tarafın elebaşısıdır. Kafadarlar arasından elebaşiyı gözüne kestirir, yakasına yapışır ve adamı koca piyanonun üzerine fırlatır. İşte size bir olay, polisler, kırık burunlar ve zavallı müzik aletinden çıkan akla hayale gelmez sesler... Eylemsizlik, K. gibileri için çok tehlikeli bir durumdur. Böyle insanlar etkin bir savaşımında, en ön saflarda yer alırlar.

Ayaklanma sırasında akıllara durgunluk veren bir ustalıkla eşsiz barikatlar kurarak Barmbeck'i yenilgiden kurtaran gene aynı K. ve komünist subay Kb. idi. İlerde onlardan gene söz edeceğiz.

Liderler, gece yarısı çeşitli bölgelere dağılarak işçileri yüzerlik birimler halinde bir araya topladılar ve onlara bilgi verdiler. Partili olmayan geniş işçi katmanları gibi partinin kendisi de, savaş birliği komandolarının karakollara el koyduğu sabaha dek, Ayaklanmadan habersiz değildi. Yapılan programa göre, 23 Ekim sabahı gün doğmadan, saat 4.45 de, kentin bütün bölgelerinde bulunan karakollar basılacak, böylece polisin silahsızlandırılması işi bütün kentte aynı anda gerçekleştirilmiş olacaktır. Karakollara el koyulmasından hemen sonra da Wandsbek barakaları kuşatılacak, oradaki silahlar alınacaktı. Adamlarını harekete geçirmiş bulunan savaş birlikleri liderleri, gece yarısından hare-

ketin başladığı ana dek savaşçıların yanından ayrılmadılar, kimsenin evine gitmesine, ışık yakmasına ya da 'karısına veda etmesine' izin vermediler. Böyle önlemler sayesinde polis tam anlamıyla gafil avlandı ve silahlarını kuzu kuzu devrimcilere teslim etti. Hareket, bu büyük başarıyı T.'ye ve onunla birlikte çarpışma planını hazırlayan öteki yoldaşlara borçludur. Kitlesele Ayaklanmadan önce askeri örgütün yaptığı bu beklenmedik ve sessiz darbe, karşılaşmanın yarı yarıya kazanılmış olmasını sağladı. Çünkü askeri birlikler, bu darbeyle: 1) düşmanı, destek noktaları olan karakollardan yoksun bıraktı; 2) polisten silahlarını almakla onu etkisiz bırakırken işçileri silahlandırmış oldu; ve 3) kitlelerde bir zafer kazanıldığı bilincini uyandırarak, daha yeni başlamış olan bir mücadeleye kolayca katılmalarını sağladılar. Ayaklanmanın sebep olduğu bu bozgunda, hükümetin de katkısı oldu. Hamburg **Polizei**senator'u (Emniyet Müdürü) yani dolayısıyla bir sosyal-demokrat bu konuda şunları yazdı:

«Bu Ayaklanmanın en kötü yanı, emrimize verilen güçlerin yetersizliği ya da polislerin sayıca az olması değildi. Bu sefer asıl korkunç (**schrecklich**) olan, daha önceki darbelerden farklı olarak, komünistlerin uzun uzadıya ve ayrıntılı bir biçimde yaptığı hazırlıkların büyük bir gizlilik içinde yürütülmüş olmasıydı. Öyle ki, küçücük bir fısıltı bile gelmedi kulağımıza. Genel olarak, komünistlerin yaptığı her şeyden haberimiz olur bizim. Onların saflarında ajanlarımız olduğu için değil, hayır özel ajanlarımız yok; ama **Sosyal-Demokrat Parti'nin üyesi bulunan işçiler de dahil olmak üzere yasalara bağlı olan bütün yurttaşlar**, komünistler arasında olan biteni kendiliğinden bize bildirirler.»

«Yasalara bağlı» Menşevikler, hazırlanmakta olan Ayaklanma'dan yetkilileri haberdar edememişlerdi bu

kez. Yetkililerin hiçbir şeyden haberi yoktu; öyle ki, bütün polis örgütünün görev başında ve tetikte olmasını gerektiren sıkıyönetim, pazar günü, yani Ayaklanma'dan bir gün önce kaldırılmıştı.

Ama biz, birkaç saat geriye gidelim. Harekete geçme anında partinin iç dünyasını yansıtacak birkaç önemsiz olaydan söz edelim. Bu harekete geçme sırasında, tatlı uykularından uyandırılıp nerden geldiklerini şaşırarak, enselerinden tutulup paldır küldür ve nereye gittiklerini bilmeden götürülenler oldu. Güneş doğdu doğacak. Yatağınızda, yarı uyur yarı uyanık yatıyorsunuz. Dayanılmaz bir soğuk var. Biraz daha uyumak istiyorsunuz. Gözlerinizi açamıyorsunuz. Kısacası, büyük kahramanlıklar göstermek üzere fırlayıp kalkılacak saat değil daha... Her şey sıkıcı, bulanık bir örtünün altında. Değiş yerindeyse, her şey yarım yamalak belirgin.

Ayaklanmanın liderlerinden biri sabah yapılacak operasyonla ilgili buyrukları vermek üzere **Bezirksleiter'** (Bölge liderleri) lerin evlerini dolaşıyor.

Sokak bomboş, hayat yok. Uyuyan bir ev, havasız, uyuşuk ve horuldayan bir daire. Çok yoksul bir işçi ailesi. Hiçbir şey sormadan, bir dakika bile oyalandıktan kalkıp giyiniyor adam. Sakin bir el sıkışma ve karanlığın içinde yavaş yavaş kül olan bir sigara.

İşçi mahallelerinden birinde bir başka ev. Kapıyı kadın açıyor. Kocasının hazırlanmasına yardım ediyor sonra. Mutfaktaki masanın üzerine yayılı haritanın başında durmuş, elindeki kısa mumu gözlerle birlikte hareket ettiriyor. Adam bir süre kendini hazırlıyor, sonra rahat, derin bir solukla birlikte şu sözler dökülüyor ağzından:

«**Endlich geht's los...**» (Nihayet başlıyor.)

Bir başka barınakta yeterince hızlı davranmayan kocasını azarlıyor bir kadın:

«Nu mock di man fertig» (Haydi, çabuk ol.)

Ve Saint Georg bölgesi. Burada kimse uyumuyor. Bir arka odadan ışık ve tütün dumanı sızıyor. Ev sahibi kadın, kaçamak yanıtlar veriyor kapıdakine — evde midir, yok mudur, ne bilsin ol Basamaklarda sakınmalı adımlar duyuluyor ve birden yoldaş R. kapıda belirliyor. Yüzünü kara isle boyamış, yalınayak, koltuğunun altında bir demet tüfek, cepleri çeşit çeşit cephaneye dolu. Liman meyhanelerinde **Rowdy** (kabadayı) diye tanınan bu adamın sevinçle gülümseyen yüzü görünüyor karanlıkta. O ne? Bütün bir cephaneliği temizlemişler. Bu **Genosse** (yoldaş) tam anlamıyla bir **Genosse** değil, yalnızca bir sempatizan. Ama koca kanca-yı çıkarıp cephaneliğin penceresini kaldırırken gösterdiği el çabukluğu ve beceriklilik, görülmeye değerdi... **Rowdy** büyük bir sanatçının alçak gönüllülüğüyle için için böbürleniyor.

Bu arada, şifreyi ve yakınlarda bulunan karakolu ele geçirme, silahlarına el koyma planını alan bir yoldaş, büyük bir pişmanlık duyuyormuş havasında şunları söylüyor:

«Mensch, den har ick dat jo nicht mehr neudig hat!» (Allah kahretsin, bundan bana artık fayda yok!)

Tamamı üç gün süren Barmbeck savaşımının birinci safhasında demiryolu hattı hedef alındı. Burası bölgenin belkemiği idi; ancak işçiler ellerindeki silahların yetersizliği, özellikle patlayıcılardan yoksun oluşları nedeniyle demiryolunu tahrip edemediler. En büyük karakollardan biri olan Von-Essen Strasse karakolunun isyancıların gerisinde kalmış olması ve bu noktanın ele geçirilememesi, durumu güçleştirdi: savaşım boyunca isyancı güçlerin büyük bir kısmının oyalanmasına ve ilerleyememesine neden oldu. Ve bu karakol, kötü bir rastlantı sonucu zarar görmekten kurtuldu: Dev gi-

bi iri yapılı, son derece soğukkanlı ve yeni dökülmüş bir asfalt gibi katı bir adam olan C., iki yoldaşla birlikte karakolun giriş kapısının camlarını kırıp komser masasına sopasını indirdiğinde Mavilerle Yeşillerin(*) gıkı çıkmamış, hepsi de C.'nin teslim ol buyruğuna uyarak titreye titreye kemerlerini çözmeye başlamışlardı. Ancak tam bu sırada, birlikten bir başka bölük, binanın arka tarafından bahçeye girdi, binayı sardı ve kapana kısıtılmış bulunan karakolun sessizliğini bozdu. Dışardakiler, pencerelerden içeri ateş etmekteydi. Sipo'lar ve Reichswehr'in adamları birden uyandı, karşılarındaki üç işçinin silahsız olduğunu gördü ve C.'nin şaşkınlık anından yararlanarak ikisini yere yatırdılar. Hemen mahzene inerek kuşatmacıları el bombası yağmuruna tuttular. İşçiler birliği geri çekildi. Ama ilk kavşakta, birlikleri karşılayacak inatçı barikatlar şebekesini kurmuş olan Kb. tarafından durduruldular.

Koca Hamburg Ayaklanması bir tek subaya bakıyordu, ve bu subay görevini fazlasıyla yerine getirdi. Birkaç tıpayla tıkanmamış tek bir çatlak, tek bir delik, tek bir sokak ve cadde yoktu Barmbeck'de. Barikatlar, şaşılası bir hızla çoğalarak yerden bitiyordu sanki. Kazacak bel, kesecek testere yoksa, bulundu. Kazma işine bütün semt sakinleri katıldı. Hepsi de kan ter içinde kalmacasına taş taşıyor, kaldırımları yıkıyor ve parklardaki kutsal ağaçları acımadan kesiyorlardı. Öte yanda herkes, dolaplarını, konsollarını, yatak ve sandıklarını bu çılgın yapım işinden kurtarmak için canlarını vermeye hazırды.

Yalnız bir yaşlı kadın, Kb.'nin koluna yapıştı, onu yukarı kata, dairesine sürükledi. Barikat olmaya çok

(*) 'Maviler' mavi üniforma giyen güvenlik polisi, 'Yeşiller'in Reichswehr askerleri olduğu sanılmaktadır.

uygun, geniş kalın bir tahta vardı evinde. Koca ağır levha aşağı taşındı, yerine yerleştirildi ve sonuna dek sapasağlam dayandı — gerçi bu, eşine az rastlanan olaylardan biriydi. Eski, romantik barikatların modası geçmişti artık. Frigya şapkası takmış bir genç kız, eski, yırtık bir bez pankart taşımıyor, beyaz tozluklar takmış Versaylılar artık yürekli **gamin**'i top tüfekle biçmiyor ve bir işçi, son pistolün uzun eski namlusundan son kurşununu atarken bir Latince öğrencisi dantel mendiliyle yarasını sarmıyor. Hey gidi günler! Savaş sanatı, bütün bu sevimli romantik saçmaları okul kitaplarının sayfalarına tıkaladı. O saçmalıklar, 1848'lerin barut dumanları ve söylenceleriyle bir arada kitaplarda yaşıyorlar ancak. Günümüzde savaş başka türlü yapılıyor. Devrimci tüfeklerle hükümetin topları arasında yıkılmaz bir duvar olan barikat, çoktan hayal oldu. Barikat, artık savaşçıları korumaya yaramıyor, yalnızca bir engel görevi görüyor. Ağaç gövdeleri, taş ve ters çevrilmiş taşıtlardan oluşan hafif bir duvardır bu, ve derin çukurların içinde yerleştirilmiştir. Bir ayaklanmanın en tehlikeli düşmanları olan silahlı askeri araçların yolunu kesmeye yarar. Modern barikatların varlığının anlamı, bu derin uzun hendeklerde yatmaktadır. Büyük savaşların ölü tarlalarından kente göçmüş ve şimdi iri ağaç gövdeleriyle beslenmiş olan eski zaman barikatları, 1793 ve 1848'lerdeki kahraman atalarına hizmet ettiğinden çok değişik biçimde de olsa isyancılara bağlılıkla hizmet etmeye devam ediyor.

Gözdağı verircesine sağa sola uzanmış sivri dişli kanatlarının ardında neler olup bittiğini güzelce gösteren barikatlar, caddeleri ortasından kesiyor ve düşmanın tüm dikkatini yalnızca kendisinde, göze görünen tek hedefte yoğunlaştırmasını sağlıyor. Evet, iç savaşın görünümünü, strateji ve taktiklerini tümüyle değiştiren

bir başka özellik daha. İşçiler, göze görünmüyor, elle tutulmaz birer varlık sanki hepsi. Yeni savaş yöntemi, hiçbir silahın erişemeyeceği, hiç bir kurşunun işleyemeyeceği karanlık bir kubbe oluşturmuş sanki. İşçilerin sokaklarda savaştığı yok, bu işi polise ve birliklere bırakıyorlar. Milyonlarla gizli geçidi ve gizlenme deliği olan dev bir taştan oluşan yeni barikatları, işçi sınıfı yerleşme yerinin bütün bodrumlarını, tavan aralarını ve evlerini kapsıyor. Bu erişilmesi, aşılması olanaksız kalede, birinci kat pencerelerinin hepsi birer mazgal geldik, her bir tavan arası birer gözlem kulesi. Her işçinin yatağı, yaralıların güveneceği birer sedye olmaya hazır. Barmbeckli işçiler, on-on iki yaralı, iki ya da beş ölü sayabilirken, hükümet güçlerinin büyük kayıplar vermesi yalnızca bu yukarda anlatılan dayanışma ve birlikle açıklanabilir.

Birlikler, açık caddeler boyunca ilerlemekten başka bir şey yapamazlardı. İşçiler ortada yoktu. Savaşa evlerinin içinden katılıyorlardı. Çaresizlik içinde ortalıkta dönen polisler, boş barikatları kurşun yağmuru na tutarken, birinci kat pencerelerinden bir yerden hedeflerini bulan tüfekler, gözle görülmez, elle tutulmaz birer öldürücü gibi ortalığı kasıp kavurarak ordu güçlerinin Barmbeck'i salı günü ele geçirme girişimlerini engelledi.

Bir zırhlı birlik saldırısı yapılacağını anlayan Kb., bunu engellemek üzere, hiç yerinden kımıldamayacakmış gibi duran bir beton köprüyü havaya uçurmaya girişti. Ne dinamit kullanacaktı bunu yaparken ne de barut. Çünkü köprünün içinde gerçek bir cephane gizliydi: Havagazı boruları. İşçiler, musluğu bulup gazı açtılar ve bir kibritle köprüyü ateşe verdiler.

Araçlardan biri yanlışlıkla sakin, terkedilmiş bir sokağa girdi. Motoruna bir şey koymak üzere durdu

şoför. Ve hemen önünde bir barikat bitti. Adam bir baktı, iki koca ağaç gövdesi yolun üzerinde uzanmış yatıyor...

M. 14 numaralı araç, demiryolu köprüsünün altında sinsi sinsi ilerliyor. İçinde bir şoför ve beş Sipo var. Arkadaki bir bardan, ya da köşebaşından —nerden olduğu belli değil ama çok yakın bir uzaklıktan— bir kurşun sıkılıyor, sonra bir kurşun daha. Biri şoförün canını alıyor, öteki bir polisin. Araç birkaç dakika içinde paramparça ediliyor; Genç Komünistler, araba parçalarını sağa sola dağıtıyorlar.

Salı günkü çarpışmaların hepsi gerçek birer meydan savaşıydı. İlk ağır saldırılar saat on bir sıralarında başladı. En güç savaşlar, Von-Essen Strasse karakolu çevresinde ve demiryolunun her iki yanına sıralanmış bulunan barikatlarda yapıldı. Polis tren istasyonunu çabucak ele geçirdi. Polis birlikleri raylar boyunca ilerleyerek yukardan, barikatlardan ateş eden savaşçıları yakalamaya çalışıyor. İlk iki tuzağı sessizce geçmeleri sağlanıyor. Viyadükün üçüncü kemerinin üzerinden geçerlerken birden ölüm sessizliği bozuluyor. Yalnız barikatlardan değil çevredeki bütün evlerden ateş edilmekte. Damların üzerinden polislerin tepesine kurşun yağıyor. Caddeler, dört yol ağızları ve meydanlar hep ateş altında.

Aşağıda, bir toprak tabyası ve bir barikat. Birkaç saattir direniyor burdakiler. Bir Sipo birliği vahşet içinde saldırıyor barikata. Artık kurtuluş yok. Ama tam o anda yukardan bir ses duyuluyor: «**Die Barrikade frei**» (Barikatları terkedin). Herkes şaşıyor. Bir nişancı, aşağı yukarı yirmi üç yaşlarında ve omuzu kanadığına göre yaralanmış bir işçi, barikata yaklaşıyor. Boyundan ve belinden de yaralanmış olduğu anlaşılıyor. Çatıda siper almış olan savaşçılar kendi adamlarını vur-

masınlar diye barikatların terkedilmesini emrediyor yarı. Sonra bir evin araba yolunda kayboluyor. Birkaç dakika içinde çatıdan açılan ateş, polisi geri çekilmek zorunda bırakıyor.

Saatlerce direnen inatlı bir barikat daha. Dört kişilik bir nişancılar grubu tavan arasından indi. Gözleme noktalarından, uzaklardan gelmekte olan bir zırhlı araç saptamışlar ve onu aşağıda karşılamanın daha uygun olacağına karar vermişler. Nişancılardan biri, bir kurşunda aracın radyatörünü deliyor. Zırhlı, olduğu yere kakıldı şimdi. Nişancılar, güvercin yuvalarına dönebilir.

Bu arada tren istasyonundaki çarpışmalar büsbütün alevleniyor. İşçiler, Beyaz taburları birer birer setten indirmeyi, onları geri püskürtmeyi başarmakla kalmıyor, saldırıya bile geçiyorlar. Ancak viyadükün önündeki alan, zırhlı araçlar tarafından bombalanmakta. Geçmek olanaksız. Ama ne farkederek, işçiler yakınlardaki bir kereste deposundan kaldırdıkları dev kalaslarla ateşi karşılıyorlar. Bir orman dolusu kereste ayaklanıyor ve kusursuz bir yürüyen siper oluşturuyorlar. Ve ardında durmadan ateş eden savaşçılar ilerliyor.

Şu anda aşağıda, ilk toplu saldırı başladı. İki zırhlı araba, altı kamyon dolusu kadar Yeşil saçıyor ortalığa. Bu birlik, yoldaş K.'yı, viyadükün öte yanından doğru ilerlemekte olan Kb. ve adamlarından ayırmayı başarıyor. Dahası var. Askerlerini iki yüz metre kadar geride bırakan Kb. yakalanıyor. Üstü başı arandıktan sonra istasyon binasına kilitleniyor Kb. Polis, bir öğretmeninki kadar temiz, ama barikatlar arasında volta atacak kadar keskin bakışlı olan bu ufak tefek adamı kilit altına koyarken, isyan halinde bulunan Barmbeck'in yüreğini avuçlarında tutmakta olduğunu

bilmiyordu elbet. Bir pencerenin dibinde sessiz sakin oturan Kb. düşman güçlerini izliyor, ölçüp tartıyordu. Birkaç gözüpek subayın önderliğinde ilerleyen bitkin polis gruplarını izledi içerden. Polis giysileri içindeki zavallı, uşaklar kurşun sıktıkça kendine geliyor, nara-lar atıyor, dört adımda bir göbeküstü yere uzanıyor, «öncülerinden» birkaç metre geride, kendi halinde du-ran zırhlı araçlara doğru çırpınmalı hareketler yapı-yorlardı. Aynı pencereden, birkaç işçinin özellikle kü-çük D.'nin büyük bir soğukkanlılık ve güven içinde savaşı sürdürdüklerini görebiliyordu Kb. Bunların ba-şarıları, ateş hattından koşar adımlarla çıkan ve sıray-la tam sekiz ağır sedye taşıyan polislerin şaşkın ve ürkülü yüzlerinden kolayca okunuyordu. Sonunda, acı-lı çığlıklardan ve tüfek seslerinden yılan son Yeşil müfrezesi, isyan bölgesinin boş sokaklarında kaybol-du. Hayret — caddeler bomboş, tek bir yaşam belir-tisi yok... Sokak sakinleri ve savunucular çekip gitmiş-ler sanki. Derin bir sessizlik... Bekleyiş, bir türlü bit-mek bilmeyen dört acılı saat sürdü. Akşam üzeri saat beşe doğru bir birlik ve polis dalgası gürültülerle gel-diği yere gidiyor. Kayıpları büyük.

Heyhat! Barmbeck Ayaklanmasını yönetmekle gö-revli (belediye meclisi üyesi üç aydın komünistin baş-kanlığındaki) kadro ortada yok. İki gün durmadan aran-dılar, ama kimse bulamadı onları. Çarpışmalar, Kb., C. ve elbet, telsiz aletleriyle koca göğün altındaki parklardan birine yerleşen korkusuz T. tarafından yö-netildi.

Akşamın altısı. Barmbeck sessizlikle sağır olmuş, durup duruyor — bir mola mı bu? Kb. kendini bir mey-haneye atıyor nasılsa. Küçük nişancı D., bir sedyeye uzanmış, yoldaşların ağzına dayadığı sıcak kahveyi yudumluyor. W. ve o eşsiz nişancı C. de bir soluk al-

maya buraya gelmişler. İçitez, sabırsız yoldaş K. da burada. Güzel bir yemek üstüne kuka oynamaktan geliyormuş, ya da dırdırcı karısını ardından sürükleye sürükleye yirmi millik yürüyüşlerinden birini az önce bitirmiş gibi keyifli, neşeli. Bir köşeye oturmuş yüz işçiye talimat veriyor.

Kısacası: Barmbeck'in cebindeki bütün gözüpekler, birbirinin elini sıkmak, üzerlerindeki kanı yıkamak ve karar vermek üzere buraya gelmişler. Gündemdeki konu şu: Şimdi ne olacak? Caddeye doğru uzatılan beyaz bir sopanın ucunda asılı beyaz paçavranın sallanmasıyla çıkan sesle arasına bozulan bu sessizliğin anlamı ne? Yaralı ya da can çekişen birinin yakarışını dile getiren beyaz bayrakların sesinden başka çıt yok ortalıkta.

Yer yer yarık sokakların oluşturduğu sedyelerin üzerine donuk bir çarşaf gibi çöken ikindinin loşluğunda sağır bir sessizlik içinde bekleyen Barmbeck, gene öyle sessizce ikiye ayrılıyor. Bin beş yüz kişilik birlik Güney Barmbeck'den Kuzeye ayrılıyor. Wagners-trasse'deki 46 numaralı karakol ve Pfenningsbusch ve Friedrichstrasse karakollarının bulunduğu kuşatılmamış noktalar sessizce kollarını ve tüfeklerini uzatıp karanlıkta el ele tutuşuyorlar ve zararsız bir sokak gösterisini ite kaka geriletmeye çabalayan bir polis kordonu oluştururcasına birleşiyorlar.

Polis yayı, birden kenetlenip güçlü ama esnek bir halka oluşturuyor; ve bir kez daha barikatlara dayanan zırhlı araçların iri, biçimsiz gövdeleri, bilezik üzerine gömülmüş taşlar gibi kımıltısız duruyor. Barmbeck'in boğazına birden sert bir lokma tılandı. Gerçi, bizim birlikler yerli yerinde daha, ama zaman, onlara karşı. Mahallenin birbirine kenetlenmiş dişleri arasın-

dan gecenin itelediği karanlığın her bir damlası, düşmanın işine yarıyor.

Sonunda Beyazlar göze görünmez, dolayısıyla, isyancılar gibi ele geçirilemez hale geliyorlar. Ve isyancılar, Beyazlardan fazla.

Caddelerden birinin her iki yanında ikişer ikişer tabur olmuş iki sıra polis sürünüyor. Subayın biri, bir kapı ağzında yakaladığı masum bakışlı aydın görünüşü bir adamın göğsüne makineliyi dayıyor. Karanlığın içinde elinde tüfeğiyle bir taş gibi kımiltısız duran bir ikinci adamı görmüyor subay. **Landsknechte** (paralı askerler) o gün tam iki kez, öfkeyle köpüren Barmbeck'in kandamarını elden kaçırdılar. Bir buçuk saat sonra Kb. adamlarına dağılmalarını, şimdi çembere alınmış, ve görünmez düşmanların seliyle boğulmuş olan Barmbeck'den gitmelerini buyurdu.

Savaşçıların her biri kendi bildikleri gibi, birbirlerinden bağımsız olarak dağıldılar. İçlerinden biri damların ötesinde yükselen dağ yolunu izleyerek o insan eli değmiş çıplak Alpler'in ardında kayboldu. Hiç kimse yanlış bir adım atmadı, hiçbirini yakalanmadı.

Ertesi sabah içlerinden otuz beşi Kuzey Barmbeck'te toplanarak yarım bir yay çizen demir yolu hattı boyunca siper kazmaya karar verdiler. Ve gene birkaç uzun saat, çarpışmalar, çılgın kurşun yağmurları, köşebaşlarına konan engeller, barikatlar ve çok, pek çok sayıda düşman ölüsü. Elli yeni silah hizmete giriyor: Yakınlardaki bir kulüpten alınma oyuncak tabanca bunlar! Ve buna karşın Ayaklanma, demiryolunun her iki yanındaki seti sıkıştırdı, üç saldırı geri püskürtüldü, üç köpek sürüsü kırık kafataslarıyla geldikleri yere gönderildi. Bu çarpışma, Kızılara dört adama maloldu. Dört eşsiz yoldaş. Ve ihtiyar Lewien bu bedeli kanıyla ödedi. Bahçesinde bebek çingirakları, kulüpten alınan

av tüfekleri bulundu. Artık antika sayılacak konsolları, kedisi, beyaz keçisi, Liebknecht'in resmi ve hemen hemen asırlık dinsizli iyle küçük evinde oturan ihtiya Bayan Lewien'e, kocasının kanlı paltosu ve sonra kanı çekilmiş gövdesi teslim edildi. Bir dar g r     (philistine) ve Sosyal-Demokrat Partili olan b y  k oğlu, inine döndü, evde para eden ne varsa sattı ve ihtiya ana Bayan Lewien'den birtakım k  itleri imzalamasını istedi. Ama kadının g z  oğlunu görmedi; yalnız  unu ansıyor: ihtiya, Yeşiller arasında bir kamyonunda ayakta duruyordu ve yüzü, kireç gibiydi.

24 Kasım gecesi, yoldaşlar Schiffbek'in d      ve Almanya'nın diğer bölgelerinde sakinli in egemen olduğu haberini aldılar.

24 Kasım  ar amba günü, Almanya Devriminin ba lad ı haberini almayan lider kadro, geri çekilme buyru u vermek zorunda kaldı. işçilerin ezildi i gerekçesiyle alınmadı bu karar. Sava ımı yalnız Hamburg'da sürdürmenin, genel bir   k  ten soyutlanmış olarak alevlenmenin ne anlamı olabilir?!

Savunma hattının her an saldırıya hazır olduğu, yüzlerce barikatın yerli yerinde durduğu ve on binlerce işçinin karşı tarafı yok etmecesine ve i  savaşın son sahnesini oynayarak iktidarı ele ge irmecesine saldırıya hazır beklediği utku sarho u bir kentte geri çekilme buyru u vermek hiç de kolay olmadı. Barikatlara geri çekilme buyru unu getiren ilk haberci bir yumrukta yere serildi. Ayaklanma boyunca bütün ailesiyle birlikte tehlikeli habercilik görevini başarıyla y r tm   dürüst ve ya lıca bir i  iydi bu. Yolda larından haksız yere yedi i korkunç yumru u ansıdık a yolda  P.'nin gözleri o yumruk yemi  yana ı gibi kıpkırmızı kesiliyor. Ayaklanmayı durdurma buyru u karşısında bütün Hamburg işçi sınıfı derin bir acıyla kıvrandı, her-

kesin çeneleri birden kilitlendi, gözleri karardı. Koca bir orduya, savaşın ortasında silah bıraktırmak üzere durup dururken dümeni kırabilmek için, örgütleriyle birlikte büyümüş, ve onların proleter çekirdeğine ayrılmaz bir biçimde bağlanmış olan T. gibi, kitlelerin güvenini kazanmış olmak gerekir.

Ve böylece geri çekildiler. Şaşkındılar. Düşmanı saatlerce yaklaştırmadıkları barikatlardan son olarak ayrılırken homur homur söyleniyorlardı. Ama kimseden ses çıkmıyor, hendekler, barikatlar ve gözetleme noktaları büyük bir sessizlik içinde boşaltılıyordu. Ellerin de tüfekleri, silâhları, yanlarında ölü ve yaralıları olduğu halde, geride hiç iz bırakmamaya çalışarak çekildiler ve şimdi suskunluğa gömülmüş olan kenar mahallelere dağıldılar. Bu planlı geri çekilme hareketi süresince, damların tepesine yerleşmiş olan nişancılar görevlerini sonuna dek yaptılar ve hareketi denetlediler. Beş kat aşağıda, son savaşçı hendekten çıkıncaya, sonuncu yaralı, yoldaşlarının yardımıyla güvenli bir kapının ardına saklanıncaya dek hiçbir nişancı havai barikatından inmedi. Geri çekilme bütün gün sürdü. Beyazlara göz açtırmadılar, ırmak yataklarının içindeki kaygan setlerden geçtiler, birer hendek kadar dik ve karanlık merdivenler indiler. Derin sessizliklere gömülmüş barikatların ardındaki boşluğun ve yenilginin kokusunu sonunda alarak gözlerini yukarlara, çatı pencerelerine çevirmiş olan polisleri umursamadan çatıdan çatıya atladılar. Savaşım bir kovalamacaya döndü. Hamburg Ekiminin kahraman savaşçılarını bütün herkes saklamaya hazırdı. Yaralılara, açık olmayan tek kapı yoktu. Ve kentin üzerine damlardan kurşun yağdırmakta olanlar, ansızın damaltına giriyor, bir işçi ailesine sığınırıyordu. Elleri kanlı, üstleri başları yırtık, ağızları kupkuru savaşçılara açılıyordu kapılar ve işgüzar avcı-

lar, yavaşça kapanan kapıların önünden geçerken gür-lüyor, sövüyorlardı.

Savaş alanından en son çekilenlerden biri ihtiyar partili yoldaş W. oldu. Yorgunluktan bitkin, yatıp uyuma isteğiyle sarhoş olan W. kaygan bir taş, ya da bir bacanın köşesine tutunacak gücü bulamadı kendinde. Bu yüzden uzun süre damın tepesinde kaldı. Sonunda aşağıda, yarı karanlık bir kapı ağzından bir özgürlük yolu açıldı W'ye. Yaşlı adam durdu, tüfeğini omuzundan indirdi ve büyük bir hırsla kurşunları boşalttı. Dayandığı duvar kurşunlarla delik deşik oldu. Kurşunlardan biri, şu delikli ve sıyrıklarla dolu duvara dayalı kafasına gelebilirdi... Gelip aldılar ordan W.'yi. Düğmeleri açık gömleği ve terden sıırıslam olmuş kıllı göğsü üzerinde, boynundan bağlı yeni, pırıl pırıl bir kravat yayılıydı.

«Bu **Schlips** (kravat) da nesi, baba?» diye sordular.

«**Ich wollte festlich sterben.**» (Doğru dürüst ölmek istedim,) diye yanıtladı onları W.

SCHIFFBEK

Hamburg'un biraz dışında, telgraf direklerinin kıraç, ıssız, kumlu Prusya toprakları yönünde üzgün üzgün ilerlediği yerde, Schiffbek adında küçük bir işçi kasabası vardır. Kasaba, suyu bulanık, görünümü teneyeyle kaplı gibi dümdüz olan Bille Irmağıyla, dağınık saçlı çıplak başlarını rüzgâra veren seyrek ağaçlarla ve çeşit çeşit iki katlı küçük işçi evleriyle kaplı tepeler arasında uzanır.

Kasabanın ortasındaki Protestan kilisesi, yağmurdan sonra kurumak üzere toprak atılmış ve sonra sonsuza dek orada unutulmuş bir şemsiye gibi duruyor. Bu işçi kasabasının karışık nüfusu Tanrıya inanmadığından kiliseye gitmemekte. Bugün, çarpışmalardan sonra kapısını penceresini yitirmiş bulunan kilisenin pencere delikleri, yumruk yemiş gözler gibi simsiyah duruyor — yolunu sapıtmış, sonra da bir başkasının kavgasına karışmış bir rahip gibi.

Bille Irmağının karşı kıyısına yakın yerdeki küçük bir adada büyük bir kimyasal madde fabrikası var. Bille Irmağı soğuk, zehirli bu yörede. Buz gibi soğuk suya atılan kristaller, naftalin ve yeşil zehirler, ırmak

yatağını yosun gibi kaplamış. Demir sülfattan oluşan körpe yosunlar sarmış her yanı sanırsınız. Öylesine zehirli, öylesine pis bu ırmağın suları. Ve burada, bini aşkın işçi çalışmakta.

Bir an bile soğumayan fırınlardan, ateş kürelerin alevleri kadar yoğun, kızgın ateşler yanmakta. Fırınların içi küçücük pencerelerden izleniyor. Zaman zaman kömür alevi renginde bir dalgaya sarınıyor parlak sıcaklık, ama genellikle beyaz görünüyor ve bir kör göz kadar kımıltısız. Belden yukarı çıplak olan işçiler paydos saatinde bu kızgın fırınların başından kaçarcasına ayrılarak, buza, kara ya da yağmura çıkarlar.

Dar bir taş koridorun iki yanında koca bir buharlı değirmen ve dev bir saç fabrikası vardır. Noel gecesinde, tüm öteki fabrikalardan uzun olan bacası, ansızın sigarası tükenmiş zavallı bir tiryakiyi andırır.

Şimdi üzerlerini buz kaplamış beyaz çöp yığınları boyunca, 'Saç Barakalar' serpilmiştir. Bu fabrika, göbeğini yere bastırmakta olan uzun bacaksız bir gövdeyi andırmaktadır. Ve birer minare gibi sıralanmış uzun bacalarından her sabah bir emek müezzininin cırtlak sesi duyulur.

Bu fabrikada çalışmak ciğerlere çok zararlıdır. En sağlam insan bile dört yıldan fazla dayanamaz burda çalışmaya. Fırınlarda yedi yıl çalıştıktan sonra hiç zarar görmeden ortaya çıkabilmek için S. gibi, Hamburg Ayaklanması'nın kahramanı gibi olmalı insan. Ama S., bütün Schiffbek halkının gururu olan bir dev yapıya sahipti.

Önünüze gelen bir bacaksız sorun, S.'nin kim olduğunu can havliyle bir demir çubuğa yapışmış altı kişiyi azık çıkını gibi omuzunda taşıyabileceğini, Schiffbek'li ev kadınlarının pazara giderken kollarına taktığı çantalardan çok daha fazlasını içine alacak kadar büyük

elleri olduğunu, ve sabahları bacaklarını yataktan sarkıtığında bütün bir apartmanın sallandığını, öyle ki, saatleri bulunmayan komşuların kocalarını işe kaldırmının zamanı olduğunu anladıklarını söyleyecektir. Demek oluyor ki, S. Herkül gibi iri ve güçlü, neşesi keyfi yerinde, bir Bolşevik, ve genel olarak kurnaz bir adam olduğundan, «Saç Barakalar»ın ona pek zararı dokunmamıştır. Ama küçük C., bu barakalardan kemiği görünen bir bacakla, K., içine kan tükürdüğü kirli, kırmızı lekeli mendille çıktı.

Bille Irmağının daha yukarlarında, Hamburg'un en büyük fabrikalarından biri olan Jute'nin dumanlı kuleleri görülür. Burada genellikle kadınlar çalışır; ücretleri düşük, örgütleri güçsüzdür. Ve parti, Menşevik sendikalara, kadınların o gürültülü, geveze, ama öfkesiz ve çabucak sindirilebilen, ürkek doğalarına, işverenlere ve papazlara karşı yıllar yılı acı savaşımalar sürdürmüştür.

Jute'li kadınlar büyük bir inatla kalıcı, sağlam bir örgüt oluşturmaya karşı çıktılar. Fırsat buldukça ücretlerinin düşük olduğundan yakınır, ağlaşırlar; grevlerin ikinci ya da üçüncü günü de, önce büroların camlarını kırar, sonra da grev düzenleyicileri patrona fitneleyerek onun gönlünü almaya kalkarlar. Ancak, fabrika, kapitalizmin kurallarına uygun işleyişi içinde, bu dolaşık, kararsız, kolayca sömürülen kadınlar kitlesinin arasından, güçlü bir proleter dayanışmasının ilk tellerini taramaktadır. Öte yandan, belki bu uysallıkları nedeniyle, kadınların ücretleri giderek azalmakta. Önce bir kısım, sonra bir başka kısım, korkunç derecelerde artan fiyatlarla ücretler arasındaki yarışa bırakılıveriyor. Ve kadınlar, kendi evlerinin ve fabrikalarının sınırları içinde kendi ev işlerinde ne kadar birbirlerine bağlı, birlik içindeyseler, bu sınırların dışındaki siyasal hareket-

lere karşı da o kadar umursamamazlar. Bir Genel Grevi umursamayabilirler, ama fabrikalarında, bir başka bölümde çalışan iş arkadaşlarını kesinlikle yalnız bırakmazlar. İşte bu yüzden, genellikle barış içinde bir iş yeri olan Jute, son bir yıldır, altı işgününün üçünde allaha şükür, işler: geri kalan üç gün, fabrika işçileri, şu ya da bu bölümün grevini desteklemek üzere sokaklarda dolaşmaktadır.

«O, ha!» (Her gerçek Hamburglunun hoşnutluğunu anlatmada kullandığı bir yerel deyiştir bu).

Jute fabrikasında aylar ve yıllardır propaganda yapma görevini sürdüren işçiler «O, ha!» diyor, «açlık gerçek birer komünist yapacak bunları.»

Bu anlattığımız Jute fabrikasından insanı şaşırtan kadınlar da çıkmadı değil. İşte onlardan biri. Diyelim, adı Elfriede'ydi. Ve diyelim ki, kendisi, Schiffbek'li bir gece bekçisinin kızıydı. Baba, sadık bir Menşevik ve eşsiz bir karabina sahibi olarak bütün kasabaca tanınmaktaydı. Bu ünlü karabinasıyla, ıssız bölgelerle, işçilerin **Hundebuden** (köpek kulübesi) dediği binalardaki huzur ve düzeni sağlıyordu.

Ancak bu bekçi, karabinasıyla özel mülkiyet yasalalarını ne denli bağlılıkla koruyorsa, Elfriede de, şaşırtıcı güzelliğiyle bu kutsal kaleleri yıkıyor, altını üstüne getiriyordu.

Elfriede, yalnız bir komünist değil, eşsiz bir iş arkadaşı ve barikatlarda savaşı, karargâh mutfakları kurmak üzere Schiffbek'in bütün kadın nüfusunu ayağa kaldıran kahraman bir kızdı. Hendeklerdeki nişancılara sıcak kahveyle, ince beline bağladığı kartuşları koşturan, kurşun yağmuru altında gözünü kırpmayan bir kahramandı o. Elfriede, babasını kendi elleriyle bir odaya kilitleyerek onun o modası geçmiş silahını partinin cephaneliğine katmış ve sonunda, suçüstü yani patates

kabuğu yığını ortasında, kollarını sıvamış savaşçılara patates soyarken polise yakalanmıştı. Partiye kendini sonsuza dek adanmış yürekli ve durmak bilmez bir devrimci kadın değildi o yalnızca; yeni proletarya romanlarının sayfalarında ve nutuk-sever koltuk devrimcilerinin ağızlarında büyük bir beceriksizlikle çizilen yeni kahraman tiplerinin ilk ve gerçek örneklerinden biriydi belki de.

Yoksulluğın sillesini yemiş olan Schiffbek mahallesine isyan ve özgürlük ruhunu getiren Elfriede'ydi. Elfriede, bir kimsenin karısı olmayı kabul etmedi. Kocalarını bir günlüğüne, bir yıllığına ya da bir ömür boyu ellerinden alan bu kıza karşı yasal zevceler, babalar ve sevgililer büyük bir kin ve ürkek bir saygı duyuyorlardı.

Kimi seçerse onu elde eder, sevgide ya da sevişmede yalan olmadığı sürece sevişir, sonra tutsağını aşağılarcasına salıverirdi. Ama kimseden kendisine adını vermesini, kendisi ya da çocuğu için bir barınak ya da yardım sağlamasını istemedi. Tek bir an bile, ne ak gününde, ne kara gününde, bütün yaşamı boyunca horgördüğü yasalardan destek almaya kalkmadı.

Dokuma tezgâhlarından hapishaneye gitti.

Ama önce, bir sahneyi aktaracağım size — balkonundan Doktor Laufenberg'in 1918 yılında dikkatlice fırlatıldığı, ve 23 Ekimde tutuklanan komünistlerin getirildiği Hamburg Belediye Sarayı'nın koridorlarında geçen inanılmaz bir sahne...

O korkunç günde, Schiffbek karakolunun ön bahçesinde üç, dört ya da beş sıra halinde ve içleri üstüste yığılı arkaüstü yatırılmış işçiyle doldurulmuş kamyonlar vardı.

İsyancılar! Dürüst savaş kurallarının hepsine sıkı

sıkıya bağılı kalarak, kendisinden yüz kez daha güçlü düşmana karşı canını dişine takarak ama gene de tutukladıklarını öldürmeden, yaralıları serbest bırakarak bir meydan savaşı veren isyancılar! Yenilgiden sonra onlara birer canavar gibi davranıldı elbet. Birer kanun kaçağı gibi işlem gördüler. Üst üste yığılı bu sıra sıra, kanlı ve soluk soluğa gövdeleri ayaklarıyla çiğnedi polis. En altta kalan ve yüzleri kömüre bulanık kamyon tahtalarında ezilen işçiler, ölmek üzere olan savaşçılar, en üstteki yoldaşları tarafından ezilmiş oluyordu, en üstteki, Reichswehr'in **Wachtmeister** (çavuş) lerinin çizmeleriyle çiğnenmekteydi. Wachtmeister'ler ucunu yakaladıkları saçı çekerek başları yığınlar arasından çıkarıyor, sonra da enselere dipçiklerini indirerek zaten kimildayamayan adamları bayıltıyorlardı.

Üç kişi orada ezildi kaldı. Bunlardan biri bedensel gücü, iri yapısıyla insanüstü bir varlık sayılabilecek dev adam S. idi S.'nin ağzından kan boşandı ve bayıldı. K. can çekişiyordu ve birçok kemiği kırılan ufak tefek sabırsız dostumuz L., yuvalarından fırlayan yaşlı ve alev alev yanan gözler misali, ufalanmış varlığının içinden ve kendisini ezen çizmenin altından fırlamaya hazır, yatıyordu. Bunlardan daha sonra da söz edeceğiz. Schiffbek olaylarını anlatırken polisin gaddarlığıyla başlamak istemiyorum söze. Onların yaptıkları, yeni bir işçi sınıfı insanlığı tarihinden bir askerin çizmesiyle silinemeyecek olan üç günlük Ayaklanmanın kanlı ve kirli sonundan başka bir şey değildir. Çünkü gerçekten de Hamburg emekçilerinin verdiği savaşım, karakolların kanlara bulanıp pis yerlerinin, kâğıtlara geçirilen ve sonra yırtılan, yırtılıp yeniden yazılan işlemlerin yapıldığı mahkeme koridorlarının ve şimdi pek rağbette olan Belediye Sarayının iğrenç ve

pis helalarının çok çok üzerinde, erişilmez bir dorukta bütün görkemiyle durmaktadır. Sayın Belediye Meclisi üyeleriyle, kendi savaş tutsaklarına polisin nazik ve insanca işlem yaptığını gözleriyle görmeye gelen Sayın sosyalist milletvekilleri, her yere bulanmış kanları, ya da Genç Hamburg Komünistleri Birliği'nin daha bıyığı terlememiş ama ruhsal işlevlerini denetleyemez hale gelmesine dövülmüş bir üyesinin kanlı giysilerinin kokusuyla rahatsız olmasınlar diye yıkanıp paklanmak, hatta duş almak üzere bu iğrenç helalara tıklılmıştı tutuklular. Ve elbet Hamburg Ayaklanması, bunların çok üzerindeydi...

Kamçılar altında ve dört duvar arasında sindirilmiş, susturulmuş adamları, kan ve lastik kokan bitkin insanları, devrimin ellerine düşen canlı parçasını önüne katmış olan sarhoş askerlerin yürüdüğü uzun beyaz koridor, bu koridordu işte. Ve işte bu koridorda, kendi yalnız ve onurlu yaşamına hiçbir hukuksal ahlak kuralını yaklaştırmayan, bunlardan arınık kalabilmek için elinden geleni ardına koymayan Elfriede, bir ok gibi dümdüz ve dimdik yürüyordu. Ve işte bu kadın, bu koridorda, dünyanın en çirkin, en pis sövgülerini duyuyordu.

Çeyrek saatte bir yeni bir Reichswehr grubu salona dalıyor, nöbeti devralarak, yere serili baygın insanları kaldırıp dayak yemişleri biraz daha dövüyor, bayılanları ayıltarak bir kez daha yere seriyor ve sonra bu çetelerin her biri, vahşi canavarların aralarına aldıkları çıplak bir kadına saldırması gibi kıza saldırıyorlardı.

«Pis komünist,» diye haykırıyorlardı.

«Orospu,» diye bağılıyorlardı.

«Sen bir Alman kadını değil, hayvansın,» diyorlardı.

Ve o korkunç işkence hücresinde yıllar kadar uzun süren bir gün, bir gece ve daha bir gün geçiren bu kız, tek bir şey düşünüyordu: Büyük bir Alman kadını vardı evet, bir mermer heykel kadar büyük bir Alman kadını. Ve onun o iğrenç ölümünden beri Alman devriminde onun kadar güzel, onun kadar akıllı ve onun kadar değerli bir olay olmadı.

Dahası, bu kadın küçük bir defter bıraktı ardında. Kırmızı mektuplarla dolu bir beyaz defter. Hapishane mektupları.

Rosa Luxemburg.

Elfriede, bu ürkünç koridorda dimdik durdu ve sesini duyuruncaya dek Rosa Luxemburg'un adını ve yaptıklarını haykırdı. Bir kız ki, Rosa'nın adıyla silahlanmıştır, o kız, tüfek kuşanmış bir erkek kadar tehlikelidir — bir savaşçıdır artık o kız, ve kimse ona dokunmaya cesaret edemeyecektir.

Elfriede neler söyledi, tam tamına hangi sözcükleri kullandı, bilemeyeceğim.

Ama bir N.C.O. kalktı özür diledi.

İşkence çetelerinden bir grup, kuyruklarını bacakları arasına kısırdılar ve 'bilmediklerini' söyleyerek uzaklaştılar. Belki de bu aradan yararlanarak, biri, bir yaralıyı askerlerin elinden kurtardı, kolundan tutarak çekti aldı, ona can verdi belki, kim bilir...

Schiffbek'li Elfriede'nin öyküsü bu işte.

PORTRELER

1. Bir Çift

Bir çift. Schiffbek'de, bir çiftin, ikisi de tanınmış birer komünist olan bir kârı-kocanın öyküsünü bilmeyen yoktur. Bu çift, birkaç yıl önce birbirlerinden ayrılmış, ikisi ayrı ayrı yeni yuvalar kurmuş, ve görüşmez olmuşlardır. Eşsiz bir nişancı olan erkek, Ekimde, küçük, dar toprak yolların kesiştiği bir kavşaktaki hendekte savaştı. Rastlantıya bakın ki, eski karısı da aynı bari-katta kurşun sıkmaktadır. Eskiden olduğu gibi — Spartaküs Ayaklanması ve Kapp İsyanı günlerinde olduğu gibi... İşçi, o iyi nişancı, o seçkin devrimci o bari-katta özgürlüğünü yitirdi, yakalandı. Ve karısı ertesi gün teslim oldu. Böylece, savaşçı aile, çok doğal bir yolla, daha ilk kurşunda, ateş altında birleşmiş oluyorlardı. Birlikte yargılanacaklar.

2. Bahçeli bir ev ve Ayaklanma

Kendi halinde, miyop gözlü iyi bir katolik ve bir hemşireydi. Erkek, bugün, savaştan sonra bir komü-

nist olmuştur. Son derece becerikli, eline çabuk ve dürüst bir işçidir kendisi. Hani şu ışık veren, bileyi makinesini döndüren ya da konserve açan aletlere takılan, elektrikli bir oyuncak treni yürüten ama bir türlü tükenmeyen fener pilleri gibi girdi partiye. Koca bir makineler çağının motorunu küçük çapta işleten korkunç bir enerji mucizesiydi o. Gün gelr, küçücük bir pil, kendisinden çok daha büyük kıvılcımlar sacabilir.

Bu pratik zekâlı, son derece becerikli işçi, seyrek rastlanan, on binde bir kişinin başına gelebilen iyileştirilmesi olanaksız ve biraz da özel bir hastalığa yakalandı: Dindar, sarı-kuru, hantal bir hemşireye tutuldu. Büyük, işkenceli bir aşktı bu işçimizin yüreğini kavuran...

Böyle durumlarda olageldiği üzere, yoldaşımızın aşkı karşılıksız kalmadı, ve elbet, dakikada anlaştılar.

Biri siyaseti, öteki dini imanı bir kenara bırakarak evlendiler ve bunlara bir süre dokunmadılar, hatta unuttular bile. Sonra, partiden asla kopmayan, hiçbir zaman ayrılmayan yoldaş L., kentin eteklerinin eteklerinde, beş ihtiyar Menşevikten oluşan yerel yöneticilerin resmi kasalardan çıkardıkları paralarla yaptırdıkları kırmızı damlı beyaz evlerin ötesinde küçük bir evcik yaptırmak üzere para biriktirmeye başladı. Bu beş eski Menşevik, tek bir büyük aile gibi geçinip gitmekte, oturup durmaktadırlar.

Rüzgâr, oralardan geçerken birden parlar, öfkelenir ve insanlar, o evlerin önünden geçerken tükürür. Her ne hal ise, bu insanlar hayatlarından memnun ve bahtiyar yaşamaktadırlar.

L. durmadan çalışmakta. Fazla mesai yapmakta, geceleri çalışmakta ve işte olmadığı günler, evciğini kurmakta olduğu alana koşup büyük bir sabır ve ça-

bayla yuvasını yapmakta. Tuğla tuğla, taş taş, yonga talaş, bir bir, kendi elleriyle yapmakta evini.

Derken bir bebek. Bir daha. Parti şimdi gölgerde, bir sis perdesinin ardında kalmış, kuramsal bir olgu haline gelmiştir. Boş bir köşeye kilitlenmiş bir fikirdir şimdi parti.

Zaman zaman, şöyle ayaklarını uzatıp dinlenirken partinin tekdüze ayak seslerini duymakta, varlığını hatırlamakta, ve bilincinin sesine kulak vermektedir L.

Yakını görmeyen miyop gözlü doğurgan zevce, sonunda evine kavuşmuştur. Taşları pırıl pırıl ovulmuş şöminesinin başında dikiş dikebilecek, kendi öz yatağında uyuyabilecek, çocuklar yetiştirecek, fırınının Hollanda malı çinilerini parlatabilecek, eniklerini yıkayabilecek, pırıl pırıl döşemeleri ovabilecektir. L., pazar günleri eline bir kitap alacak, bir kontun aşırı şımartılmış delikanlı oğlunun — sonu mutlaka evlilikle biten bir aşk serüvenini yüksek sesle okuyacaktır.

23 Ekim sabahı, L. erkenden bir domuz kestİ. Noele hazırlık. Domuzun kanı kara mahallebi yapılmak üzere bir fıçıya alındı. Kanın son damlası da fıçıya düştüğü anda savaş başladı. Silah seslerini duydu L. Kendi elleriyle ördüğü, alnının terini harç ettiği eve karşın, karısına duyduğu büyük aşka karşın silahı kaptı L. Kaptı ve gitti. Pekİ sonra ne oldu.

Yakalandı, dövüldü ve bırakıldı. Birkaç güne kadar yargılanacak. Eee, sonra? Yani şimdi? Şimdi ne yapmalı? Evde mi kalsın, kaçsın mı?

L.'yi daha önce barikatlara süren o güçlü devrimci güdü hali vakti yerinde, burjuvalaşmış, evcilleşmiş Alman işçisini sokaklara, kırık dökük işçi evlerinin duvarlarını yalayarak vızır vızır işleyen kurşunların ortasına attı. Kovana üşüşen arılar gibi koşuşan

iki bin askerin önüne attı kendini L. Acımasız sınıfsal güdüsü şimdi şu buyruğu veriyordu ona: Bir daha partiyi bırakma, sakın ayrılma partiden.

Ancak L.'nin kaçtığıнын ertesi gün evine, eşyalarına, bekçi köpeği Lumpi'ye bile hükümet el koyacaktır. Karısı, iki çocuğu ve yeni doğan bebese kendilerini sokakta bulacaktır. Ayrıca, nedense karısı da giderek kör olmakta, ve o bir yana bıraktığı dinine sarılarak uzun uzun dualar okumakta, Tanrısına yalvarmaktadır.

Neyse, bir akşam, C.'lere geldiler. Kadının başında şapka, gözünde gözlük yoktu. Yaşam öykülerini anlattılar yoldaş C.'ye. Bir zamanlar yazgılarını belirleyen o harikulade ilk bakışı anlatmayı unutmadılar...

L. ertesi gün kaçtı.

3. Onsekizinci Yüzyıl, Yaşama Sevinci ve Ayaklanma

Aslında bu portre, Ayaklanmanın tarihiyle ilgili değil pek. Ama içinde **'Das Bildnis eines Unbekannten'** (bilinmeyen bir adamın portresi), bulunmayan tek bir galeri yok. Ve böylesine herkesin malı olan bir resim, bir tarih kesitinin tekrar yaşanması olanaksız özellikleri konusunda imzalı tablolardan daha çok bilgi verecektir bize.

Önce bir ev çizeceğiz. Denizin bir yerinde yavaş yavaş batmakta olan bir gemi gibidir bu ev. Geçmekte olan bir otomobilin beyaz gözlerinden yansıyan ışıkların seline bulanık karanlık bir yan sokaktadır ama. Evin giriş kapısındaki lamba, çürümekte olan bir ağacın ölgün aydınlığını andıran bir ışık saçmaktadır.

Kokuşmuş bir bahçe kapısıyla yerden yüksek olmayan pencereler, gizli gizli birbirlerini dinlemektedir.

Üzerine boya çekilmiş pencere camlarıyla Kuzey Kutbu kadar soğuk olan yatak odasında gene işe yaramaz bir dolap, çukura kaçmış bir lavabo vardır. Bu odadaki tek ısıtıcı, buz gibi bir kuş tüyü yatağın altına tıklmış bir sıcak su torbasıdır. Aynı zamanda oturma odası ve atelye olarak kullanılan yemek odasında, demir bir sobadan yayılan ama hemen çekip giden yoğun bir sıcaklık vardır. Lambanın üzerinde, ucuz bir yosmanın jüponuna benzeyen ipek bir abajur sallandırılmış. Mutfakta, leş kokan bir lavabo, havagazı ve nem kokusu. Dekor, bir aristokrat işçinin var-sıllığına tanıklık etmektedir. Bu mekan, bir tahta oymacısı, bir sanatçı olan yoldaş K.'ya aittir. Antika ve antika taklidi eşya yapan bir fabrikada çalışmakta kendisi. En büyük eşya fabrikalarından biri bu. Ve yoldaş K., on sekizinci yüzyıl mobilyaları uzmanı. Sanat üzerine tek satır okumamış yoldaş. K., on sekizinci yüzyıl konusunda tek bildiği yok, ama bu çağın sanatını parmak uçlarıyla algılıyor, yansıtıyor. Öyle büyük bir usta ki, maden ve kaplumbağa kabuğu kakmalı kiraz kaplamalı parçaya gözü kapalı testere vurabilir; dümdüz bir keresteden kıvrım kıvrım oymalı bir arkılığı gözü kapalı çıkarabilir; bu aklın alamayacağı kadar becerikli ellere düşen ağır, nemli bir tahta parçası, ünlü Boulle atölyelerinden çıkmışçasına güzel olabilir. Olasıdır ki ninelerimizin aşk mektupları yazdıkları antika masaların her birine ve Werther'lerin, ağır tabancalarının yanına başına bir mum diktikten sonra sevdiklerinin adını yazarken üzerinde tebeşir kırdıkları masalara K., usta sanatçı, tek süs olsun diye gizli çekmeceler, ve kazara dokunuldukta o hayran olunası burjuva ellerine sararmış bir çift yaprak, bir küçük demet kuru mine ve bir başkasının gizini ele veren duyulmadık bir koku sunacak olan gizli yaylar yerleştirmiştir. Ve bütün bu say-

dıklarımız, eşsiz bir beğenisi ve zor rastlanır bir uyum duygusu bulunan sanatçı K. tarafından bir araya getirilmiştir.

Ona göre devrim, hayatta en paha biçilmez, en değerli şeyi — siyasal şekli biçimlendiren pratik yaşama uygulanması tümüyle olanaksız sözcük ve genellemelerle dolu bir mücevher kutusu gibi bir kenara kaldırılmıştır.

Ayaklanma sırasında K.'nın etkin rol oynamadığını söylemeye gerek yoktur sanırım: elbet, çarpışmalardan sonra yoldaşlara gösterdiği büyük konukseverliği saymazsak...

K. bir Epikürcüdür. Yaşama karşı duyduğu büyük, yerinde durmaz sevgisi, zevkleri ve o apaçık görünen sıcak insancılığı, bir insan olarak güzelliği ve oymacılıktaki ustalığı kadar aşılmaz duyarlılığıyla tam bir Rönesans adamıdır. K., yaşamdaki süreçlerin psikolojik ve son derece dünyasal işlevleriyle günün birinde en büyük ve en hakiki güzelliğin temelleri olacağına inanır. Toplumsal estetik, Edgar Allan Poe'nun sözünü ettiği en iyi şeylere — bilge kişilerin içinde yaşayacağı ve bugüne dek ortaya çıkmamış bahçelerin ve cennetlere karşı K.'nın büyük bir yakınlık duymasını sağlar. K. bu cennetleri işçilerle doldurur.

«Geleceğin krallığı ansızın kurulursa» (işte tümüyle Almanlara özgü bir kavram: uyanık düşlerine inmayan bir ütopyacı duygularını böyle anlatır ancak) işçilerin saraylarına harikulade dolaplar, yataklar, masa ve sandalyeler yapacaktır. Onun ideal toplumcu «mücevher kutusu» budur.

Ama biz, uygulamaya bakalım. Ekimdeki savaşa neden katılmadı? Grevlerden, bildiri dağıtımlardan söz edilince neden gülümseyip geçiyor? Bu kasıtlı eylemsizlik ve iç savaştan, savaş alanından bu kesin kaçış ne,

bu kıskırtıcı hiddet ve burjuvaziye karşı büyük bir utku kazanmış havaları ne? Büyük ruhsal ve bedensel zevkleri için dünyaya gelmiş olan ve kendi sınıfının bu zevkleri tadabilmesi için gerekli yolun sosyalizm olduğunu düşünen bu adam, sonunda neden parmağını oynatmadı ya da Ayaklanma sırasında kellesini koltuğuna almadı?

Meğer kendi burjuvasını yağmalamakta ve hırsızlık etmekteymiş. Nerdeyse açık açık çalmakta, çapına göre büyük paralar yığmakta, patronunun gözüne gözüne bakar, çıraklarından ürkek ve hain gözlerini ayırmazken, akıllamaz kazançları cebine indirmekteymiş. Sonra, bir hafta durup dinlenmeden canla başla ve de günde on saat çalıştıktan sonra, gelsin biralar, en iyi türden... Çıtı pıtı karısı Eisa, siyah ipek gömleğiyle ortalıkta kırıtsın ve bir Roederer mantarının, şaşırıp da ininin duvarına toslamış uzun boylu bir adam gibi alçak tavana çarptığı leş kokulu köşede, puro dumanları arasında, sıcak, ter ter nemliliğin yaydığı sisin ortasında, yüzyıllık üzümlerin seramik bardakların yüzeyinde oluşturduğu küçücük hava kabarcıklarının altını patlayışları içinde, bir utkun tavrıyla, koltukları kabara kabara keyfeden K.'yı görelim... Aldattığı, öylesine kurnaz, öylesine sakınmasız aldattığı burjuvaziye küçümseyen, ona söven bir K...

Keyfine diyecek yok K.'nın.

Eski Hamburg türküleri, bizimkilerden daha eski ve daha hareketlidir. Babasının işten attığı üç kabadayıya âşık olan bir zanaatçı kızını anlatan bir türküleri var. Bir de, deniz atlarını ve kadınları, kavgaları ve liman meyhanelerini anlatan bir türküleri... Bunları çok güzel söylüyor K.

Patronunun, bu vazgeçilmez sanatçının, taşa taşa donanmış masasından birkaç kırıntı çalmasına isteye-

rek gözyumduğunu, bir yudum çalıntı şarap ve o birkaç saatlik keyif karşılığında — bütün emekçilerin verdiği alınteri, kol gücü ve kemik yerine — onun düşmanına kemiğindeki iliği, bütün hayatını ve bizim yetenek dediğimiz o beyninin titreşen gizemli dokularını verdiğini nasıl anlatırsınız K.'ya?

GENE SCHIFFBEK

Schffibek karakolu, belediye binası, postane ve genel olarak bütün kurumlar ve bu karışık nüfuslu küçük işçi kasabasında devlet gücünü simgeleyen bütün kamu binaları, 23 Ekim sabahı erkenden, bir karabina ve pırıl pırıl bilenmiş boynuz saplı bir av bıçağı yardımıyla komünistler tarafından ele geçirilmişti.

Hamburg'un öteki yörelerinde olduğu gibi Schiffbek karakolu da tıklım tıklım silahlı Sipo doluydu ve çarçabuk, çıt çıkmadan ve de kısıklıvrak teslim alındı. Bütün Ayaklanma ve ayaklanma planını hazırlayan ve uygulayan askeri örgütün başında S. bulunuyordu. Çağdaş Almanya'nın gurur duyması gereken gerçek devrimci işçilerden, yiğit, yürekli, dev yapılı bir adamdı S. Bir lider için çok gerekli ve değerli olan tedbirli davranma duygusunu ve yaptığı her etkinin ne tepki getireceğini kılı kılına hesaplayabilme yetisini geliştiren bütün düşmanları, demirsi kaslarının bir hareketiyle ezmesini sağlayan onun o bedensel gücü ve uyanıklılığıyla belki de. Bir örsün üzerine bir buharlı çekic gibi inebilir, orda duran cevizin içini dağıtmadan kabuğunu

ikiye ayırabilir — ve bir an sonra bir demir çubuğu ikiye bölebilirdi.

Yerel örgüt üyelerinin arasından seçtiği silahlı birliği, tam S. gibi davrandı ve aynı onun gibi savaştı: Dört bir yandan kuşatılıp bir duvar dibine kıştırıldığında, demir yumruklarının gücüne ve nereye varacağına bakmadan, kendisini kısıtıranların ayaklarını bir bir yerden keserdi S.

Schiffbek karakolunu kuşatan isyancılar, hiç oyalanmadılar; on altı tüfek ve bir o kadar da tabanca alarak, az önce yakalayıp silahlarını aldıkları polisin düştüğü tuzağa düşmemek için hemen ordan ayrıldılar.

Shiffbek'le Hamburg'u birbirine bağlayan merkezi karayolunun sol yanındaki tepeler boyunca serpili işçili kulübelerinin köşelerinde, bahçelerdeki küçük barakaların, çalılıkların ardında gizlenmesini de bilen iyi bir nişancı, bir tek nişancı, yolu, köprüyü ve demiryolu istasyonunu ateş altında ve kendisinden on, yüz ve nihayet, 26 Ekim sabahının son saldırıları sırasında bin kez daha güçlü olan düşmanı bir hayli uzakta tutabiliyordu ve tuttu.

Bir nişancı, ya da burda dedikleri üzere bir **Scharfeschtütze**, siperi ardında gizlenir, uzun aralıklarla, her beş, on ya da on beş dakikada bir ateş ederse, tek bir kurşunla, en azından bir ve çoğu kez iki adamı etkisiz bırakabilirdi. Bu tek tük, nerden geldiği belirsiz ama mutlaka öldürücü olabilen atışlara polis makineliyle karşılık veriyor, bütün bu bloku tarıyor ve güçsüz öfke-lerinin ve hiddetlerinin görüş alanına kazara giren sayısız kadın ve çocuğu biçiyordu. Bununla birlikte, kısa bir sessizlikten sonra, soğuk, hesaplı ve keskin gözlü bir atış daha duyuluyor, diyelim, az önce bir çelik kapının ardından başını uzatarak bir kürk eldiveni çıkaran

ve rahat bir soluk alarak sigarasını yakan bir Yeşile, bir zırhlı aracın şoförüne varıyor. Araç, az önce köşeyi dönmüştür ve şoförü, bir posta kutusunun ardında bir gölge gördüğünü sanarak durmuş, sonra bu gölgenin, yüzünü ve ekmeğini başörtüsüyle gizlemeye çalışan kendi halinde bir ev kadını, bir vatman karısı olduğunu anlayarak rahatlamıştır. Vakit elverseydi, sigarasını bitirecekti belki de...

Reichswehr askerleri, beceriksiz köylü delikanlıları arasından toplanmıştır. Bunlar, varıl köylülerin oğulları, savaştan ve devrimden sonra olgunlaşmış bir neslin çocuklarıdır. Köyde, babalarına yük olmaktadır; gelecekte konacakları bir mirasa güvenmediklerinden, toprağa yeterli beygircü harcayamayan obur, tembel, şımarık çiftçiciklerdir bunlar. Böyleleri, siyasal yaşamda dört ayaklı yaratıklar sayılırlar, Landsknechte olmaya dünden razıdırlar ve iç savaşa, az bir riskle çok kazanç sağlayacakları bir pogrom gözüyle bakarlar. Ama besili küçük köylücükler, ekmek kuyruklarında yürekleri ağızlarında bekleyen silahsız kadınlarla çocuklar, ve memlekette tombul gerdanını kolalı beyaz yaka-sının üzerinden sarkıtmış rahibin büyük bir kendinden geçmişlik içinde anlatacağı ürkek bir kent savaşı yaşamak yerine, yüzlerce işçiyle yüzyüze gelince, ve düşmanın makineli ateşinin altında barikatlarını savunmayı, düşmanı püskürtmeyi büyük bir kusursuzlukla başarmış eşsiz birer nişancı olarak dünya savaşından madalyalarla çıkmış eski tüfeklerin soğukkanlı, kusursuz ateşleriyle karşılaşınca nerden geldiklerini şaşırdılar.

Roller değişmişti. Almanya'da devrim, barikatlarını askerlik biliminin bütün kurallarına uygun olarak savunan eski askerleri silah başına topladı. Oysa hükümet birlikleri sayıca çok olmakla beraber tümüyle deneysiz, pişmemiş askerlerden oluşuyor. Korkak adam-

lar bunlar. Elleri ardında bağı bir tutsak karşısında askerleşiyorlar ancak... Evinin çatısından askerleri birer birer toplayan, tek kuruşunu boşa harcamayan yapayalnız bir savaşçıyı alt etmek için bölüğüne revolver doğrultmak, onları silah zoruyla saldırıya geçirmek durumunda kalan bir subayın çaresizliği bir rastlantı değildi. Namluyu çavuşuna doğru tutarken, herkesin önünde bas bas bağılıyor, şu sözleri söylemekten sakınmıyordu:

«Ulan serseriler! Bunlar gibi (çatı penceresini göstererek) yirmi tanesiyle sizin bininizi temizlerim bel!»

Ancak Schiffbek işçileri, S.'lerinin ve onun Operasyon Başkanı ve Kurmay Başkanı olan eşsiz Fritz'in komutası altında subayın yardımına gerek kalmaksızın (!) ordu birliklerinin kıyımına karşı direndiler. Kendilerini bulundukları yerin koşullarına göre hemen ayarlayarak sürekli taktik değiştiriyorlardı. Tepelerin kasabaya egemen olduğu ya da açık arazilerde yüksek konutların bulunduğu yerlerde güçlerini küçük çarpışma ünitelerine ayırdılar; her ünite bağımsız olarak kendini savunacak, ilerleyecek, gerileyecek, siper girecek ya da gerekli gördüğü durumlarda siper değiştirecekti. Ama kasabanın dar sokakları arasında geniş boş arazilerin uzandığı yörelerde, o eski ve denenmiş sokak barikatları tekniğine güvendiler. Sokakların su yollarını barajlarla tıkadılar, yerleri kazarak zırhlı araçların ana caddelere girmesini engellediler.

Elinde bomboş bir karakoldan başka bir şey bulunmayan polis, saat on bir buçukta Schiffbek'e karşı ilk saldırısını yaptı. Elli kişilik bir bölük, babalarının arpa tarlasında yürür gibi ana caddeye çıktı; yoldan geçen birkaç kişiyi yere sererek uzun bir merdiveni bulunan beyaz bir binaya doğru ilerlediler. Kara gözlü güzel Minna pırıl pırıl beyaz dişlerini göstererek sal-

dırganları birer kont gibi selamladı. Şişkin göğsündeki kırmızı kurdeleyi görmediler bile. Arkadan bağlanmış başörtüsü yan sokaklardan birinde sakın sakın gözden kayboldu. Onun yanısıra koşmakta olan küçük bir çocuk, döndü, hıçkırdı ve kaldırıma çöktü. İki kaşının ortasına bir kurşun saplanmıştı.

Yirmi adım kadar öteden gelen birkaç kurşun saldırganlar bölüğünün yarısıyla birlikte başcavuşunu yere serinceye dek isyancılar kampında derin bir sessizlik egemendi.

Bir saat sonra, sayıları şimdi iki yüzü bulan polisler, tek bir hattan değil, aynı anda birkaç ayrı yönden harekete geçtiler. İşçiler, barikatlarından ve siperlerinden onları geri püskürttü; tepelere serpili bütün siperlerden gelen karavana atışlar, saldırganları oldukları yere kakıyordu. Fritz, yırtık önlüklerinde fişek dolu kadınların çevrelediği evinin köşesinden ateş etmekteydi. Klasik bir tip: geniş siperli, çenenin altından bağlı bir şapka, paramparça bir ceket ve altında kalın bir kazak. Güzel Minna'nın bugün bile gülmeden anmadığı saçları, bir haydutun saçlarını andırıyor: beş dakikalık bir bekleyişten sonra bir, yalnızca bir kurşun. Bu bir atışla Fritz dördünü yere seriyor.

«Schiffbek'de Fritz çok boldur ve bu kasaba Fritz'leriyle ünlüdür» denmelidir. Bir ikinci Fritz, barikatlarla siperlerin savunmasını yönetmekteydi. S.'in yanında nerdeyse cüce gibi duruyor Fritz. İyi huylu S., güçlü, değerli ve dimdik başıyla dört bir yana dal budak salarak rasgele gelişirken Fritz, güçlü bir meltem rüzgârı altında, kayalıklar arasında bir yerde toprağa sımsıkı yapışmış ikibüklüm bir fidan gibidir. Ayaklar hazırda, topuklar bitişik, davul göğsü şişik, eller cephede, omuzlardan biri az öne kaykık durduğunda bir profesyonel boksör ya da daha doğrusu yakışıklı bir at-

letle karşı karşıya olduğunuzu sanırsınız. Islıklar mı istersiniz, sakınmasız şakalar mı, ve bir kadını ya da bir polisi kıpkırmızı kesecek bakışlar mı... Bir de, ona başka dile çevrilmesi olanaksız takma — **Didlein** adını kazandıran yırtıklığı, gözüpekliliği kadın bu niteliklere! **Didlein** yani, aşağılatıcı ve aynı zamanda yüceltici bir ad: ahbap, çapkın, kabadayı, gözüpek, yalancı, haydut, eşiya ve pastacı anlamlarına geliyor. Ve Fritz, böyle bir adam işte — yani genel olarak iyi bir insan. Barış zamanı bu Fritz partideki görevlileri keskin liman kokusu ve kural tanımaz huysuzluğuyla şaşkına çevirirdi; ama savaş günlerinde birbiri ardına mucizeler yarattı. Bir pencereden ötekine koşar, ilerler, militanları harekete geçirir, bir gruptan ötekine koşar, söver, ve S.'in sakın gücüyle nereye gideceğini şaşırmış isyancılar arasında bir hareket merkezi olarak buyruklar verirdi.

Saat bir buçukta hükümet beş yüz adamı ve bir zırhlı bölüğüyle Schiffbek'e tırmandı. Çarpışma akşamının altısına dek sürdü. Birinci sınıf nişancılar uzun süre dayanmayı başarabilir ama ne de olsa yürekliliğin de dayanıklılığın da bir sınırı vardır. Savaşçılar, zaman kazanmak için sessizce hendeklerden çıktılar, en yakın tünele daldılar, bir buçuk saat kadar sonra tüfeklerinin çelik burunları bir başka barikatın ardından uzanıyor, en sıkışık savaş noktalarında imdada yetişiyorlardı.

Bu arada nerden geldiğini şaşıran düşman, şimdi bomboş olan siperleri ateşe vermeyi sürdürüyordu. Zaman, zaman savaşın şiddeti azalıyor, bu arada bir gözcü dört ayağı üstünde kaldırımda ilerlemeye başlıyor; ama sonra, yakınlarda bir çatıdan gelen tek bir silah sesi savaşı yeniden başlatıyordu. Düşman, bir kez daha ve daha öfkeli, sanki daha güçlü bombar-

dımana başlıyor, boş kovanlar, toprak yığınları, yıkıntı artıklarıyla dolu hendekleri kurşun yağmuruna tutuyordu. Böyle bir tuzağa düşen subaylardan biri, hendeğe sesin soluğun kesildiği kanısıyla ,büyük bir kahraman gibi tabancasını havaya kaldırdı, adamlarını susturduğu ve ölülerle dolu olduğunu sandığı hendeğe sürdü. Hepsi de rasgele havaya ateş ederek, savaş naralarıyla boş hendeğe yuvarlandılar.

Gün batmaktaydı. Güneş, uzun, tüfek namlularını andıran gölgelerini caddelere uzatıyordu. Schiffbek'in belli başlı yerlerine, genel grev ilan eden ve Sovyet hükümetini selamlayan afişler asılmıştı bile. Binlerce askerle çevrili otuz beş komünist, bütün Almanya'nın arkalarında olduğuna, onlarla birlikte ayaklandığına inanmaktaydı. Ancak, hiç çağrı yapmadan bile bütün halk komünistleri desteklemekteydi. Sekiz bin kişi sokaklara döküldü ve eğer aralarında savaşıma katılmayanlar varsa, bunun nedeni silahlarının olmayışındı.

Ya o kutsal aydınlar! Schiffbek'de aydınlar beş para etmez; Rusya'da da öyleydi. Toplumsal devrimin silahları konuşturduğu her yerde, aydınlar polis ve askerlerin yanbaşıda ateş ederler. Avrupalı aydınlanmasının meyvesini Schiffbek'de sunan bir profesör değil —Schiffbek'de de ne profesörler var!— bir öğretmen değil, —öğretmenler iyi niyetli ama sakıncalı— bir ebe bile değil —Schiffbek'de kadınlar tıbbi yardımdan tümüyle uzak olarak doğum yaparlar— yaşlı bir hademeydi! Altmışlık moruk, kafasını dersane bilgiçliğiyle doldurmuş! Müdürün odasındaki kitaplıkların, öğretmen formlarının, karatahtaların kendisini küçümsemediği gibi, nasırları, yoksulluğun pis kokusunu küçümsemeyi öğrenmiş bir işçi olan bu ihtiyar hademe, pistolünü kaptığı gibi kendi sınıfına,

kalem efendiliği ve Kutsal kitap yerine sokak savaşı öğrenimi gören öğrencilere ateş etmeye kalkmış.

Biri kapıyı vuruyor. Hademe saklanıyor hemen. Dışardaki bir daha çalıyor kapıyı; derken kapı menteşelerini S'in öfkeli omuzlarına teslim ediyor. Bunun üzerine bir kolunu Schiller büstüne doğru —ama bilmeden— kaldıran ihtiyar, işçinin geniş bağrına ateş ediyor ama boşa. Burada moruğun kahramanlığı kurşına tıkılmıştır. Hademe merdivenleri çıkmaya, kaçmaya davranıyor. Ardında hademenin silahına aldırmadan koşuyor S. ve bas bas bağırıyor:

«ihtiyar **Karnikel** (tavşan)! Sen kendi işine bak-sana! Sınıflardaki çöp sepetlerini dök, yeter, moruk! Çocukların eğitimine katkı olur böylece, deli herif!»

S. ihtiyar hademe Paulis Amca'yı yakaladı, elindeki silahı aldı, «Senin kime ne yararı olacak, ha?!» dedi gözünün içine baka baka.

Ihtiyar hüngür hüngür ağlamaya başladı. Çünkü beyaz cebir denklemlerini, ders programlarını kara tahtalardan sildiği bunca yıl, gerçek bir aydın yapmıştı onu: birden kelleyi koltuğa alması ve ardından bir kız gibi ağlaması bunu gösteriyordu.

S. ihtiyarın başını şöyle bir sarstı ve bıraktı. Durum şuydu: S. bir eliyle ihtiyarı ve onun o zavallı silahını tutar, öteki eliyle de kurşunun yaladığı yüzünü silerken kahkahalarla gülüyor ve ağza alınmadık sövgüler savuruyordu. Gözyaşlarına boğulmuş olan Paulchen, eski ve kirli parti kimlik kartını paramparça etmek zorunda bırakıldı.

İşte Schiffbek: Yetimler, kurşun yağmuru, ölüm ve kahkaha.

Akşama doğru çarpışmalar dindi. İşçiler geri çekilmek zorunda bırakıldılar —S., bugün bile bu geri çekilme olayından utançla ve çocuksu bir öfkeyle söz eder—

eski konumlarından beş yüz adım geri çekilme buyruğu aldılar. Bu, Hamburg yakasındaki durum. Ama arkalarda, birlikler büyük meydana dek sokulmayı başardılar ve burada varsıl yurttaşların sosis, tereyağ ve tebrik yağmuruyla karşılaştılar. Birliklerin oluşturduğu çember daralıyor, içindekileri kımıldayamaz hale getiriyordu. Yıkık Barmbeck'den gelen bir asiler grubu polis engelini aşamadı. Bu arada, askeri komutanların araçları Hamburg caddelerinde yarışmaya başladı: Genel Kurmay subayları barikatlar şebekesini incelemeye koşuştular ve barikatları çok beğendiler.

Gün ağarırken işçiler gene hendeklerde, çatılarda ve siper sayılabilecek her şeyin ardındaydı. Ama bir gün önce üç saldırısı yenilgiyle sonuçlanan düşman ortalarda görünmüyordu. Birkaç fabrikadan sürekli ve amaçsız, yersiz düdüğü sesi iniltileri duyulmaya başlandı. Kentin eteklerinde, çayırılara açılan her yan sokakta nöbetçiler dolaşıyor, boyuna nöbet devrediyorlardı. Barikatları bekleyenler, zararlı bir canı tutuklu bekler gibi uzaktan uzaktan volta atıyorlardı. Derken ne getireceği belirsiz bir suskunluk. Başlangıçta bu suskunluk yüreklendirdi onları. Sonra rahatsız etti. Ve sonra, o suskun açıklıklardan Schiffbek'e doğru tırmanan dev bir tehlikenin geldiğini sezdiler ve tehlikeyi karşılamaya hazırlandılar.

Beş bine karşı otuz beş kişi.

Saat bir sularında dört zırhlı ve altı kamyon oluşturan bir birlik, Horn yönünden göründü ve yolun ortasına koca bir öbek Sipo bıraktı. Kuzeydeki Uhlenfeld'den yirmi altı kamyon dolusu Yeşil. Eimsbütten yönünden süvariler. Bir uçak alçaktan alçaktan yaklaştı, Schiffbek'in üzerinde büsbütün açıldı, kasabanın kurşunlarla zaten delik deşik olmuş duvarlarını sarsarak boz bir kurşun bulutu saldı.

işbirlikçileri tarafından yenilmiş bulunan Alman Ordusu kendi öz proletaryasına karşı savaşmaya gelince aslan kesiliyor. Ama görülüyor ki, bu yenilme bir hastalık haline gelmiş, çünkü hükümet güçlerini bu kez işçiler arı gibi sokuyor. Süvarisi, piyadesi, zırhlı araçları, bombardıman uçakları ve suları pelte gibi pis olan Bille Nehrinde beş motor dolusu deniz polisinden oluşan deniz kuvvetleriyle saldırıyor hükümet. Ve işverenin şişkin sadakalarıyla yaşayan kiralık bir ordunun kokuşmuş, kof mermileriyle ve bu teknolojiyle alay eden bir avuç işçi... Sonunda, kuşatılmış Schiffbek'de birlikleri dağınık cepheler boyunca geri püskürten bu bir avuç işçi, mavili, yeşilli ve daha başka cicili bicili renklere bürünmüş askerlerden oluşan, kırık dökük taburları önüne katmış ilerliyordu. Tuzaklar halkasını yarıp geçerek bu kanlı bozgundan silahlar elde, özgürlük elde çıktı işçiler... Şundan daha gülünç ne olabilir: Bu minyatür işçiler ordusundan üç artçı silahlı «Cumhuriyetin Deniz Kuvvetlerini» yakınlara yaklaştırmamayı başardılar; bu arada S. ve adamları nehirle anayol arasındaki dar boşluk boyunca ilerleyerek kasabanın dışına çıktılar.

... Sonra zafer kutlaması. Bir kanunsuzluklar cehennemi. İhbarlar, aramalar, işkence, tutuklamalar ve kilise ayinleri... Bütün bunlar iki ay kadar sürdü. Düzinelerce işçi arananlar listesine girdi. Çoğu da tutuk-evlerine. Yargılanmalarını bekliyorlar. Aileleri, nemli işçi barakalarına takılmaya devam ediyor: isyancıların eşleri birer birer fabrikalardan çıkarılıp sokağa atılıyor. Çenesi düşük bir sendika lideri arasına kapılarını çalıyor: Yüzü gözü şiş, suratı tentürdiyottan sapsarı ve kafası sargı bezlerine dolanık. Ayaklanma sırasında «Teneke Barakalar» yakınında yakalanmış, polis tarafında yakalanmış, polis tarafından yanlışlıkla canı çı-

kasıya dövülmüş. Şimdi dökük dişlerini taktırıyor, ispiyonlar yapıyor ve bir arabulucu olarak işini sürdürüyor böylece...

Açlık, kar, pis buzsuz yataklar, kira, kapıcıların bağırtısı, ve insanın gaz kokan, hela kokan pis küçük barınağıyla iş bulma kurumu arasındaki yollara beyaz kalaslarını indiren kış... iş bulma kurumu hazırolda duran ve büyük bir açıklığı selamlayan boz bir bina. Başını hayır anlamına yukarı kaldırmakla işini sürdüren bu kale bekçisinin sırtı bizim sloganlarla dolu.

Her türlü baskı ve yoksullukla karşı karşıya bırakılmış olan kadınlar, ara ara polislerin baskını, arama taraması ya da eli kalem tutan bir jandarmanın sorgu sorusuyla baş etmek zorunda kalıyor. Ve sonra yoksulluğun verdiği çaresizlik, yumuk bir kirpi gibi dikenlerini dikey ve dışarda, buz tutmuş kaygan merdiven basamaklarında birer çingiraklı yılan gibi tıslayan sivil ve askeri güce karşı en katı ve en yürekli direncini sergiliyor.

Yüzü öfkeden kıpkırmızı kesilmiş bir Schiffbek isyancısı karısı, kollarını iki yanına ya da ocağa ya da çamaşır leğenine dayayarak, ağlayan çocukları ve ke-revetin altında kudurgan bir isyanla havlayan uzun tüylü köpeği azarlıyor, onları susturuyor, ve sonra, terden alınmış yapışmış inatçı bir tutam saç eliyle arkaya atar gibi önüne serilen kağıtları itiyor; şiddetle karşı koyuyor suçlamalara —ya da önerilere—. Hayır, hayır, adını hiçbir vakit, hiçbir yere kendi elle-riyle yazmayacak, hiçbir şeyi imzalamayacak. Devri-len bir çöp tenekesinden yuvarlanırcasına çekip giden görevlilere öyle bir yukardan bakıyor ki... Ağza ko-yacak lokmaları olmayan ve yarın, barınaklarından atılacaklarını bilen bu kadınlar, polisi itip kakıyor,

iğneli sözlerle, acı alaylarla yerden yere vuruyorlar onları.

Noel Gecesi, yitik komünistlerin çocuklarına düzinelerle bebek yapmak üzere toplandılar. C. eski kutularla gazete parçalarından bir bebek evi yaptı. Atılalı yıllar olmuş eski giysilerden, krallar yaptı, kraliçeler yaptı.

Kendi karınlarını doyuramayan komşular armağanlarla geldiler — bir kalıp sabun, bir yapma bebek ya da bir çift yün çorap...

Sonunda, geceleyin, Hamburg'lu bir bölük işçi, Amerikalı yoldaşlardan sağladıkları un ve yağla dolu bir el arabasıyla çıkageldiler. Her biri üç ya da dört, beş boğazdan oluşan yetmiş kadar aileye elli kilo yağ ve on üç kilo şeker...

Açlık, Noelden birkaç gün önce en yüksek noktasına vardı. Uluslararası İşçi Birliği Hollanda Şubesinin bir önerisi üzerine, Schiffbek, çocuklarından el-lisini Hollanda'ya, oradaki yoldaşların evine gönderecek.

Tak, kapı. Gelen işçilerin başları eğik, utanmalı yüzleri kızarık. Soğuk sobanın üzerine asılı çamaşırlara, ya da solgun yeşil duvara bakıyorlar yalnızca ve havadan sudan söz ediyorlar. Sağlıklarından, şundan bundan konuşuyorlar. Çocuk sözünü ağzına alan yok.

Boş bakışlı ana, kararsız. Kimi alsalar ki, kızı mı versem, oğlanı mı? Büyüğünü mü versem, küçüğünü mü? Çeyrek saatte hazırlanmak gerek. Torba çıkın yok. Ananın titreyen dizlerinde birkaç dakikalık acı hıçkırıklar. Ama çoraplarını giydirdi bile ana, bütün düğmeler güzelce iliklendi. Şimdi anne, kızının dolaşık saçlarını sinirli, ısrarlı ama aynı zamanda yavaş, geciktirmeli hareketlerle tarıyor. Çeyrek saat

sonra çocuk, Schiffbek'e salmış olan köklerinden son-
suza dek sökülmüştür.

İki anne çocuklarını vermeye kıyamadı.

Bunlardan biri iki kız dört erkek çocuk anasıydı. Kocasını tutuklanmış, kendisi de fabrikadan atılmıştı. Pencerelerinde cam yerine gazete kâğıdı var. Ve bu kadın, akıllara durgunluk veren bir idareyle altı boğaz su yüzünde tutmayı başarıyor. Öteki pislik içinde, umursamasız, kaygısız, hatta neşeli ve ölümün eşliğinde, hasta bir ana... Yavrularının sarışını, kumralı, hepsi de gayretli, sevgili babaların çocukları. Kısa bir süre tatmışlar baba sevgisini, ama biliyorlar. Küçük kızlar, kendi istekleri dışında, annelerinin isteği dışında ama gene de gülerek gelmişler dünyaya; üzerine çöplerin saçıldığı küçük bir toprak parçasına kazara düşmüş bir gündöndü tohumu, çöplükte nasıl o harikulade altın sarısı çiçeğiyle birden ortaya çıkarsa, öyle görkemli, öyle güzel hepsi. Erkek çocuklar sağlam yapılı, pırıl pırıl; bırakılsalar, koca gövdesiyle eski bir fabrika duvarının taşını, harcını tutan bir isfendan ağacının canlı, sivri yaprakları gibi gelişecekler hepsi. Gözyaşlarını tutamıyor bu çocukların annesi, ama başı dik. Dünyaya geldiğine sövüyor, doğurganlığına, kadınlığına sövüyor, bir yandan da bağırışan çocuklarını azarlıyor, kulaklarını çekiyor onların. Ve dizleri üstünden sarkan ince etekliği içinde oturmaya bile gerek görmeden çocuğunu emziriyor bir yandan; aç ağzını annesinin kazağının ucuyla boş memesini arasında dolaştıran bebesine aldırıyor şu anda ana ve bağırıyor, aç yavrularından bir tekini bile sürgüne göndermeyecek.

Ölüm sancısıyla kıvranan bu çaresiz aileler arasında, Schiffbek'de akşamları bütün komşuları başına toplayan mutlu bir kadın var. Herkes bu kadının

görülmedik rahatlığını yaşamaya, onu dinlemeye geliyor. Ufak tefek, esmer, vaktinden önce yaşlanmış, kömür gözlü bir kadın bu. Buzların ortasındaki bir mangalda pişmekte olan kestanelerin kabuğu nasıl çıtıpıt ses çıkarırsa, onun sesi de öyle. Güneyli birinin konuşmasını andırıyor. Dört çocuğu var. Hepsi de ısmarlanmış gibi ya sapsarı ve mavi gözlü, ya da esmer, kara gözlü. Çocukların kimi Çek kimi Alman, ve yaş sırasına göre, bir Alman doğmuş, bir Çek... Kocası, yoldaş R.'dir. Polonyalı soyadıyla başçavuşuna pasifist izlenimi bırakan suskun doğası yüzünden orduda çok dayak yemiş eski bir komünisttir kendisi. AKP'nin en eski savaşçılarından, Spartaküs Grubu üyesi ve Kapp Ayaklanması'nda yaralanmış bir askerdir bu kadının kocası.

Her insanın yaşamında bir çıban başının olduğu ve sonra büyüdüğü dönemler vardır. Her türlü aşınma — bir bebeğin hastalanması, patronla yapılan bir ağız kavgası, bir yeraltı toplantısından çıkarken ajanla karşılaşmak— bütün bunlar insanın canını sıkan, kötü sonuçlar getirme eğiliminde olan şeylerdir. Yoldaş R., bir yabancıdır, bir ailenin yükünü omuzlarında taşımakta, haftanın üç günü işsiz ve yıllardır komünistliğiyle tanınmış bir yoldaştır. Kendisi, kendi canıyla dört kişilik ailesinin bugün yarın tekerlek altına gireceğini adı gibi bilmektedir. Hepsi de yorgun, son derece aç ve soğuktadırlar...

Ve çarpışmalar... Bütün bunlar... Gel gör ki, Ekim, Hamburg Ayaklanması'nın Verdu'sü olan Schiffbek'in akıllalmaz bir inatla inandığı zaferi getirmedi. Polis, harekette çok büyük bir rol oynamış olan R.'i yakalamayı başaramadı.

Yurt dışından karısına bir mektup ve bir vize yolladı. Bir mucizeydi bu, ama oldu.

R.'in oturduğu dairedaki herkes gevşedi, rahatladı, derin soluklar aldı ve fısıf fısıf konuşmaya başladı.

Yurt dışından gelen o mektup, o beş insanoğlunu, damlarına çöken heyelanın altından kazıp çıkaran bir bel küreğinin ucu gibiydi...

HAMM

Hamm yöresi. Bu bölge, gepgeniş ve düz sokaklarının konumu açısından sokak savaşı için son derece elverişsiz.

Yayvan, geniş bulvarlarını barikatlar çemberine almak güc. İşçi barakalarının çıplak yüzleri, kaygan asfaltta parlak gölgeler oluşturuyor. Oyukları, çıkıntıları ve eski binaların yüksek balkonlarını yeğleyen nişancıları korumaya elverişli değil duvarlar. Bel kürekleri ve kazmalar, asfaltı yarmakta güçlük çekiyor. Böyle bir caddeyi kapatmak için doyasıya gelişmiş koca ağaçlar gerek. Ama bu bölgede ağaç yetişmiyor, yoksul mahallelerinde ağaç büyümmez. Üstelik Hamm'ın dümdüz, boş, pürüzsüz ve birer taş tüneli andıran caddeleri, dört yol ağzına yerleştirilmiş tek bir makinenin tüfekle kolayca savunulabilir: sığınacak bir delik ve insandan başka her şeye benzeyen hain gölgelerden — kasketi gözüne indirmiş, boynuna doladığı bir yün atkıyı burnuna dayamış, tüfeği elinde avlanan yaratıklardan korunacak bir siperin arayışı içinde yerde emekleyen birini acımasızca ele verecek dürbünlerin

rahatça tarayabileceği uçsuz bucaksız caddelerin keştiği yol ağızlarıdır bunlar.

Bütün bu olumsuz özellikler, Hamm'ın, çok kısa süren ama çok yoğun savaflara sahne olmasını önlememiştir. Küçük-burjuva özelliği gösteren karmakarışık nüfusu bile bu yoğunluğu azaltamamıştır. Küçük-burjuvaların büyük bir çoğunluğunu oluşturan öğrenciler polise hizmet sunmaya hazır olduklarını bildirmişler ama bunu yaparken kendi evlerinden kaçmayı, kentin daha güvenli bölgelerine gizlenmeyi seçmişlerdir.

Bir silahlı ayaklanma, ellerinde silahları olan insanları gerektirir. Hamburg Ayaklanması, silahsız işçilerin, düşmanın silahlarını almak gibi zor bir silahlanmayla gerçekleştirilmiş bir ayaklanmaydı.

Hamm bölgesinde; sürekli Sipo birliklerinin bulunduğu beş karakol vardı; Polislerin elindeki silahlardan başka, bu karakollardaki küçük cephaneleri de ele geçirmeyi umuyordu askeri örgüt.

Dolayısıyla, kentin öbür yörelerinde olduğu gibi Hamm'da da savaşım, silahsız işçilerin, nöbetçilerin koruduğu ve askeri birliklerle takviyeli karakolları ve buralardaki cephaneleri ele geçirmesiyle başladı.

En çetin karakollardan biri, dedelerinden kalma bir tabancayla on iki işçi tarafından alındı.

Karakolun daha kapısında, birlik çözülür gibi oldu. Adını gururla anacağımız Rolfshagen adındaki yoldaş, adamlarını dürtükledi: «**Nun man los!**» (Ee, ne duruyoruz!) Ve ardından geliyorlar mı diye bakmadan dev ayakları ve uzun bacaklarıyla üç basamak birden çıktı, karakola daldı. Ardında genç bir besteci olan tek bir yoldaş izliyordu onu, başka kimse yoktu. Baskıncıların tek silahı olan dededen kalma ve de üstelik boş tabancayı Sipo'lara çevirdiler. Adamların ka-

rarsızlığını gören Rolfshagen, kendisinin de daha önce duymadığı bir sesle haykırdı ve yumruğunu masaya indirdi. Komiserin masasındaki kâğıtlar uçmuş, mürekkep hokkalarındaki kutsal su oraya buraya sıçramış, ve devlet gücü temelinden sarsılmıştı.

«Man los, hier wird nicht lange gefackelt!»
(Haydi, yürüyün bakalım, sallanacak vaktimiz yok!)

Polis teslim oldu, ellerini yukarı kaldırdı, silahları çözdü. Yoldaşlar, polisleri bir odaya tıkıp üzerlerinden kilitlediler. Peki şimdi ne olacaktı? Kuşatılmış **Revier**'de (karakol) mi kalsalardı, sokağa çıkıp siper mi kazsalardı, yoksa kulaklarına durmakbilmez silah seslerini ulaştıran Barmbeck'in yardımına mı koşsalardı? Merkezden tek haber alınamamış, şu ana dek çıt çıkmamıştı.

Parti toplantılarında, ağzına piposunu dayayıp konuşmadan oturan, su geçirmez denizci ceketı sırtında öfkelenmiş gibi bir kambur oluşturan Rolfshagen, hiç gevezelik etmezdi. Bisiklet tekeri telleri gibi pırıltılı sözcüklerden, parti aydınlarının o çok rağbet ettiği savaşı, çağrılarından hoşlanmazdı. Bir ayaklanma basit, dümdüz bir şeydi ona göre; geri çekilmek yoktu, o yana bu yana kayma, kararsızlık, duraklama diye bir şey yoktu onun bildiği ayaklanma kitabında. Ganimet boşaltan bir vincin kolu gibi hareket eden bir şeydir ayaklanma. Bir pusula iğnesi gibi dümdüz, rota tutmuş bir gemi gibi giden bir şeydir ona göre. Bu işi böyle bilen Rolfshagen, tüfeğini doldurdu, yedek kurşunlarını hazırladı ve gözüne kestirdiği bir pencere altına girerek savaşımaya ve orada gerekirse ölmeye karar verdi.

Yoldaşları onu ordan almak, götürmek istediler, bu konumun çabucak sarılabileceğini, bütün tehlikelerini

anlattılar ona, dil döktüler, ama hayır, Rolf orada kalmaya karar vermişti bir kez.

«**Dat is Befehl ick blieb**» (Bu bir emirdir, bırakın beni, kalıyorum,) dedi ve kaldı. Bölgeye akan polisle bu adam arasındaki çarpışma bir saat sonra başladı. Son kurşununu da sıkan Rolf, başından, göğsünden ve karnından yaralanmış olarak ama bununla birlikte kurşunlardan değil de kaburgalarına yediği korkunç bir tekmeyle bayılarak yere yığıldı.

Rolfshagen, gövdesinden çıkardıkları altı kurşunu bıraktığı hastanede ölmedi. Devrimin hızla zafere ulaşacağına olan güvenciyle kaçmayı kabul etmedi. Scheidemann'ın bahsettiği 'af'la on yıla indirilen kürek cezasını yeğledi ve bu cezayı güleç yüzüyle kabul etti. Karardan sonra tutukevine götürülürken bile döndü, burjuvalardan oluşan dinleyiciler arasına serpilmiş olan dostlarına şöyle seslendi:

«Benim revolveri arasına temizleyin, iyi koruyun; yakında alırım sizden!»

Fort Caddesi Karakolu işte böyle teslim alınmıştı.

Şimdi, Mittelstrasse karakolunu anlatalım. Ama önce Charli Setter'den söz etmek gerek. İl genel meclisi üyesiydi bu; çatışmalar iyice bitip ortalık duruluncaya dek görünmedi ve utanılası bir çözüklük, çekingenlik ve yufka yüreklilik sergiledi.

Sonra bir de şu işçiden söz edelim: gençlik yıllarını geride bırakmış ama son derece çevik, hareketli, Almanların deyişiyle aufgeweckt. Dar uzun suratını çevreleyen kara ince sakal, kenarı siyah çerçeveli bir başsağlığı mektubu zarfını andırıyor. Sakal, boyuna titriyor, öyle ki, adamda sakal tiki var sanırsınız. İşte bu adam, bütün bu savaş boyunca hendeklerden ayrılmadı; dışarı çıktığında kötürümdü. Başından yaralanmıştı. Dayanılmaz sancılar içinde kıvranıyor, sara nöbetleri-

ne tutuluyordu. Ancak bu sakatlığı, bir sosyal-demokrat ve parti görevlisiykenki suçluluklarını düşünüp eleştirmesine engel olmadı. Savaşa ve onun celebisi olan işçi partisine söverek, elli yılı aşkın zamandır üyesi olduğu örgütten ayrılmak yürekliliğini gösterdi.

Partideki konuşmaları birbirini tutmaz görünen K.'ya tümüyle güvenmekten sakınıyordu yoldaşlar. Ama **Aktion** sırasında çarpışma alanlarından ayrılmadığı gibi en büyük tehlikelere göğüs gerdi, ve harap sinirlerinin dizginini bir an bile bırakmadı. Davranışları, yönetimi, başından sonuna dek kusursuzdu.

23 No. lu karakola yapılan saldırıda, K.'nın yanında iki eşsiz kardeş bulunuyordu. Kıvrırcık saçlı, iri yarı Rott adında olanı bina yapımcısıydı. Aslında ne iş yaptığını tam olarak anlatamam... Neyse, demir, çimento ve kömürle ilgili bir ticaret yapıyordu. Bu yoldaş bütün sorularıma o Siegfried'li kafasını iki yana sallayarak yanıt verdi ve bu işte kendisinin ne rol oynadığı üzerine istediğim bilgiler karşısında hiçbir bedeli kabule yanaşmadı. Sert çizgili gülmez yüzünde uzun bir gölge kaplı hâlâ: Koca bir binayı ayakta tutan iri bir taş sütun gibi. Onun yanındaki çok becerikli, eşsiz bir kültür ve cesarete sahip olan L.'di. Esmer teni, cıvıl cıvıl gözleri ve (tıpkı aletin bıçağını tezgâhın kenarına sürterek deneyen bir usta gibi) siyaset ağızlarını, siyaset adamlarının suratını çok iyi taklit eden L'de Slav ya da belki Yahudi kanı var bana kalırsa. Siyasal öfkesi burnunun ucunda, ama aslında soğukkanlı, ileriye gören bir dam. Bu yüzdendir ki L., en iyi, en eşsiz Hamburg savaşıçılarında biriydi ve gene bu yüzden, devrimin en ateşli sözcüklerinin ucuz kırmızı bir bez parçasına eğri büğrü yağlı boya yazılarla yazıldığını bir an bile unutmadı. Yüreğinde büyümlü ellerle mühürlenmişcesine sımsıkı kapalı bir buzdolabı bulunan sıcak,

istekli, becerikli bir insan işte. Her şey bir yana, yaptığı bilinçli fedakârlıklar, gerekli anlarda insafı acımayı elinin tersiyle itmesine neden olan öfkesi, tüm öteki değerlerinden üstündür.

Rott ve L.'in yanısıra üç anarşist kardeş savaştı. Eylemsizliğini eleştirdikleri partiden birkaç ay önce ayrılan bu yürekli adamlar, Ayaklanma parolasını duyar duymaz silaha sarıldılar. Ailece komünistti bunlar. Altmışlık anneleri, kızkardeşleri ve iki enişmeleri harekete katıldı. Kısacası Alman işçileri arasında sayıları hiç de az olmayan Sovyet düğümlerinden oluşan bir aile hücre-i. Yirmi sekiz işçilik, iki revolver ve bir copla silahlı olan bu grup kendilerine düşen karakolu iki yandan kuşatarak polislin elindeki silahları aldılar, cephanesine daldılar; çok başarılı bir baskın gerçekleştirdiler.

Bu arada, saat yedi sularında, gün ağarmaya başladı. Sokak trafiği (elbet kentin bu kesiminde birkaç saatliğine) durdu ve silahlı işçi birlikleri, bir şeyden habersiz işlerine giden iş arkadaşlarının yolunu keserek evlerine gönderdiler.

«Ne oldu?»

«Proletarya diktatörlüğü ilan edildi.»

«Dat kun jo sen, ook io nich wieder gohn.» (Olabilir, ama uzun sürmez.)

«Dan got wi werra nochüs.» (Öyleyse eve gidelim barf.)

Barikatlara değil, yüzlerce işçiye yardım etmeye değil, eve gidiyorlar.

Çok özgün bir tavır.

Birlik Merkezi'nden haber alınamamasına, buyruk gelmemesine karşın isyancıların büyük bir çoğunluğu işi bitirilmiş karakolları bırakıp silahların susmadığı Barmbeck'den tüten barut dumanları yönünde harekete geçtiler. En doğru taktiği güdüsel olarak bulmuşlardı.

Asfaltı kaldırmanın olanağı yoktu. Hemen hemen hiç ağaç görünmüyordu ortalıkta. Daha büyük kitleleri savaşa katmak için yeterli silahları da yoktu; bu yüzden silahlı gruplar çeşitli yönlerle dağılarak savaşa tutuşmuş bölgelere katıldılar.

Rott, L. ve anarşist kardeşlerin bölüğü (dokuz tüfek ve on iki revolverlik bir bölük) en ağır çarpışmaların yapıldığı yöne doğru ilerledi. Taş koridorlardan birinde bir kamyonun burnunu çıkarmış bir makineli tüfek üzerlerine kurşun sıktı. Militanlar kendilerini yere attılar ve çok daha yakından gelen kurşunlar altında bir yan sokağa sığınmayı başardılar. Yoldaşlardan biri dizüstü düştü ama gene de (tüfeğini omzuna dayadı. Tüfek, anında düştü ellerinden. L., birinin daha önce atmış olduğu sigara izmaritini seline kaptırıp giden kan deresini hiç unutmuyor. Bir yandan bir ikinci aracın homurtusu duyuldu. Partizanların farkına varmayan zırhlı, bir dar sokağın sonunda kahvede oturur gibi rahat, enlemesine durdu. İsyancılar, karabinayla bir güzel taradı bunları. Sonra bu küçük birlik hareketli bir kare oluşturdu, saatlerce yer değiştirerek Merkezi Kanal köprüsünde gerçek bir savaşa tutuştular. Gerektiği anda kuma düşen su damlaları gibi yuvarlanıp yok olacak biçimde oluşturulmuş bir kareydi bu. Ortada, üç, dört iyi nişancı yeralmıştı. Bunlar belli başlı caddelerin keşiştiği dört yol ağızlarını tutuyorlardı. Her bir köşede, revolverli gözcüler duruyor bunlar bir gazeteci kulübesi, telefon kulübesi ya da ağaç ardında gizleniyorlardı. Yalnız yakın yerlere ateş ediyorlar, bunun dışında nişancılara yaklaşan tehlikeyi haber vermekle yetiniyorlardı. Böyle ordan oraya sıçrayarak, önlerine çıkan geniş alanları savunup koruyarak Merkezî Kanal üzerindeki köprüye vardı bu uçan nişancılar. Çevre sokakların taşı toprağı geniş bir yelpaze halinde bu kanalın ağ-

zına yığılmıştı. Fabrikanın etine batık bir diken gibi duran kanalın üzerindeki köprü, kamyon yoluyla bitişecek biçimde geniş bir yay çizmekte. Nişancılar öyle bir yatmışlar ki, tüfeklerinin namlusu köprünün kamburundan dal gibi yukarı fırlamış. Kendi gövdelerinden çok daha geniş demir parmaklıklardan oluşan birer korse içinde büyümüş olan birkaç sefil ağaç, kökleri betonların arasına karıştığından canını kurtarmış; bunlar ve bir lamba direği savaşçıların, üç keskin nişancının sağa sola zıplarken gizlenebileceği tek siperler.

Kıyıya serpili terkedilmiş harap evler bıkkın gölgelerini suya salmakta. İpislak duvardaki gözetleme deliklerinden birkaçı arada bir açılıyor yalnızca. Soluğu tükenmiş bir ağız bir yudum hava çekip kapanmak üzere açılıyor sanki. Burası işçi sınıfının Venedik'idir. Pamuk, yağ ve demir saraylarının geniş mermer merdivenleri yoktur burda; tuğla ve çimentonun kucakladığı zehirli lağım, saray güzellerinin dışkılarıyla, somakı mermerden, mermer ve malakit — Quattrocento'nun kanı, incisi ve külünden daha sıkıcı ve daha çeşitli renkler yansıtan solgun yeşil, boz ve pembemsi kahve rengi boyalarla kaplıdır. Bu taşlı çakıllı çıkmaz sokakların dibinde zaman değil pırıltılı kömür döşelidir. Bu sokakların gölgeleri Tintoretto'nun fırçasından çıkan Venedik sokaklarından çok daha acıklıdır. Hamburg'un sanayi bölgesini çevreleyen bu göl ne gondollar görmüştür ne de romantik geceler. Denize fabrika artıkları ve yaşama, düşlere, emeğe ve milyonlarca işçinin kanına duvarlardan işleyen hastalıkları, soğuğu, nemi ve pisliği taşır. Venedik cumhuriyetinin şefi gibi dimdik duran fabrika bacaları, kendilerini sisli aynalarda görürler. Omuzlarından sarkan dumanlar, pırıltılı giysiler gibidir ve bu bacalar, boz, soğuk ve pis denizlerine, Adriyatik'in altın yüzüğüyle değil, değerli hammaddelerin var-

diğini haykıran gemi düdüklerinin iniltisiyle nişanlıdır. Su perileri, kanalın soğuk pislği içinde çoktan ölüp gitmiştir. Küçük bir çocuk, suyun yüzünde arka üstü uzanmış, şiş solungaçlarını acı acı şişirmiş bir balık ölüsünü avlamak için uğraşır arada bir.

İşte bu kanalın üzerinde savaştılar. Gözcüler ansızın araçların geldiğini haber verdi. Gene konum değiştirildi. Nişancılar gene meydanın ortasında ve gözcüler köşelerde. Asker dolu bir kamyon birden köşeden fırlıyor. İyi bir nişanla motoru çalışmaz hale getiriyor Rott. Sipo'lar araçlarını bırakıp yaralıları taşımaya başlıyorlar. Birlik bir kez daha uçuyor ve bir sonraki mahallenin meydanını kuşatıyor. Bu kez bir zırhlının saldırısına uğruyorlar. Yeşilleri saçan bir zırhlı bu. Partizanlar çavuşu vuruyor — adamlarını saldırıya çağır-mak üzere avazı çıktığıınca bağırmaya yeltenen işgüzar bir aptal polis çavuşu bu. Sipo'ların şaşkınlığını sağır bir sessizlik izliyor. Sessizce üfüldenen fabrika dumanlarına, terkedilmiş kanalların korkunç sessizliğine ve süregiden Ayaklanmanın uzaktan gelen savaş seslerine yaraşır bir suskunluk bu.

İsyancılar boş sokaklar boyunca ,kımıltısız, camsı ırmaklar boyunca, manastırlar gibi kilitlemiş boş fabrikaların, ağızlarını sımsıkı kapamış gözsüz evlerin önünden ilerlemeye devam ediyor. Yol kavşaklarında bir göçebe çadırı kadar elverişli ve hafif olan formasyonlarını bozuyorlar. Sonunda, ölü bir sessizliğin, yaşamsızlığın birden yırtıldığını, bir çıkmaz sokaktan araç homurtularının geldiğini duyuyoruz. Ama gelen yüklü bir gazete kamyonu yalnızca. Tehlikeyi falan hiç düşünmeden sıkıca bağlanmış gazete demetlerinden birini açıyor, Fremdenblatt'ın ince yapraklarını aralıyor savaşçılar. Kendi utkularını beklediklerinden daha büyük bir gerilim içinde bekledikleri sözcükleri hiçbir sayfada bu-

lamıyorlar ama: Bütün Almanya'da devrimin gerçekleştiği ve Yeni Sovyet Cumhuriyeti kurulduğu haberi yok gazetede. Rott bir gazeteyi büküp atıyor, bir başkasını kapıyor. L. de okudu, yüzü bembeyaz kesildi birden. Otto kanayan elini o pis paçavraya sarmış, acı acı başını sallıyor, gazetenin haberlerine inanmaya yanaşmıyor bir türlü. Yalan yazıyorlardı. Evet, Berlin'de, Saxony'de ve her yerde gerçekleşen utkun ayaklanmadan özellikle söz etmiyorlardı. Başka türlü olamazdı.

Sonra gazete balyalarını asfalta fırlatıp ateşe verdiler. Rüzgâr, alevli kâğıtları uçuruyor, kanala taşıyordu. Orada, alevlenmiş kuğular gibi, kuşlar gibi uçuşuyordu gazeteler.

Çevre sokaklar yayılım ateşi altındaydı. Askerlerin, tüfek kabzalarıyla, ayaklarıyla söndürmeye boşuna çalıştığı dev şenlik ateşinin pırıltılı alevleriyle aydınlanmış olan birlik, yavaş yavaş geri çekildi.

AYAKLANMADAN SONRA ALMAN MENŞEVİKLERİ

Hamburg'da yapılan bu ayaklanmada, birkaç gündür grevde olan liman işçileri, savaşı kitlelerle güç birliği yapmadılar. Eller cepte sokaklarda dolaştılar ve polis yanında bölgelerinden dönen yoldaşlara meraklı, masum bakışlarla şöyle sordular: Ne oluyor, niçin? Sosyal-demokratların örgütlediği binlerce işçi Hamburg olaylarına karşı izleyici olarak kaldılar. Liman işçileri (gelirlerin gülünç düzeylere düştüğü petrol artışı üreten fabrikalarda ve tersanelerde çalışanlar dışında bütün liman işçileri) Hamburg proletaryasına kıyasla birer aristokrat.

Bunlar, iç kesimde çalışan en üst kademeli işçilerden. diyelim, yapım işçileri, teknisyenler ya da demiryolu işçilerinden çok daha fazla, ve elbet, Hamburg limanının paryalarından, yani tersanede çalışanlardan birkaç kat daha çok ücret alırlar. Savaş sırasında bu mutlu tabaka canla başla savunma bakanlığına çalıştı ve çok iyi ücretler aldı; bunlar askerlikten muaf tutuldu ve soğuk, gerici bir akım halinde devrime girerek, rahat, mutlu, keyifli küçük-burjuva yaşantılarını zararsız bir SDP üyelik kartıyla garantiye aldılar. Bu hali vakti yerinde Menşevik örgütlü kitle, 1918 yılında paçaları

sıvayarak ve de canla başla işçi Temsilcileri Konseyi-
ne (Sovyet) karşı savaştı. İşsizlerin yaptığı gösterilere,
burjuva gazetelerinin yasaklanması ve sarı sayfalarını
Sovyete karşı yapılan kısımlarla dolduran SDP paçav-
rası **Hamburg'un Sesi**'nin yıkılmasına bu işçiler büyük
bir gerici karşı-gösteriyle yanıt verdiler, ve Sovyet baş-
kanının tutuklanması, burjuva Senatosunun yeniden dü-
zenlenmesi ve General Herstenberg'in subay bölüğü ta-
rafından kuşatılan Bremen kentinin yardımına koşmak
üzere Hamburg proletaryası tarafından harekete geçiril-
miş olan gönüllü birliklerinin sevkياتını engelleyecek
bir demir yolu işçileri grevi ile tepkilerini dile getirdiler.
Kısacası, liman işçileri ve sayısız liman deposunda ça-
lışan öteki işçilerin Alman karşı-devrimine değerli hiz-
metler sunması ilk değildi.

Ama başka türlü davranmak ellerinde değil. Ham-
burg'un o elverişli limanına dünyanın dört bir yanından
gelen ticaret gemileri yanaşır. Gemi sahiplerinin bek-
lemeye vakti yoktur, birkaç değersiz fenik için sallan-
maya da değmez. Çünkü malları teslimde geciktikleri
her gün karşılığında gecikme cezası ödemek zorunda dır-
lar; teslim tarihleri bekleyemez; yükleme ve gönderme
ücretleri değişirir bakarsınız. Bütün bu koşullar, ha-
malların ve depolarda çalışanların akılmaz ücretleri
sevinçle ceplerine indirmelerine yaramaktadır. Öte yan-
da bunların dışındaki işçiler, sekiz saatlik iş gününü yi-
tirdikleri gibi savaştan önce aldıkları ücretin yarısını
da yitirmişlerdir! Devrimin ilk iki yılı süresince liman
işçilerinin gerici etkisi her an kendini gösterdi. Liman
işçileri, sınıai yatırımların sosyalizasyonuna, özel tica-
retin kısıtlanmasına ve Özgür Kentin şanına halel ge-
tirecek herhangi bir toplumsal karmaşaya, başka ül-
keler gözünde saygınlığının düşmesine, yabancı rakip-
lerinin güçlenmesine ve piyasanın gel-git hareketine ba-

ğimli olarak karnını doyuran limanın gözden düşmesine yol açacak bir hareketin karşısındaydılar.

Daha 1919 yıllarında Hamburg Menşevikleri, Britanya'nın **Uferland**'ın (kıyı kesimi) başkentini bağışlayacağını, buna karşılık komünizmi haklı olarak önleyeceklerini umdular. Bugün, böyle umutlardan hiçbirisi yok. Antlaşma, burjuva-sosyalist Almanya'nın artıklarını iki taraflı yaladı yuttu ve hemen yalnız komünistleri değil en ılımlı Menşevikleri bile ortadan kaldırdı. Durumları sarsıldı, keselerinin şişi indi; sendikaları sadaka topluyor şimdi ve Büyük Koalisyondan atılmış bulunan liderleri burjuva diktatörlüğüne oy veriyor — ama eski gelenekler kolay yok olmaz. Liman yoksullaştı ama gene de en iyi beslenen yoksullar barınıyor burada.

Üstelik zaman zaman açlık acısı çekmeden besleniyorlar. Minnettar emek aristokrasisi barikatların kaldırılmasında polise yardımcı oluyor, SDP toplantılarına giriyor ve kitle halinde yürüyor.

Dün, manevra gösterileri yaptı bunlar. Özgür Hamburg kenti, ünlü bir Berlinlinin, **Vorwärts**'ın editörü Genosse Stampfer'in ziyaretiyle onurlandı. Yüzlerce işçi onu dinlemeye geldi. Sanırım tek bir Rus işçisi, tecrübeli Menşevik'in işçi sınıfından oluşan bir dinleyiciler topluluğunun önünde dile getirmek yürekliliğini gösterdiği bu sözleri, Marksist düşünceyi iyice çarpıtan bir makaleyi baştan sona okuma sabrını gösteremez. Böyle bir konuşmayı, hele böyle bir kentte, kentin eteklerini dört bir yönde kuşatan hendeklerin az önce doldurulduğu, işçi mahallelerindeki evlerin kurşun delikleriyle kaplı bulunduğu, düzinelerce ölü ve yaralı polisin, yüzlerle yaralı, tutuklu ve dayaktan sakat kalmış işçinin bulunduğu bir kentte nasıl yapabilirler! Bununla birlikte, Hamburg'daki silahlı ayaklanmanın böyle koşullar altında ne büyük bir kahramanlık örneği sergilediğini

anlamak, görmek için, hadım edilmiş, güçsüz bırakılmış yarım yüzyıllık bir kalp-sosyalizmin kokuşturduğu Alman işçi sınıfı ve küçük-burjuvazisinin baştan ayağa çöktüğünü ve çürüdüğünü açıklıkla anlamak gerek. Bu korkak, hain ve derinlere dek gerici bataklıkta ayaklanmak, bizim Çarcı askerlerimizin çizmeleri altında ya da belirgin, kolayca tanınabilir, hain kara Faşist gömleğine karşı ayaklanmaktan bin kat daha zordur.

Doktor Stampfer, mantıklı görünmek için özel bir çaba harcamıyordu. Ne de olsa, iyi bir oyuncunun açıkça işaretlenmiş bir iskambille hiç utanmadan karşısındakini kazıklayabileceği bir eyalette bulunduğunu sanıyordu. Her şeyden önce, Almanya'nın başına gelenler hep bölgesel parlamentoların durmadan çoğalmasından kaynaklanıyordu. Bunlar ortadan kaldırılmalı ve merkezileştirilmeliydi. Sonra, bir işçi sınıfını sermayenin zararlarından ancak güçlü bir devlet koruyabilirdi. İşçilerin sekiz saat çalışma hakkını yalnız ve yalnız devlet (bağırışlar: ne devleti? burjuva devleti mi?) koruyabilirdi. Saygıdeğer, değerli, koltuklu ve ağırak saçlı SDP üyeleri bile huzursuz olmaya başladılar nasılsa, ama Alman Menşeviklerinde kitlelere seslenme yeteneği, konuşma becerisi vardır: Galeriden ısıkları duyulmaya ve yaşlılar birbirlerine bakıp, «Öyle mi? Vay canına!» diye mırıldanmaya başlar başlamaz, konuşmacı Wilhelm'i sahneye çıkarıyor. Capcanlı, bıyığı mıyığı yerinde, baştan ayağa asker giysileri içinde. Konuşmacı, Wilhelm'in burnuna bir yumruk indirsin, eski imparatorun aptallıkları üzerine bir iki anı anlatsın, Wilhelm'i aptal, salak ve manyaklıkla suçlama yürekliliğini gösterebilir; yeter, dinleyicilerin kalbi kazanılmış demektir. Wilhelm'e tüküreceğini tükürmüş olan Sosyal-Demokrat Partili bu kez komünistlere sığıyor.

Cumhuriyetin kutsal kâsesini kıran komünistlermiş meğer. Yasal demokratik yöntemlerden, o insan-
sover parlamenter yöntemlerden yoksun bulunan ko-
münistler, o masum genç kızın, yeni Cumhuriyetin etek-
lerini, kendi öz proleter kardeşlerinin kanıyla lekelemiş-
ler meğer.

Derin bir sessizlik içinde Stampfer suçlamalarını
havlıyor:

«Prusya'da komünistler iki polise hayvanca işken-
ce ettiler. Zavallı **Schupo** (polis) da bizim gibi bir pro-
leter değil de ne?»

Homurtuyu andıran keskin bir ses duyuluyor yu-
karlardan:

«Scheidemann'ı istemiyoruz! Ebert'i elektrik di-
reğine asmalı!»

«Ebert,» diyor **Vorwärts** editörü, «halkın bağrından
çıkan...» (Bunu söylerken kolalı göğsüne vuruyor) «hal-
kın gerçek evladı Ebert, yetenekleri sayesinde devletin
büyük sorumluluklarını yerine getirmeyi başardı! Al-
man proletaryası, kendi içinden çıkan bir evladın, böy-
le yüksek bir doruğa varmasından ne kadar gurur duy-
sa azdır!»

Pope Ebert, yukarlarda, parlamentarizm bulutları
üzerinde... Cumhuriyet, onun başına zafer tacı geçirir-
yor ve göz kırparak oy sandığını gösteriyor. Milyon-
lardan yalnız bir kişi iki yüz bin sterlin kazanabilir ya
da başkan olabilir. Demokrasinin kutsal tombalası.

Stampfer silahını teslim eden birinin açıkyürek-
liliğiyle partinin bazı yanlışlar yaptığını kabul ediyor.
«Parti çok dersler aldı. Denemeden, acı çekmeden hic-
bir şey kazanılmaz. «Ama niçin hep partimizi suçluyo-
ruz — bu bizi zayıflatır. Eleştirilerimizi özel olarak, yüz
yüze yapmalıyız. Dr. Hertz, Breitscheid ve beni alalım
örneğin.» Yapmacık bir içtenlik okunuyor ses tonunda

şimdi. «Bunlar Marx hükümetine güvensizlik oyu verdiler, ben evet dedim. Ne olmuş yani? Kavga mı ettik? Hayır. İnsan kavga eder mi? Aynı kompartmanda seyahat ettik ve hiç siyasetten konuşmadık — buramıza geldi zaten (elini boğazına götürüyor sözün burasında) ve istasyonda birlikte sosis bile yedik. Ama partide nasıl siyaset kavgası yapmıştık — nerdeyse kafa göz yarıyorduk.»

Seçmenler, içinde politika kazanı kaynayan bir mutfağı anahtar deliğinden gözetlemeye bayılırlar. On, on iki konuşmacı, birbiri ardına saygıdeğer **Vorwärts**'e karşı konuştu. Şu belli başlı hakikatleri sergilediler: 1) Sosyal-demokratlar burjuva diktatörlüğünü iyi bir ebe gibi ortaya çıkardılar; 2) böyle bir diktatörlük özellikle işçi sınıfına karşıdır; 3) bunun yalnız ahlaki değil, resmi sorumluluğu da Sosyal-Demokrat Partisindir.

Kendilerine verilen ve başkanın ziliyle çabucak biten onar dakika içinde konuşan bütün bu konuşmacılar, partinin kendilerini düş kırıklığına uğrattığını, bunun nedenlerini belirtmeye çalıştılar, partinin işlediği suçlar karşısında sergiledikleri öfke, alkışlarla, baş sallamalar ve bir ağızdan bağrışlarla karşılandı. Sonra, görülmedik bir kararlılık ve ezici bir çoğunlukla, SDP'nin parlamento grubuna güven oyu verildi.

Seçmenler, milletvekillerini ayakları altına aldıktan, burnunu SDP'lilerin günahlarına soktuktan ve alçak sahtekârlıkları karşısındaki anlayışlarını açığa çıkardıktan sonra, Stampfer'in kırık burnunu silip temizlediler, cebine de güven dolu oylar tıktıktan sonra evine gönderdiler. İskambilde, kendi eşini aldatırsan yenilirsin. Ama o sevgili orta sınıfın çıkarına olan ve nefret edilen devrimi yenmek için yapılan her türlü aldatma geçerlidir — olabilir ve olmalıdır...

1917 Rus Devrimini hazırlayan olaylarda etkin bir militan olarak çalışan Larissa Reissner, Volga Filosunda savaşa katılmış gerçek bir savaşçıdır. İlk kitabını on dokuz yaşında yazan Reissner, daha sonra Maksim Gorki'nin yayımladığı **Novaya Zhinzn** dergisine yazılar yazmış, kaleminin etkinliğini daha çok bir gazeteci olarak sürdürmüştür. Çocukluğunu ve gençliğini hareketin içinde, tüfek başında, kocaları tutuklanan, yiten kadınların sofrasında, fabrikalarda ve barikatlarda geçirmeyi başarmış ender aydınlardan biri olan bu yiğit kadının ömrü, gördüklerini yazmaya yetmemiş. Bugün bile çeşitli dillerde basılan pekçok makalesi ve birkaç küçük kitabı var yalnızca.

HAMBURG BARIKATLARI, bu seçkin tanığın kaleminde 1923 Hamburg Ayaklanmasını anlatıyor.